

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK CEZA KANUNU'NDA HAKARET SUÇU

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. UĞUR ERİŞ

HAZIRLAYAN

DUYGU SEZEN

ANKARA

OCAK 2016

Tez Başlığı : Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu

Tezi Hazırlayan : Duygu SEZEN

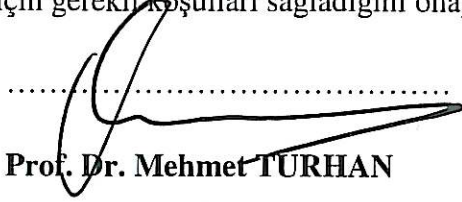
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet YAZICI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

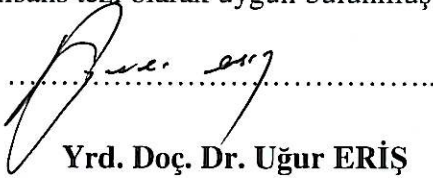
Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli koşulları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet TURHAN

Kamu Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

Bu tez, tarafımdan incelenmiş olup yüksek lisans tezi olarak uygun bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Uğur ERİŞ

Tez Danışmanı

Tez Jüri Tarihi: 29 /01 /2016

Tez Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Doğan SOYASLAN (Çankaya Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Uğur ERİŞ (Çankaya Üniversitesi)

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN (Ankara Üniversitesi)

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel ve etik kurallar gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı, Soyadı : Duygu SEZEN

İmzası :

Tarih : 29.01.2016

ÖZET

Şeref, bireyin özünde var olan ve diğer temel haklarından ayrılamayan olmazsa olmaz değeridir. Bu yönüyle şeref varlığı devredilemeyen haklardandır.

Kişinin şeref ve haysiyeti ile doğrudan bağlantılı olan hakaret suçu 5237 sayılı TCK'nın 125-131 maddeleri arasında “Şerefe Karşı Suçlar” başlığında düzenlenmiştir.

Hakaret suçu, “somut bir fiil veya olgu isnat etmek” ya da “sövmek” yoluyla işlenebilir. Bu suç, mağdurun huzurunda veya davranışın en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi şartıyla mağdurun yokluğunda da işlenebilir. Türk Ceza Kanunumuz hakaret suçunun mağdurun huzurunda ve yokluğunda işlenmesi halleri için farklı kurallar öngörmüştür. Hakaret suçu; yazı, söz, resim gibi her türlü yolla işlenebildiği gibi basın-yayın yoluyla da işlenebilir. Yeter ki bu yollarla bireyin, toplum içindeki onur, şeref ve saygınlığı zedelenebilecek nitelikte olsun.

Manevi unsur açısından hakaret suçu kasten işlenebilen suçlardandır. İsnat yeteneği bulunsun veya bulunmasın gerçek ve tüzel kişiler hakaret suçunun mağduru olabilir. Diğer yandan cezai sorumluluğu olan her gerçek kişi hakaret suçunun faili olabilir.

Kanun koyucu, iddia ve savunma dokunulmazlığı, basının haber verme hakkı, eleştiri hakkı gibi halleri hukuka uygunluk sebepleri; hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi, haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi hallerini de cezayı azaltan ya da ortadan kaldıran nedenler olarak düzenlemiştir.

Anahtar kelimeler: Ceza hukuku, Hakaret, Hakaret suçu, Şeref, Şerefe karşı suçlar.

ABSTRACT

Human dignity is integral part and intrinsic quality that cannot be separated from other basic and essential rights of an individual. Therefore, dignity of every human being is inalienable.

“Crime of defamation” which aims to protect the individual honour and dignity against violations in society is provided under the title of “Crimes Against Honor” between articles 125 and 131 of Turkish Criminal Code No 5237. Crime of defamation occurs by attribution of concrete acts and words or derived from abstract attributions. Crime of defamation may be committed in presence or absentia of the victim. In order to punish the offense committed in absentia of the victim, the crime should be committed in presence of least three persons. Turkish Criminal Code sets different rules for the crime of defamation which are committed in the presence and in the absence of the victim. Crime of defamation may be committed by any types of written, oral, pictorial or print media acts and statements which are suitable to insult the honorary unity of an individual in society.

The mental element of this crime is designed as general intent. Any natural person and legal personality may be the victim of criminal offence, on the other hand only natural person who has penal responsibility may be the offender of this crime.

The legislator sets some specific excuses for criminal offence such as immunity of claim and defense, right to impart information through print media, criticise. In some situations such as defamation as a reaction to tort, an intension injury, mutual defamation and provocation, the the punishment shall be diminished or removed.

Keywords: Criminal Law, Defamation, The Crime Of Defamation, Dignity, Crimes Against The Honour Of Persons.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL BULUNMADIĞINA İLİŞKİN SAYFAiii
ÖZETiv
ABSTRACTv
İÇİNDEKİLER.....	.vi
KISALTMALAR.....	.xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKARET SUÇUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. Hakaret Kavramı	4
II. Suçun Hukuki Konusu ve Önemi	8
III. Ulusal ve Uluslararası Alanda Korunan Manevi Kişilik: Şeref Varlığı	12
IV. Fail.....	19
A. Genel Açıklamalar	19
B. Tüzel Kişiler	20
C. Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçunda Fail	21
V. Mağdur.....	23
A. Genel Açıklamalar	23
B. İsnat Yeteneği Bulunmayanlar	25
C. Dolaylı Hakaret	26
D. Kamu Görevlileri.....	27
E. Kurullar	29
F. Tüzel Kişiler	30
G. Tüzel Kişiliğe Sahip Olmayan Kişi Toplulukları.....	32
H. Ölüler	33

İKİNCİ BÖLÜM
HAKARET SUÇUNUN UNSURLARI

I.	Suçun Maddi Unsuru.....	35
	A. Hareket.....	35
	1. Somut Bir Fiil veya Olgu İsnadı.....	36
	2. Hakaret Suçunun Sövmek Suretiyle İşlenmesi	39
	3. İsnadın ve Sövmenin Kişinin Onur, Şeref ve Saygınlığını Rencide Edici Nitelikte Olması.....	42
	4. Hakaretin Huzurda veya Gıyapta İşlenmesi.....	44
	a. Mağdurun Huzurunda Hakaret	44
	b. Gıyapta(Yoklukta) Hakaret	47
	B. Sonuç	52
	C. İliyet Bağı.....	54
II.	Suçun Manevi Unsuru	54
III.	Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru (Hakaret Suçunda Hukuka Uygunluk Nedenleri)	58
	A. Genel Açıklamalar	58
	B. Hakkın Kullanılması.....	60
	1. İddia ve Savunma Dokunulmazlığı	60
	a. Genel Açıklamalar	60
	b. İddia ve Savunma Dokunulmazlığından Yararlanma Şartları.....	62
	aa. Yargı Mercileri ya da İdari Makamlar Nezdinde Yazılı Veya Sözlü Başvuru Yapılmış, İddia Ve Savunmada Bulunmuş Olunması	62
	bb. İddia ve Savunma Dokunulmazlığından Yararlanacak Kişiler	64
	cc. Somut İsnatta ya da Olumsuz Değerlendirmelerde Bulunması.....	66

dd. Yapılan İsnat ve Olumsuz Değerlendirmelerin Gerçek ve Somut Dayanması ve Uyuşmazlıkla Bağlantılı Olması.....	67
c. İddia ve Savunma Sınırının Aşılmaması.....	70
2. İhbar ve Şikâyet Hakkı.....	72
3. Basının Haber Verme Hakkı	73
a. Haberin Gerçek Olması	76
b. Haberin Güncel Olması	78
c. Kamu İlgi ve Yararının Bulunması	80
d. Haberin Konusu İle İfade Arasında Düşünsel Bir Bağın Bulunması	82
4. Eleştirme Hakkı	84
5. Terbiye ve Disiplin Etme Hakkı.....	88
C. Mağdurun rızası.....	90
D. Kanunun hükmünün yerine getirilmesi	93
E. Yetkili merciin emrinin yerine getirilmesi.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ, CEZA SORUMLULUĞUNU KALDIRAN NEDENLER, SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ, MUHAKEME VE YAPTIRIM

I. Suçun Nitelikli Halleri	96
A. Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler	97
1. Suçun Kamu Görevlisine Karşı Görevinden Dolayı İşlenmesi.....	97
2. Suçun Mağdurunun Dini, Siyasi, Sosyal, Felsefi İnanç, Düşünce ve Kanaatlerini Açıklamasından, Değiştirmesinden, Yaymaya Çalışmasından, Mensup Olduğu Dinin Emir ve Yasaklarına Uygun Davranmasından Dolayı İşlenmesi.....	97
3. Suçun, Kişinin Mensup Bulunduğu Dine Göre Kutsal Sayılan Değerlerden Bahisle İşlenmesi.....	99
4. Suçun Aleni Olarak İşlenmesi.....	100

B.	Cezayı Hafifleten ve Ortadan Kaldıran Nedenler	104
1.	Hakaret Suçunun Haksız Bir Fiile Tepki Olarak İşlenmesi.....	104
2.	Hakaret Suçunun Kasten Yaralama Suçuna Tepki Olarak İşlenmesi ...	106
3.	Karşılıklı Hakaret	108
IV.	Ceza Sorumluluğunu Ortadan Kaldıran Haller	110
A.	İsnadın İspatı.....	110
1.	Genel Açıklamalar	110
2.	İspat Hakkını Kullanmanın Şartları	113
a.	İsnat Olunan Fiilin İçeriğinin Suç Olması Ve Failin Bu Suçtan Mahkûm Olması	113
b.	İsnada Konu Fiilin Doğruluğunun Anlaşılmasında Kamu Yararı Olması	117
c.	İsnada Konu Fiilin İspatına Şikâyetçinin Rız Olması	119
B.	Yasama sorumsuzluğu	122
III.	Suçun Özel Görünüş Biçimleri	124
A.	Suçta Teşebbüs.....	126
B.	Suçta Katılma (İştirak)	127
C.	İçtima	128
IV.	Muhakeme ve Yaptırım.....	131
A.	Muhakeme	131
1.	Şikâyet.....	131
2.	Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçunda Dava Süreleri	134
3.	Uzlaşma ve Ön ödeme	135
4.	Görevli Mahkeme	135
5.	Hakaret Suçunda Yetki	136
B.	Yaptırım.....	137

SONUÇ	138
KAYNAKÇA	140
EK	149

KISALTMALAR

ABD	:Ankara Barosu Dergisi
A.g.e.	:Adı Geçen Eser
A.g.i.a.	:Adı Geçen İnternet Adresi
A.g.m.	:Adı Geçen Makale
AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	:Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
CD	:Ceza Dairesi
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	:Çeviren
E.	:Esas
E.T.	:Erişim Tarihi
EÜHFD	:Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	:Hukuk Dairesi
K.	:Karar

m.	:Madde
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
T	:Tarih
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TDK	:Türk Dil Kurumu
TMK	:Türk Medeni Kanunu
TS	:Türkçe Sözlük
vd.	:Ve devamı
YCGK	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YKD	:Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Tezin konusu 5237 sayılı TCK'nın, "Şerefe Karşı Suçlar" başlığını taşıyan ve 125-131. maddeleri arasında düzenlenen genel tahkir suçları olarak adlandırılan "hakaret suçu" dur. TCK'nın "Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar" başlığı altında 299.,300.,301. maddelerinde düzenlenen ve insan şerefinden ayrı olarak bazı manevi değerlere saldırı teşkil eden Cumhurbaşkanına, devletin egemenlik alametlerine, Türklüğe, Cumhuriyete, devletin kurum ve organlarına hakaret suçları özel tahkir suçları olup, çalışma konumuzun dışındadır.

Hakaret suçu, 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesine göre kişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte "somut bir fiil veya olgu isnat etmek" ya da "sövmek" suretiyle işlenebilir. Fiillerin şeref varlığına saldırı teşkil edip etmediği hususu örf adet kurallarına, zamana, topluma ve kişiye göre tespit edilir.

Hakaret suçu mağdurun huzurunda, mağdurun huzuruna eş sayılan mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle ya da mağdurun gıyabında işlenebilir. Mağdurun yokluğunda yapılan hakaret için ihtilat edilen üç kişinin tahkir edici nitelikteki isnadı öğrenmesi gerekir.

Tüzel kişiler, "ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi" dolayısıyla hakaret suçunun faili olamazken; tüzel kişiler ile isnat yeteneği bulunsun ya da bulunmasın gerçek kişiler bu suçun mağduru olabilirler yeter ki 5237 sayılı TCK'nın 126. maddesi uyarınca mağdur "belli veya belirlenebilir bir kişi" olsun. Mağdurun ismi açıkça belirtilmemiş veya isnat üstü kapalı geçirilmiş olsa bile, eğer niteliğinde ve mağdurun şahsına yönelik olduğunda duraksamayacak bir durum varsa, mağdurun hem ismi belirtilmiş ve hem de hakaret açıklanmış sayılacaktır. Ölüler hakaret suçunun mağduru olamazlar.

5237 sayılı TCK'da iddia ve savunma dokunulmazlığı, ihbar ve şikâyet hakkı, haber verme hakkı, eleştirme hakkı, terbiye ve disiplin hakkı, mağdurun rızası, kanun hükmünü yerine getirme, yetkili merciin emrinin yerine getirilmesi hakaret suçunda hukuka uygunluk sebepleridir. Suçun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi, kişinin dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı işlenmesi, suçun, kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle işlenmesi, suçun aleni olarak işlenmesi hakaret suçunun ağırlaştırıcı sebepleridir. Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi, kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi, karşılıklı olarak işlenmesi halleri de cezayı azaltan veya kaldıran şahsi nedenler olarak düzenlenmiştir.

1982 Anayasasının 39. maddesindeki "İspat Hakkı" başlığındaki konu 5237 sayılı TCK'nın 127. maddesinde "isnadın ispatı" şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre kanunun öngördüğü bazı hallerde isnadın doğruluğunun ispat edilmiş olması, tahkir edici fiilleri suç olmaktan çıkarmamakla birlikte failin cezalandırılmasını önler.

1982 Anayasasının 83/1. maddesinde yer alan "yasama sorumsuzluğu" hakaret suçunda bir başka cezasızlık sebebidir. Buna göre milletvekilleri, hakaret içerikli ifadelerde ve davranışlarda bulunursa, bu fiilleri hukuka aykırı olmaya devam etmekle birlikte hukuki veya cezai müeyyidelere muhatap kalmadan yasama görevlerini icra edebileceklerdir.

Hakaret suçu; herhangi bir şekilde işlenebilen serbest hareketli bir suçtur, tahkir edici fiilin gerçekleştirildiği anda suç da gerçekleşmiş olacağı için, neticesi olmayan sırf davranış suçudur, kesintisiz bir şekilde işlenmesi ve suça teşebbüs neredeyse olanaksızdır. Hakaret suçu genel kastla işlenebilen suçlardandır dolayısıyla failde ayrıca tahkir kastı gibi özel kastın varlığı aranmaz. Hakaret suçu için iştirakin tüm şekilleri geçerli olabilir dolayısıyla bu suç; bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima şeklinde işlenmeye uygundur.

5237 sayılı TCK, hakaret ve sövmeyi hakaret suçunun seçimlik hareketleri öngörerek aynı yaptırıma bağlamıştır. 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinde “onur şeref ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etme veya sövme suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırma” şeklinde hakaret suçunun unsurları gösterilmiştir.

5237 sayılı TCK kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret edilmesini cezayı ağırlaştıran bir neden olarak hakaret suçunun nitelikli hali şeklinde düzenlemiştir. Bu nitelikli halin soruşturulması ve kovuşturulması resen yapılırken; kamu görevlisine karşı görevinden dolayı olmayan bir nedenle hakaret edilmesi şikâyete bağlı ve uzlaşma kapsamında basit hakaret olarak sayılacaktır. 5237 sayılı yasada cumhurbaşkanı hariç kamu görevlilerine hakaret aynı kapsamda düzenlenmiştir. Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar dışında kalan hakaret suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlanmıştır.

5237 sayılı TCK'da din hürriyetine saldırı şeklindeki bir takım tahkir edici fiiller, şerefe karşı suçlardan sayılmıştır. Kişiye; dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç ve kanaatleri nedeniyle hakaret edilmesi ya da kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlere saldırılması ayrı bir suç olarak değil, hakaret suçunun nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK'da kişilerle ilgili somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, idari makamlar önünde yapılan hakaretler hukuka uygun sayılıp faile ceza verilmeyeceği düzenlenmiştir.

Kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçu hariç, hakaret suçu şikâyete tabi olup; uzlaşma kapsamındaki suçlar arasında yerini almıştır.

Yukarıda anlatılan hususlar çerçevesinde üç bölümden oluşan tez çalışmamızın birinci bölümünde hakaret suçunun ana hatları çizilerek genel bilgilere yer verilmiş; ikinci bölümünde suçun maddi, manevi ve hukuka aykırılık unsurlarına değinilmiş ve nihayet suçun nitelikli halleri, cezayı kaldıran ve azaltan nedenler, suçun özel görünüş biçimleri ile soruşturma ve kovuşturma usulü anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKARET SUÇUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. Hakaret Kavramı

Türkçe 'de “*onur kırma, onura dokunma; küçültücü söz veya davranış*”¹ anlamına gelen ve Arapça kökenli bir sözcük olan hakaret; “*aşağı görülen, değersiz, hor*”² anlamını karşılayan “hakir” sözcüğünden türemiştir.³

Hakaret; basmakalıp sözcükler, eylem, yazı, işaret ya da resimle⁴ başkalarının kişiliğine saldırıdır; başkalarına hakaret ederek saldıran insanlar, onların kişiliğini küçültüp, örseler.⁵ Sonuçta da bireylerin sosyal ve manevi kişilikleri ihlal edilip ve değersizleştirilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. ve 10. maddelerinde düzenlenen ifade hürriyetinin sınırlarını oluşturan hakaret suçunda; suçu oluşturan eylem bakımından failin ifade hürriyeti, mağdur yönünden ise onur, şeref ve saygınlığı ile din, vicdan ve kanaat hürriyetine ilişkin temel kişilik hakları çatışmaktadır.⁶

¹ Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları,10. Baskı, Ankara 2005,s. 830.

² A.g.e.,s.832.

³ **Tarhan, Emine Ülker**, *Yeni Türk Ceza Yasasında Tehdit ve Hakaret Suçları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s.271.

⁴**Hafızoğulları, Zeki**, *Türk Ceza Hukukunda Şerefe Karşı Suçlar*, <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/hakaret.html> E.T.1.5.2015.

⁵ **Köknel, Özcan**, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar, İstanbul 1996, s.142.

⁶ 4.CD. 2012/15130 E 2013/22648 K. 18.9.2013 <http://www.kararara.com/forum/vIEWtopic.php?f=46&t=17287> E.T. 4.4.2015.

5237 sayılı TCK'nın 125. madde metninde hakaret suçu; "*bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etmek veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırı*" şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla kişilerin birey olmaktan kaynaklanan ve toplum nazarında sahip oldukları sosyal değeri yok sayan ve insan kişiliğini değersiz duruma getiren hakaret, bireylerin şerefine, onuruna ve saygınlıklarına yapılan saldırıdır.⁷ Tarihte de doğrudan bireylere yönelen kişisel bir zarar olarak görülen hakaret fiillerinin bireyleri incittiğine dair güçlü bir karine vardır.⁸ Nitekim kimse hakaret sözcüklerini kendine yakıştırmaz. Kimse, onurunun, şerefının ve saygınlığının kaba, saldırgan, aşağılayıcı, onur kırıcı, küçük düşürücü sövgü ve benzeri yollarla zedelenmesini istemez. Ancak hangi sözcüğün incitici, aşağılayıcı, küçük düşürücü olduğu, şerefe, onura ve itibara dokunduğu kişiden kişiye, toplumdan topluma⁹, ülkeden ülkeye, zamandan zamana¹⁰ değişir; onur, saygınlık, şeref gibi hukuki yararlar, soyut kavramlardır ve bunlara yönelik saldırılar herkeste/her toplumda aynı etkiyi yaratmaz.

⁷ **Aydın, Devrim**, Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, T.C. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y: 2013, C:19, S:2, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Pasifik Ofset – İstanbul 2013, s.879.

⁸ **Trager, Robert – Dickerson, Donna L.**, 21.Yüzyılda İfade Hürriyeti, çev. A. Nuri Yurdusev, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınevi, Ankara, 2003, s.226.

⁹ "*Bir sözde yerme kastının bulunup bulunmadığı, sözün söylendiği yere, zamana, şartlara ve hatta onunla beraber söylenen başka sözlere bakılarak belli edilmek gerekir. Bir kimsenin, Ermeni veya Rum yahut Türk veya Alman olmasının, özünde hiç bir yerici ve küçültücü niteliği yoktur. Ama bu sözlerden her birisinin özel şartlar altında söylenmesi ile bir kimsenin küçük düşürülmesi veya yerilmesi kastedilmiş olabilir.*" (YCGK, 03.11.1964 tarih ve 2-35/481 sayılı kararı, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=64812> E.T.2.8.2015).

¹⁰ Hakaret suçlarında yapılan eylemin zamanı da göz önünde bulundurulmalıdır 1960 ile 1980'li yıllar arasında, "komünist" demek hakaret kabul edilebilirken şimdi bu niteliği etkisini kaybetmiştir. (**Özen, Mustafa**, "Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi", *TBB*, Sayı 75, Ankara 2008, s.97); yine aynı şekilde batıda yakın bir zamana kadar "zenci" kelimesi şeref, onur ve haysiyete bir saldırı teşkil etmezken; bugün anılan kelime şeref varlığının ihlali olarak kabul edilir. (**Tokbaş, Hakan**, *Türkiye Mevzuatında Şerefi İhlal*, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s.50).

Örneğin; faşizmin hâkim olduğu bir ülkede, birine “faşist” demek hakaret sayılmaz ancak demokratik bir ülkede anılan kelime hakaret olarak düşünülür¹¹ ya da bir virtüöze “müzikten anlamaz”, avukata hitaben, “avukat olmamıştır, yeniden hukuk tahsili yapması gerekir”¹², demek de mesleğinden dolayı o disiplini bilmesi gerektiğinden¹³, o kimse için küçük düşürücü ya da aşağılayıcı kabul edilir. Hukukçu ya da müzikle alakası olmayan birine anılan ibareleri söylemek hakaret olarak düşünülmez. Bu kavramlar, belli bir toplumun kültürüne, belli bir tarihi dönemine, insanın imajına bağlıdır. İşte bu yüzden onur kavramının evrenselliği esnetilmiştir.¹⁴

Gerek örf ve adet kurallarının gerekse bireyin kendisine yüklediği değer, hakaret fiilinin belirlenmesi konusunda kümülatif ölçüt olarak düşünülmesi gerekliyse de; örf ve adet kurallarının temel ölçüt olduğu söylenebilir.¹⁵ Bir başka deyişle yapılan fiil kişiyi manevi yönden çok üzmüş olsa da; anılan fiil toplum gözünde saldırı teşkil etmezse, hakaret suçu oluşmayacaktır. Bu hususta toplumun nazarı, ortalama zekâ seviyesine/anlayışa göre belirlenmelidir.

YCGK bir kararında, “...ne tür hareketlerin şeref ve itibarı ihlal edici olduğu, toplumda hâkim olan ortalama düşünüş ve anlayışa göre belirlenmelidir. Bunu tayinde ölçü bireyin özel duyarlılığı değildir.”¹⁶ diyerek aslında hakaret fiilinin hedef aldığı şeref, onur ve saygınlık kavramlarının ancak toplumla birlikte anlam

¹¹ **Toroslu, Nevzat**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara Eylül 2015, s.109.

¹² YCGK. 06.07.1981, 2-204/275; **Yenidünya, Ahmet Caner/ Alşahin, Mehmet Emin**, “Bireyin Şerefine Karşı Suçlar”, *TBB*, Sayı 68, Ankara 2007, s.56.

¹³ **Toroslu**, a.g.e.,109.

¹⁴ **Heper, Altan**, “Kültürlerarası İlişki Bağlamında İnsan Onuru”, HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arşivi, "Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar - V" , Sempozyum İstanbul Barosu- HFSA Bildiriler / 2, İstanbul Barosu Yayınları, 13-17 Eylül 2010, s.20. <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/BaroKitaplari/HFSA24.pdf> E.T.2.8.2015.

¹⁵ **Özen, Mustafa**, a.g.m.,s.95.

¹⁶ YCGK E: 2009/9-190 K: 2009/253 T: 03.11.2009, *Yargıtay Kararları Dergisi*, Nisan 2010,s.699.<http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/dergi/Nisan2010/Nisan2010/assets/basic.html/page119.html> E.T. 4.4.2015.

bulacağıın tespitini yapmıştır.¹⁷ TCK'nın 125. maddesi gerekçesinde bu husus, “*bir kişiye izafeten söylenen sözün veya bulunulan davranışın o kişiyi küçük düşürücü nitelikte olup olmadığını tayin ederken, toplumda hâkim olan telâkkileri, örf ve âdetleri*¹⁸ göz önünde bulundurmak gerekir.” şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Dünyadaki hukuk sistemleri hayata, vücut bütünlüğüne ve mal varlığına karşı suçlarda benzer düzenlemeler yapmışken; şeref, onur ve saygınlık kavramları örf ve adet kurallarıyla tanımlandığı için şerefe karşı suçlarda farklı farklı düzenlemeler yapmışlardır.¹⁹

Bazen dostça sayılabilecek bir hareket farklı bir kültürde hakaret anlamı içerebilir.²⁰ Buna karşın insan olmanın gereğinden doğan asgari bir şeref ve saygınlık durumunun bütün bireyler için ayırım gözetilmeden korunması gereken ortak değerler olduğu unutulmamalıdır.²¹ Çünkü insan haklarının ayrılmaz bir parçası olan ve çağdaş dünyanın etik temelini oluşturan anılan ortak değerler bir ülkenin anayasasından ve yasalarından önce gelir.²²

¹⁷ “ İddia ve iddiayı doğrulayan tanık anlatımlarına göre, sanığın davacıya, onur kırıcı olarak algılanan “komünist” demek suretiyle sövdüğü anlaşılmasına göre, atılı suçtan mahkûmiyeti yerine yazılı şekilde beraatına hükmedilmesi yasaya aykırıdır.” 2.CD. 21.10.1996, E.9965, K.10863 (**Çetin, Erol**, *Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları*, Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara,2008,s.52.)

¹⁸ “Sanığın söylediği ‘göbel’ sözcüğünün yörede hakaret olarak kabul edilip edilmediği araştırılmadan hüküm tesisi yasaya aykırıdır.” 3.CD. 23.06.1992, E.6177, K.6795 (**Çetin**, a.g.e.,s.56).

¹⁹ **Özen, Mustafa**, a.g.m., s.95.

²⁰ **Heper**,a.g.e.,s.16.

²¹ **Toroslu**, a.g.e. s.109.

²² **Heper**, a.g.e.,s.24.

II. Suçun Hukuki Konusu ve Önemi

Suçun hukukî konusu, kanun kuralı ile korunan ve suçun ihlâl ettiği “hak” veya “menfaat”tir.²³ Suçun ihlâl ettiği hak veya menfaat de “şeref, onur ve sosyal saygınlıktır.”²⁴ Nitekim 5237 sayılı TCK’nın 125. maddesi gerekçesinde; “*Hakaret fiillerinin cezalandırılmasıyla korunan hukuki değer, kişilerin şeref, haysiyet ve namusu, toplum içindeki itibarı, diğer fertler nezdindeki saygınlığıdır*” denmiştir. Görüldüğü üzere hakaret suçu ile korunan hukuki menfaat gerek kişinin kendisine yönelik beslediği iyi duygu; onur, şeref; gerekse toplumun o kişiye verdiği değer ve duyduğu saygı; saygınlıktır. Hakaret suçu, kişinin şeref, onur ve saygınlığını bir bütün olarak korur.

Arapça kökenli bir kelime olan “şeref” in sözlük anlamı “*başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur, erdem, gözü peklik ve yetenekle kazanılmış iyi şöhrettir.*”²⁵

Fransızca honneur ve Latince-İtalyanca onore sözcüklerinden Türkçe ’ye geçen “onur”; sözlükte “*insanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis*” anlamlarını karşılar.²⁶ Bu açıklamadan onur ve şeref kavramlarının birbirlerini tanımladıklarını görüyoruz.

Şeref kavramının, doktrinde sübjektif ve iç şeref; objektif ve dış şeref olmak üzere iki yansıması olduğu ileri sürülmüştür.²⁷ Bir kimsenin toplum içerisinde, kendi

²³ **Erem, Faruk**, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *AÜHFD*, Cilt: 37 Sayı: 1, Ankara, 1968, s.12.

²⁴ **Bayındır, Sinan / Apış, Özge**, “Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi”, *TBBD*, 2010 (91), s.71.

²⁵ TS, s.1860.

²⁶ TS, s.1505.

²⁷ **Erman, Sahir**, *Hakaret ve Sövme Suçları*, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, İstanbul 1989, s.1-2.

sosyal değeri hakkındaki fikirlerine atfedilen şeref sübjektif ve iç şerefken; başkalarının kişi hakkındaki fikirlerine ya da toplum içerisindeki saygınlığına atfedilen şeref de objektif ve dış şereftir.²⁸

5237 sayılı TCK'nın 125/1 maddesindeki hakaret suçu tanımında yer alan "onur, şeref" kavramlarının iç/fiili/sübjektif şerefi; "saygınlık" kavramının da dış/normatif/objektif şerefi koruduğunu söyleyebiliriz.²⁹

YCGK bir kararı da³⁰ "Kişinin manevi tamlığını ifade eden onur kavramı sübjektif anlamda, ferdin kendi onuru hakkında beslediği düşünceleri (şeref ve haysiyet), objektif anlamda ise diğer insanların o kişi hakkındaki düşüncelerini (şöhret) içerir." şeklindedir. Dolayısıyla şerefin, ne yalnızca sübjektif anlamıyla ne de yalnızca objektif anlamıyla açıklanabilecek kadar dar kapsamlı bir kavram olmadığı; karma hukuksal bir yarar olduğu³¹, iç şeref ve dış şereften bağımsız düşünülmemeyeceği açıktır.³² Bir yandan başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel deęeri³³, bir yandan da bireyin sübjektif anlamda, manevi kişiliği hakkındaki

²⁸ **Toroslu, Nevzat**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.104; **Bayındır, Sinan / Apış, Özge**, s.71.

²⁹ **Erman**, s.2.

³⁰ YCGK, 04.03.2003 tarih ve 2003/4-37 E. 2003/25 K. <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=90735> E.T. 4.8.2015.

³¹ **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem**, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Cilt I, 1. Bası, İstanbul 2007, s.221; **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, Murat**, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007,s.221; **Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar-Tepe/ İlker**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara 2014, s.482.

³² "Sanığın, 'avukatım beni para karşılığında Adnan Hocacılara sattı' şeklindeki sözleri, katılanın onur, şeref ve saygınlığına saldırı niteliğinde olduğu gözetilmeden yasal ve yerinde olmayan gerekçelerle beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiştir." 4.CD. 26.02.2007 T. 10984/1950 (**Çetin**, s.37); "Alacaklı vekili olarak bulunduğu haciz işlemi sırasında, katılana sanığın sarf ettiği 'bu avukat hanım, herhâlde bizim çocuklardan birine göz koydu.' sözlerinin küçültücü değer yargısı içerdiğinin, katılanın şeref ve onurunu zedeleyecek nitelikte olduğunun kabulü gerekmektedir. CGK.10.03.1998, E.4-27, K.85 (**Çetin**, s. 51).

³³ TS, s.1860.

düşüncelerini ifade eden şeref kavramı³⁴ her iki karşılığıyla toplumsal yaşamda anlam bulur.

Başarılı, sağlıklı, çalışkan, dürüst, terbiyeli, iyi görünümlü gibi sıfatlar kişiyi toplumda değerli ve itibarlı yapar; bu, kişi açısından güdüleyici, güven ve onur vericidir.³⁵ Korkak, başarısız, cahil, tembel, niteliksiz, kötü görünümlü gibi sıfatlar kişiyi toplumda değersiz ve itibarsız yapar;³⁶ bu, kişi açısından küçültücü ve manevi yönden de acı vericidir.³⁷

Zekâ, dış görünüm, yetenek gibi kavramlarla şekillenen, kişinin sahip olduğu bu tür özellikler toplumsal şeref ve haysiyet olarak addedilir; bu anlamda örneğin sağlıklı ve başarılı birine hastalık ve başarısızlık isnat edilmesi şeref ve haysiyeti zedeleyici niteliktedir.³⁸ Bireyin kaygısı; onun, olumlu duygular ve sıfatlarla toplumda var olabilmesi, toplum nezdindeki konumunun korunması,³⁹ sosyal kişiliğine gerekli saygının verilmesi⁴⁰, entelektüel, ideolojik, mesleki, ahlaki vb. nitelikleriyle ilgili içkin değerlerinin, değerlendirmelerinin, kabullerinin başka bir kişi tarafından zarara sokulmaması⁴¹ konusuna odaklıdır.

Kişinin kendi gözündeki değeri, onun onuru ve şerefliken; toplum gözündeki değeri onun itibarıdır. Onur kişinin içinden gelirken; itibarı ve şöhreti içinde

³⁴ **Erman**, s.2.

³⁵ **Erman**, s.2; **Soyaslan, Doğan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara 2006, Yetkin Yayınları, s.230.

³⁶ **Tarhan**, s.276.

³⁷ **Polatcan, İsmet**, *Memur ve Resmi Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri*, Üçdal Neşriyat Yayınevi, İstanbul 1983, s.17; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.105; **Soyaslan**, a.g.e.,s.230.

³⁸ **Tokbaş**, s.49.

³⁹ **Erman**, s.1.

⁴⁰ **Toroslu**, s.105.

⁴¹ **Tarhan**, s.275; **Toroslu**, s.105.

yaşanılan ortam ve toplumsal değerler belirler. Onur; insanın kişiliği, bağımsızlığı, öz değeri ve doğasıdır; kişinin sosyal statüsünden, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, isnat yeteneği gibi kavramlardan bağımsızdır;⁴² devredilemez, toplumun/başkalarının izniyle kullanılamaz, ispat gerektirmez;⁴³ saygınlık gibi sahiplenilmez, kazanılmaz, ebediyen insanda kalan ve aslının başkaca bir şeyin karşılayamayacağı biricik içkin ve yüksek bir değerdir⁴⁴; saygınlık ise, toplumun kişiye verdiği ve yine kişiden aldığı bir saygı görme durumudur. Onurun insanın, insan olmasından kaynaklı doğuştan gelen doğallığına karşın; saygınlık, toplumsal yaşamın içinde toplum tarafından ölçülür ve değerlendirilir.⁴⁵

Şeref varlığına yönelik eylemler sadece kişiye özgü şeref, onur ve saygınlık değerlerini ihlal ediyorsa, genel tahkir suçlarından; (TCK'nın 125-131. maddeleri arasında düzenlenen ve tezin de konusu olan "Hakaret Suçu"); başka değerleri de ihlal ediyorsa özel kastla işlenebilen ve genel hakaret suçları karşısında özel hüküm durumunda bulunan⁴⁶ özel tahkir suçlarından ("Cumhurbaşkanına Hakaret"-TCK m.299, "Devletin Egemenlik Alametlerini Aşağılama"-TCK m.300, "Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama"-TCK m.301, "Yabancı Devlet Bayrağına Karşı Hakaret"-TCK m.341, "Yabancı Devlet Temsilcilerine Hakaret"-TCK m.342/2) bahsedilecektir. Hakaret suçlarının tamamının ayrı kısım ve bölümlerde düzenlenmesi, suçun mağdurlarının devleti temsil etmesi, görevlerinden dolayı hakarete uğramaları⁴⁷ neticesinde şeref

⁴² **Gören, Zafer**, "Türk-Alman Hukukunda Kişiliğin Korunması", *Anayasa Yargısı Dergisi*, S.9,1992, s.172. http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg9/zgoren.pdf E.T. 4.4.2015.

⁴³ **Bulut, Nihat**, "Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış", *EÜHFD*, C. XII, S. 3-4 (2008), s.2.

⁴⁴ **Ünver, Yener**, "Ceza Hukuku Felsefesi Açısından İnsan Onuru ve Mevzuatımız", *CHD*, Y:3, S.7 Ağustos 2008, s.41.

⁴⁵ **Tarhan**, s.275.

⁴⁶ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.231.

⁴⁷ A.g.e.

varlıklarının yanında devletin manevi dokunulmazlığının ve saygınlığının da ihlal edildiği kanısından ileri geldiği düşünülmektedir.⁴⁸ Görüldüğü üzere hakaret suçları, insanın şeref, onur ve saygınlığı dışında başkaca bazı değerleri de korur. Ancak tez konumuz genel tahkir suçları olduğu için özel tahkir suçlarına değinilmeyecektir.

III. Ulusal ve Uluslararası Alanda Korunan Manevi Kişilik: Şeref Varlığı

İnsanın maddi-fiziksel kişiliği, yaşamı, vücut bütünlüğü adam öldürme, yaralama gibi suçlarla korunurken; manevi kişiliği de şerefe karşı suçlarla koruma altına alınmıştır⁴⁹ çünkü birey yalnızca biyolojik bir varlık değildir; *ondaki yaratıcılığı, yeteneği, erdemi, onuru ve kişiliği görmek lazımdır.*⁵⁰ Aksi düşünüldüğünde insan, *ruhsuz, içi boş bir yaratık haline dönüşür.*⁵¹ Dolayısıyla bireyin; biyolojik, entelektüel ve moral varlığını birbirinden ayrı düşünemeyiz.⁵²

Hukukun görevi, toplum içindeki ekonomik, siyasi yarışın, sosyal, düşünsel ve ahlaki yaşayışın sağlıklı bir şekilde devam etmesi için insanın en kutsal varlığı olan şerefini ve haysiyetini korumaktır.⁵³ Her insan, insanlığın taşıyıcısı olarak, kutsal bir varlıktır; kendi başına bir amaçtır dolayısıyla her insanın moral bütünlüğüne saygı gösterilmelidir.⁵⁴ Bir an için aksi düşünüldüğünde, “*zehirli*

⁴⁸ **Tarhan**, s.276.

⁴⁹ **Üzülmez, İlhan**, “Hakaret Suçu”, *CHD*, Y: 5, S: 12, Ankara 2010, s.41.

⁵⁰ **Çelenk, Halit**, *Hukuksuz Demokrasi*, Çağdaş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1994, s.9. <http://halitcelenk.org/sites/default/files/kitaplar/halit-celenk-hukuksuz-demokrasi.pdf> E.T.4.4.2015.

⁵¹ **Özbek, Veli Özer/Kanbur, R, Mehmet Nihat/Doğan/Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2014, s.90.

⁵² **Çelenk**, *Hukuksuz Demokrasi*, s.46.

⁵³ **Karayalçın, Yaşar**, “Türk Hukukunda Şeref Ve Haysiyetin Korunması”, *AÜHFĐ*, Y:1962 C: 19 S: 1-4, s. 253-254.

⁵⁴ **Öktem, Ülker**, Kant Ahlakı, *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, C:18, Yayıncı: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya

dillerin hemcinsleri hakkında, herhangi bir cezaya maruz kalmaksızın, istediğini söyleyebileceği bir toplumda vatandaşlar arasında yalnız korku vehim hâkim olacak, şantaj son haddine çıkacak, huzur ve sükûn kalmayacaktır.”⁵⁵ İnsanın diğer insanlar hakkında iyi niyetten uzak bir şekilde aklına gelen her tahkir edici sözü söyleyebileceği bir toplumda barıştan ve huzurdan söz edilemez.⁵⁶ Çünkü hakaret bu anlamda; istikrarlı, düzenli, barışçıl ve huzurlu bir toplumsal yaşam için zorunlu uzlaşılardan olan onur, şeref, saygınlık kavramlarına zarar verir.

Hiçbir temel hakla karşılaştırılması ya da dengelenmesi söz konusu olmayan, insanın kökeni, cinsiyeti, yaşı gibi özelliklerinden bağımsız bir tasarım⁵⁷ olan insanın moral bütünlüğü; onuru ulusal ve uluslararası alanda koruma altındadır.

1982 Anayasası ile Anayasa metnine dâhil olduğu belirlenen Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmında “*Her Türk vatandaşının bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu...*” belirtilmiştir. Anayasa’nın 2. maddesi de Türkiye Cumhuriyeti’nin “başlangıç”ta belirtilen temel ilkelere dayanan bir hukuk devleti olduğu şeklindedir.

Anayasa’nın 5. maddesinde de “...insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanması...” devletin temel amaç ve görevleri olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde “*Devlet, ferdin hayat mücadelesini kolaylaştıracaktır. Ferdin insan haysiyetine uygun bir ortam içinde yaşamasını gerçekleştirecektir. Sosyal devlet her şeyden önce insana ve insanın düşünce hakkına*

Fakültesi, Ankara 2007, s.5. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/922/11498.pdf>
E.T.15.03.2015.

⁵⁵ **Erman**, s.2.

⁵⁶ **Tarhan**, s.276.

⁵⁷ **Heper**, s.17.

saygılıdır ve bu sınırlar içerisinde ferdin hak ve hürriyetlerinin kullanılmasını sınırlayan engelleri ortadan kaldırmak, onun başlıca görevleri arasındadır.” diye belirtilmiştir.

Anayasa'nın 17. maddesine göre *“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”* Maddenin gerekçesinde *“kişinin sahip bulunduğu hak ve hürriyetler, bu maddeden itibaren önem dereceleri göz önünde tutularak belirlenmiş”* olduğu vurgulanarak, maddi-manevi bütünlüğün insan hakları kavramının özü, en üst zirvesi olduğu belirtilmiştir.⁵⁸ Bir an için insan, yalnızca insan oluşuyla değil de sosyal-etik bir varlık olarak düşünüldüğünde toplumun kenarında yaşayan, korunmaya muhtaç kişilerin⁵⁹ manevi kişiliğin özü olan şeref varlığının korunması ilkesinden yararlanamayacağı sonucu çıkar ki böyle bir durum düşünülemez. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında da *“Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”* denilerek şeref bütünlüğü koruma altında almıştır.

“Temel Hak Ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması” konusunu düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabileceği veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabileceği ve fakat belirtilen bir takım hak ve hürriyetler ile birlikte kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğünün bu durumlar için istisna teşkil ettiği belirtilmiştir. Manevi kişilik, dolayısıyla da şeref varlığının olağanüstü haller dâhil her durumda ve koşulda mutlak⁶⁰ olarak Anayasa'nın

⁵⁸ Gören, s.165.

⁵⁹ Gören, s.146-147.

⁶⁰ Anayasa'nın 13. maddesine göre *“temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”* Özgürlüklerin

garantisi altında olacağı anlaşılmaktadır. 1982 Anayasası'nın temel hak ve hürriyetleri düzenleyen maddeleri, AİHS ile uyum içerisindedir.⁶¹ Görüldüğü üzere haysiyet ve onur sadece sosyal bir kavram değil; aynı zamanda anayasal bir kavramdır. Hatta karşılaştırmalı anayasa hukukunda anılan kavramlar en üstün ilke olarak görülmüş ve kabul edilmiştir.⁶² Örneğin, Federal Almanya Anayasası'nın "İnsanın Onur ve Haysiyetinin Korunması" başlıklı ilk maddesi; "*İnsanın onur ve haysiyeti dokunulmazdır. Tüm devlet erki ona saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdür. Alman Milleti, bu nedenle dokunulmaz ve devredilmez insan haklarını, yeryüzünde her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli olarak kabul eder.*"⁶³; Belçika Anayasası'nın 23. maddesi⁶⁴; "*Herkes insan onuruna yakışır bir hayat sürme hakkına sahiptir.*"; Polonya Cumhuriyeti Anayasası'nın ön sözü⁶⁵ de "*insanın doğuştan gelen onuruna, saygı gösterme...*" şeklinde düzenlenmiştir.

Şeref varlığı, manevi kişisel bir haktır⁶⁶ ve tıpkı kişinin adı, resmi, sesi, özel hayatı⁶⁷ gibi kişiye sıkı sıkıya bağlıdır, devredilemez. Şeref bu bağlamda Türk Medeni Kanunu'nun "Kişiliğin Korunması" başlıklı 23. 24. ve 25. maddeleriyle

limitsiz olamayacağı düşünüldüğünde, insan onurunun özü madde 13'teki genel sınırlama nedenleriyle yıpratılamayacaktır.(**Gören**, s.175)

⁶¹ **Özbudun, Ergun**, *Türk Anayasa Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.108.

⁶² **Ünver**, s.55.

⁶³ <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf> E.T.5.4.2015.

⁶⁴ <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA%2099-148.pdf> E.T 5.4.2015.

⁶⁵ <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/12-POLONYA%20385-438.pdf> E.T 5.4.2015.

⁶⁶ **Tarhan**, s.275.

⁶⁷ **Soysal, Tamer**, "Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Müdahaleden Doğan Hukuki Sorumluluk", *ABD*, Y: 65, S: 1, Ankara, 2007, s.149. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2007-1/11.pdf> E.T.5.4.2015.

koruma altındadır. Nitekim TMK' nın 24. maddesinde bahsi geçen kişilik hakkının içerisinde “şeref” de yer alır. Anılan maddelerde kişilik hakkının korunması ile ihlâl edilmesi durumunda hukuksal koruma yolları düzenlenmiştir.

Yaşam, vücut bütünlüğü ve sağlık, özgürlük gibi kişilik haklarından olan şeref varlığı, temel hak ve hürriyetlere ilişkin metinlerle, belgelerle uluslararası alanda koruma altına alınmıştır. 1982 Anayasasının 90/5. maddesinde “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” denilerek temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmaların etki ve fonksiyon bakımından iç hukuktaki önemi vurgulanmış, bunlar kanunlar üstü bir konuma yerleştirilmiştir. Dolayısıyla bu bağlamda uluslararası andlaşmalar ceza hukukunda da doğrudan bir kaynaktır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, “*İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olması...*” şeklindeki ön sözle başlar ve “*insan şahsının haysiyet ve değeri*” ifadesiyle devam eder. Beyannamenin 1. maddesinde, “*bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar*”; 5. maddesinde “*Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.*”; 12. maddesinde de hiç kimsenin şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamayacağı, herkesin bu tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkının olduğu ifadeleri yer alır.

Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin başlangıç kısmına göre, Sözleşmeye taraf devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilen prensiplere göre insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğuştan sahip oldukları insanlık onurunu ve eşit ve vazgeçilmez haklarını tanımanın yeryüzündeki özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu dikkate alarak, bu hakların insanın doğuştan sahip olduğu insanlık

onurundan türediğini kabul ederler. Sözleşme'nin "İşkence Yasağı" başlıklı 7. maddesi de hiç kimsenin işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılmayacağını, serbest iradesi olmadan tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamayacağını düzenlemiştir. Birleşmiş Milletler, İşkence ve Diğer Zalimce, İnsanlık dışı veya Onur Kırıcı Davranış veya Cezalandırmalara Karşı Sözleşme'nin başlangıç kısmında da kimsenin işkenceye ya da zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı bir davranış ya da cezaya uğrayamayacağını hükme bağlayan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 5. maddesiyle Kişisel veya Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin işkence yasağını düzenleyen 7. Maddesine atıf yapılmıştır.

AİHS'nin "İşkence Yasağı" başlıklı 3. maddesinde "*Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ve işlemlere tabi tutulamaz.*" denmiştir. Dine ve İnanca Dayalı Müsamahasızlığın ve Ayrımcılığın Bütün Şekilleriyle Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildiri'nin (BM Genel Kurulu'nun 55 sayılı 25 Kasım 1981 tarihli kararı)⁶⁸ 3. maddesi "*insanlar arasında din veya inanç sebebiyle ayrımcılık yapma, insan onuruna karşı bir hakaret ve Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın prensiplerini inkâr etme teşkil eder*" şeklindedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin⁶⁹ 16. maddesi hiçbir çocuğun, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılmayacağı; çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkının olduğunu düzenlemiştir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme'nin başlangıç kısmında⁷⁰ kadınlara karşı ayrımcılığın hak eşitliği ve insanlık onuruna saygı prensiplerini ihlal etmesinin toplumun gönenç düzeyinin artmasını engelleyeceğinden bahsedilmiştir. Afrika İnsan

⁶⁸ http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_37.pdf E.T.5.4.2014.

⁶⁹ http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_08.pdf E.T.5.4.2014.

⁷⁰ Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş: 3 Eylül 1981. http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_07.pdf E.T.5.4.2014.

ve Halkların Hakları Şartı'nın 5. maddesinde bütün bireylerin, insan kişiliğinin ayrılmaz parçası olan onuruna saygı ve hukuki kişiliğinin korunması hakkına sahip olduğu; insanın her türlü sömürü ve aşağılanması, özellikle kölelik, insan ticareti, maddi veya manevi işkence ve insancıl olmayan aşağılayıcı cezalar veya kötü muamelelerin yasak olduğu düzenlenmiştir. Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi'nin "Şerefın, Bireysel Şöhretin ve Özel ve Aile Yaşamının Korunması Hakkı" başlıklı 5. maddesine göre de; "*Her kişinin şerefine, şöhretine ve özel ve aile yaşamına yönelen hukuka aykırı saldırılara karşı yasa ile korunma hakkı vardır.*"

Görüldüğü gibi uluslararası alanda da korunan şeref varlığı; temel insan hakları, insanlık onuru ve insanın değerinden ayrı düşünülmez. İnsan haklarını güvenceye alan bütün kurallar, insan onurunu, haysiyetini, değerini, kısaca şeref bütünlüğünü ilgilendirir.⁷¹ Gerek ulusal gerek uluslararası alanda, kişinin şeref varlığı tecavüzlerden korunmazsa, kişilik bir bütün olarak korunmuş sayılmaz.⁷² Nitekim "*insanın yalnızca ekmeğe değil; şerefe de ihtiyacı vardır.*"⁷³

Kişinin; şerefli, dürüst, üretken, verimli sayılmasının ilk koşulu hukukun; kişinin şeref ve saygınlığına yönelik haksız saldırılara karşı koruyarak onu, düşünsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve ahlaki açıdan bir obje olmaktan çıkartmasıdır.⁷⁴ Bu yönüyle şeref ve saygınlık o kadar önemlidir ki, hayat bile bazen bu kavramlar karşısında yenik düşebilir. Öyle ki, "*değerli bir adam için, şeref hayattan çok daha ağır basar*"⁷⁵ ve "*şeref yitirdikten sonra da yaşamaktan daha feci bir ölüm*

⁷¹ **Akılhoğlu, Tekin**, *İnsan Hakları-1 Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri*, AÜSBF, İnsan Hakları Merkezi Yayınları no:17, Ankara,1995,s.17.

⁷² **Karayalçın**, s.253.

⁷³ **Yalçın, Cevdet**, *Özdeyişler Sözlüğü*, Tutibay Yayınları, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, 2002, s.224.

⁷⁴ **Karayalçın**, s.253.

⁷⁵ **Shakespeare, William**, *Troilus and Cressida* Act V Scene III. Troy. Before Priam's palace, http://shakespeare.mit.edu/troilus_cressida/full.html E.T.8.3.2015.

olmaz".⁷⁶ Durum böyleyken şeref ve saygınlık kavramının kişiyi ayakta tuttuğu,⁷⁷ onun fiziki-maddi bütünlüğünü beslediği açıktır.

Şeref bütünlüğü yalnızca hukuki koruma altında olmayıp; ceza hukuku yaptırımlarıyla da korunur. Zira şeref bütünlüğü, hem özel hukuk, hem anayasa koruması hem de cezai yaptırımlarla birlikte garantiye alınabilirdi. Ceza hukukunun önemli bir ilkesi olan "*insan onurunun dokunulmazlığı*"⁷⁸ bağlamında kişinin onuruna, şeref ve haysiyetine dokunan fiiller suç teşkil eder. Bu nedenle insan onurunu, şerefini ve saygınlığını ihlal eden hakaret, 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinde "*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*" denilerek suç olarak düzenlenmiş, yaptırıma bağlanmıştır.

IV. Fail

A. Genel Açıklamalar

Fail, suçu işleyen kişidir; suçun aktif süjesidir. Suçu işleyen bir kişi yoksa ortada suç da yoktur.⁷⁹

TCK'nın 125. maddesinde "*bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi*" ifadesiyle herkesin hakaret suçunun faili olabileceği kabul edilmiştir. İstisnasız herkes hakaret suçunun faili olabilir.⁸⁰

⁷⁶ Rousseau, Jean Jacques, *Julie ou La nouvelle Héloïse*, Lettre IV de Julie http://www.ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1301/130128_ROU.pdf s.9. E.T. 8.3.2015.

⁷⁷ Soyaslan, s.230.

⁷⁸ Özbek ve Diğerleri, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.90.

⁷⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.239.

⁸⁰ Erman, s.28 vd.

Hakaret suçunun faili olabilmek için gerçek kişinin, isnat yeteneğine sahip olup olmaması önemli değilse de cezalandırılabilme şartları ve sorumlulukları açısından isnat yeteneğine sahip olması gerekir. Örneğin akıl hastaları, çocuklar ve diğer ayırt etme gücüne sahip olmayanlar bu suçun faili olabilir ancak cezalandırılmaları mümkün değildir.

Diplomatik dokunulmazlıktan ve yasama dokunulmazlığından yararlanan kişiler de hakaret suçunun faili olabilseler de muafiyetleri nedeniyle yargılanamazlar.⁸¹

Hakaret suçlarında failin memur olup olmaması önemli değildir. Mülga 765 sayılı TCK'nın 251. maddesinde “*Bir memur vazife esnasında bir kimse aleyhine bir cürüm işlerse kanunda yazılı olmayan hallerde o cürme kanunen terettüp eden ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.*” denilerek kamu görevlisinin görevini yaptığı sırada kişilere hakaret etmesi halinde ceza artırılmaktaydı. Ancak 5237 sayılı TCK bu yönde bir ayrıma gitmemiş, failin kamu görevlisi olması, suçun ağırlatıcı nedeni olarak düzenlenmemiştir.

B. Tüzel Kişiler

Hakaret suçunun faili herhangi bir gerçek kişi olabilir ve sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Suçun faili olarak “kimse” tabirinin kullanılması her zaman gerçek kişilere işaret eder.⁸² Gerek 5237 sayılı TCK, gerek 1982 Anayasası tüzel kişilerin suç faili olamayacaklarını açıkça belirtmiştir. Nitekim Anayasa'nın 38/7. maddesinde düzenlenen “ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi” gereği kişi ancak kendi kusuruyla ve isteğiyle ve yasanın açıkça suç saydığı fiillerden dolayı sorumlu tutulabilecektir. 5237 sayılı TCK'nın 20. maddesinde yine kimsenin başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamayacağı, tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımının uygulanamayacağı, ancak suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik

⁸¹ Aydın, s.882.

⁸² Dönmezer Sulhi, Erman Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 9. Bası, C. II, Beta Yayınları, İstanbul 1986, s.445.

tedbiri niteliğindeki yaptırımların saklı olduğunu belirtilerek cezai sorumluluğunun şahsiliği ilkesini düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere tüzel kişiler hakaret suçunun faili olamazlar. Bu durumda tüzel kişilerin temsilcilerinin hakaret eylemleri nedeniyle tüzel kişiler değil; hakaret suçunu gerçekleştiren gerçek kişi temsilci bizzat sorumlu olacaktır.⁸³ Gerçekten de cezai yaptırımlar organize olmuş insan toplulukları ve tüzel kişilerin yapısına elverişli değildir zira *onlar, maddi bünyeleri ve hareket kabiliyetleri bulunmadığı için gerçek kişiler gibi suç işleyemezler.*⁸⁴

Gerçek kişiler, hakaret suçunu oluşturan eylemlerini tüzel kişi adına yapmışsa, ceza sorumluluğu tüzel kişiye değil; yalnızca bu suçu işleyen o tüzel kişiliğin ilgili organlarındaki kişilere ait olacaktır. Örneğin, hakaret suçunu oluşturan eylemi gerçekleştiren üyeler yanında bu eylemden haberi olmayan üye ve ortakların ve hatta tüzel kişiyle hiçbir ilgisi olmayan kişilerin cezalandırılması başkalarının fiilinden sorumlu olma durumunu yaratır ki bu da cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık teşkil eder.⁸⁵

C. Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçlarında Fail

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesi basın yoluyla işlenen hakaret suçlarında sorumluluğu düzenleyerek hakaret suçları açısından özel bir sorumluluk hali öngörmüştür. Bu düzenlemeye göre süreli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan kural olarak eser sahibi sorumludur. Bu sorumluluk, subjektif ya da kusura dayalı sorumluluğa dayanır. Anılan maddede belli şartlarda, süreli ve süresiz yayınlarda, eser sahibi dışındaki kişilerin de sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Buradaki sorumluluk ise kişilerin kendi kusurlarına, kasıtlı ya da taksirle davranıp davranmadıklarına bakılmaksızın sorumlu tutulacağı esasına dayalı objektif sorumluluktur. Bu düzenlemenin Anayasanın "*Ceza sorumluluğu şahsidir.*"

⁸³ **Yenidünya/Alşahin**, s.45.

⁸⁴ **Artuk, Mehmet Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya Caner**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara 2007, s.445.

⁸⁵ **Artuk ve Diğerleri**, a.g.e. s.436.

şeklindeki 38/7. maddesi ile TCK'nın “*Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.*” şeklindeki 20/1. maddesine aykırılık teşkil ettiği açıktır.⁸⁶

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11/3. maddesinde süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, sorumlu müdür ve yayım yönetmeni, genel yayım yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin sorumlu olacağı ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluğun da yayımlatana ait olacağı düzenlenmiştir. Kanun, sorumlu müdürün/sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin süreli yayımın her nüshasını, yayımdan önce denetleyerek suç oluşturan unsurları elemesi, mesleğin kendisinden kaynaklanan bu ödevi savsaklamaması, suç teşkil eden yayımı engellemesi ve gerekli özeni göstermesi gerektiğinden bahisle bu sorumluluğu öngörmüştür.⁸⁷ Bu noktada sorumlu müdürün/sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin denetim görevini kasten veya taksirli olarak ihlal edip etmediğine bakılmaksızın eser sahibinin işlediği suçtan dolayı cezalandırılması – her ne kadar sorumlu müdüre/sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye yükletilen bu sorumluluk, eser sahibinin kastına dayalı sorumlulukla aynı şey olmasa da- söz konusu olabilecektir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11/4. maddesinde süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde yayımcının; yayımcının belli olmaması veya basım sırasında

⁸⁶ **Üzülmez**, s.43.

⁸⁷ **Bayındır / Apiş**, s.100.

ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması hallerinde ise basımcının sorumlu olacağı öngörülmüştür. Anılan düzenlemede de yayımcı ve basımcı, “başkasının fiilinden dolayı”, eser sahibi gibi sorumlu tutulmuştur. Yayımcının sahibini bilmediği ve suç teşkil eden yayını bilinçli olarak gerçekleştirmesi sonucunda sorumlu tutulması normal karşılanırsa da⁸⁸ en azından taksir düzeyinde bile kusurlu bulunmayan, sonucun gerçekleşmesini istemeyen, başkalarının bulunamaması, yargılanamaması veya cezalandırılmaması sebepleriyle, esas görevi eseri basmak veya çoğaltmak olan basımcının yayının düşünsel içeriğinden eser sahibi gibi sorumlu tutulması ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine tamamen aykırılık teşkil etmektedir.⁸⁹

V. Mağdur

A. Genel Açıklamalar

Mağdur (suçun pasif süjesi), ceza hukuku normuyla koruma altında olan ve suçun özünü meydana getiren hukuki varlık veya menfaatin sahibi olan⁹⁰; suçtan zarar gören⁹¹ ve fakat *suçun konusunun ait olduğu kişidir*.⁹² Mağdur; *suçun kurbanıdır*.⁹³

Kendisine hakaret edilen herkes hakaret suçunun mağdurudur. Zira 5237 sayılı TCK'nın 125./1. maddesi “*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide*

⁸⁸ **Parlar, Ali/ Banko, Meltem**, *Cezai ve Hukuki sorumluluk Boyutlarıyla Hakaret ve Özel Hayata Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s.7-8.

⁸⁹ **Parlar/ Banko**, s.8.

⁹⁰ **Toroslul, Nevzat**, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara Şubat 2012, s.107.

⁹¹ Suçun pasif süjesi ile suçtan zarar gören genellikle aynı kişi olsa da, suçtan zarar gören herkes suçun mağduru değildir. Örneğin, ölenin yakınları suçtan zarar gören iken; yaşama hakkı sahibi kişi öldürme suçunda mağdurdur. (**Katoğlu, Tuğrul**, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *AÜHFD*, 61 (2) 2012,s.662).

⁹² **Üzülmez**, s.44.

⁹³ **Katoğlu**, s.659.

edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle *bir kimsenin* onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi...” şeklindeki düzenlemesiyle mağdurun herhangi bir kimse olabileceğini ifade etmiştir. Bir başka deyişle kanun koyucu suçun mağduru açısından özellikli herhangi bir durum belirtmemiştir.

Mağdur açısından önemli olan isnadın belirli ya da belirlenebilir bir ya da birden fazla kişiye yöneltilmiş olmasıdır. Başka bir deyişle hakaret suçunda mağdurun belirli ya da en azından belirlenebilir olması gerekir. Nitekim bir fiil hakaret niteliğinde olmakla birlikte hiç kimseye isnat edilmemişse hakaret suçundan söz edilmeyecek; hakaretin yöneldiği kişi belli ya da kim olduğu anlaşılabiliriyorsa hakaret suçu oluşacaktır.

5237 sayılı TCK'nın mağdurun belirlenmesi başlığını taşıyan 126. maddesine göre “*Hakaret suçunun işlenmesinde mağdurun ismi açıkça belirtilmemiş veya isnat üstü kapalı geçirtilmiş olsa bile, eğer niteliğinde ve mağdurun şahsına yönelik bulunduğu duraksanmayacak bir durum varsa, hem ismi belirtilmiş ve hem de hakaret açıklanmış sayılır.*” Bu maddeden anlaşılıyor ki hakaretin açıklanması için mağdurun isminin açıkça belirtilmiş olması gerekmez yeter ki hakaretin mağdurun şahsına yönelik olduğu hususu tereddütte yer vermesin.⁹⁴ Mağdurun karikatürü, mesleği, isminin baş harfleri, herkesçe bilinen sıfatı veya lakabı, fiziki özellikleri ima edilmek suretiyle de adı belirlenmiş ve hakaret de açıklanmış sayılacaktır.⁹⁵

Örneğin, “X hastanesinin başhekimini hırsızdır”, “B partisinin genel başkanı şerefsizdir” şeklindeki hakaretler üstü kapalı bir şekilde geçirtilirse de mağdurların adresleri bellidir. Hatta herkesin duraksamadan idrak edebileceği şekilde “malum

⁹⁴ “*Saniğin balkondan isim belirtmeksizin söylediği hakaretimiz sözlerin matufiyet bakımından davacıyı da kapsar nitelikte bulunduğu tereddüde yer bırakmayacak şekilde anlaşıldığına göre TCK'nın 484. maddesi karşısında suçun sübutunun kabulü gerekirken, tanık beyanları, hakaretin davacıya matuf olmadığı şeklinde takdir edilmek suretiyle beraat hükmü tesisi yasaya aykırıdır.*” 2. CD. 27.11.1986, E.8365,K.8422. (**Çetin**, s.129-130)

⁹⁵ **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem**, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, s. 224; **Tarhan**, s.293; **Yenidünya/Alşahin**, s.49; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.113.

şahıs” ibaresi bile malum şahsı belirlenebilir hale getirip hakaret suçuna vücut verebilir.⁹⁶

5237 Sayılı TCK’nın 126. maddesi bu haliyle, hakaretin, hakaret niteliğine haiz olup olmaması ve kime/kimlere yönelik olduğu konusunda yargıcın delilleri serbestçe takdir edeceği ve değerlendireceği bir “mağdurluk karinesi”⁹⁷ yaratarak matufiyet ilkesine yer vermiştir.⁹⁸ Gerçekten de hakaret içerikli söz ve eylemler isim zikredilmeden gerçekleştirilmeye uygun olduğundan bu suçun cezasız kalmaması için anılan düzenleme önem arz etmektedir.⁹⁹

B. İsnat Yeteneği Bulunmayanlar

Hukuk; çocukların, akıl hastalarının da şerefini korur. Halk tarafından hakkında söylenen sözleri idrak edemeyen, onur kırıcı ve değersizleştirici ithamlardan etkilenmeyen küçüklerin ve akıl hastalarının da korunmaya değer saygınlık ve şeref alanları vardır.¹⁰⁰

Şerefli olmanın yaşı, cinsiyeti, cinsel tercihi, ırkı, dini, dili, etnik kökeni, mesleği, sosyal statüsü ve sağlık durumu yoktur. Kaldı ki hukuk düzeninden bir kimseyi her ne sebeple olursa olsun “şerefsiz” olarak yaftalayıp toplum dışında bırakması, onu başkalarına nazaran “daha değersiz” ya da “daha az şerefli”

⁹⁶ Arısoy, Mine, “Hakaret”, *TBBD*, S: 72, Y:2007, s.158.

⁹⁷ Mülga 765 Sayılı TCK’nın 484. maddesinde mağdurluk karinesi: “Geçen maddelerde beyan olunan cürümlerin irtikabında kendine tecavüz olunan kimsenin ismi sarahaten zikredilmemiş veya isnat üstü kapalı geçiştirilmiş olsa bile eğer mahiyetinde ve müddeinin şahsına matufiyetide tereddüt edilemeyecek derecede karineler varsa hem ismi zikredilmiş hem de azviyat tasrih kılınmış gibi muamele olunur.” şeklinde düzenlenirken; 5237 Sayılı TCK’nın 126. maddesi, kendisine karşılık gelen eski madde gibi bir “mağdurluk karinesi” sözünü geçirmese de bir karine oluşturmuştur. (Özbek ve Diğerleri, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.484)

⁹⁸ Hafizoğulları, Zeki, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, U.S.A Yayıncılık, Ankara 2010, s.222.

⁹⁹ A.g.e.

¹⁰⁰ Tarhan, s.297; Çetin, s.17; Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.110.

addetmesi beklenilemez.¹⁰¹ 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesi gerekçesinde de örneklendirildiği gibi katile “katil”, hırsıza “hırsız”, ”fahişeye “fahişe”, köre “kör”, topala “topal”, aids’liye “aidsli” diye hitap etmenin suç sayılması ceza adaletinin ve onur, şeref, saygınlık kavramlarının evrensel içeriklerinin gereğidir.¹⁰²

C. Dolaylı Hakaret

Mağdurun belli olduğu bir hakaret suçunda, tahkir edici fiiller mağdurun yanı sıra bir başkasının da onur, şeref ve saygınlığına dokunuyorsa “dolaylı hakaret” gündeme gelecektir.

Eşlerden ya da aile fertlerinden birine yapılan hakaret diğer eşi ya da aile ferdi tahkir edebilir.¹⁰³ Örneğin, evli bir kadına “fahişe” demek onun başkalarıyla sürekli cinsel ilişkide bulunması ve kocasını aldatması ile aynı anlama geleceğinden bu koca açısından da şeref, onur ve haysiyeti zedeleyicidir¹⁰⁴; kocaya “boynuzlu”¹⁰⁵ şeklindeki sövme sözü niteliği itibariyle diğer eşi de hedef alıcıdır; çevrede dağıtılan yazılarla kızına onur kırıcı eylemler isnat edilmesi, babanın saygınlığını dolaylı olarak ihlal edicidir.¹⁰⁶

Mülga 765 sayılı TCK döneminde hakaret ve sövme suçları ayrı ayrı düzenlenmişti. Bu dönemde yerleşik içtihatlar, isnada muhatap olan kişinin hakaret suçunun mağduru, dolaylı olarak aşağılanan kişinin de sövme suçunun mağduru

¹⁰¹ **Sınar, Hasan**, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu ve Bu Suçun Karşılaştırmalı Hukukta Gelişen Hakaretin Suç Olmaktan Çıkartılması Eğilimi Yönünden Değerlendirilmesi”, *CHD*, S: 24, Nisan 2014, s.81.

¹⁰² **Tarhan**, s.297; **Arısoy**; s.158; **Üzülmez**, s.44; **Aydın**, s.889; **Hafizoğulları/Özen**, s.224.

¹⁰³ **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem**, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, s. 225.

¹⁰⁴ **Tarhan**, s. 297-298.

¹⁰⁵ A.g.e.

¹⁰⁶ 4.CD. 8759/14728, 3.10.2006 T. (**Çetin**, s.38).

olduğu¹⁰⁷ zira bu kişiler açısından herhangi bir somut olgu isnadının söz konusu olmadığı yönündeydi.¹⁰⁸ 5237 sayılı TCK'da artık hakaret ve sövme ayrımı olmadığı için hakaret ya da sövme biçimindeki ifadelerin gerek doğrudan hedef aldığı kişinin gerekse de dolaylı olarak onur, şeref ve itibarı etkilenen diğer kişilerin de hakarete uğraması söz konusu olabilecektir. Mağdur sayısı kadar hakaret suçu olacağı için her mağdur şikâyet hakkına sahiptir ancak bu suçun tek bir fiille birden fazla kişiye karşı işlenmesi halinde faile mağdur sayısınınca ayrı ayrı değil; 5237 sayılı TCK'nın 43/2 maddesine göre zincirleme suç hükümleri uyarınca ceza verilecektir. Dolaylı hakaret sadece üstsoy, altsoy, kardeş ve eş gibi çok yakın akrabalar arasında geçerli olabilir.¹⁰⁹

D. Kamu Görevlileri

Herkese karşı işlenebilen hakaret suçu bakımından mağdurun sıfatı önem arz etmemekle beraber kanun koyucu mağdurun sıfatını bazen suçun ağırlatıcı nedeni olarak düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK'nın 125/3-a maddesi hakaret suçunun; kamu görevlisine karşı ve görevinden dolayı işlenmesi durumunda suçun nitelikli halinin oluşacağını belirtmiştir. Anılan nitelikli halin oluşabilmesi için failin, mağdurun "kamu görevlisi" olduğunu bilmesi, suçun işlendiği sırada mağdurun kamu görevlisi olması, hakaret suçunun kamu görevlisinin görevinden dolayı işlenmesi, başka bir deyişle kamu görevlisince icra edilen kamu görevi ile ona yönelik hakaret fiilleri arasında bir illiyet bağının bulunması gerekir. Örneğin, bir kavga sırasında tarafları ayırmaya çalışan sivil polise, polis olduğunu bilmeden hakaret eden bir kişi 5237 sayılı TCK'nın 125/3-a maddesindeki nitelikli hakaret suçuna göre değil; somut olayın özeliğine göre 125/1 ya da 125/4 maddelerinde düzenlenmiş olan basit hakaret

¹⁰⁷ Yargıtay bir kararında "*Hoca benim paramı senin karının çaldığını söyledi*" sözlerinde eşe belli bir olay yükleyerek koca yönünden de sövme suçunu oluşturduğunun düşünülmemesinin yasaya aykırı olduğunu belirtmiştir. (4. CD, E: 1998, K: 1998/ 8230, T: 24.9.1998; *YKD*, C:25, S:1 Ocak 1999, s. 114-115. <http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/dergi/Ocak1999/index.html#/114/> E.T:10. 19. 2015).

¹⁰⁸ *Yenidünya/ Alşahin*, s.49; *Aydın*, s.886.

¹⁰⁹ *Arısoy*, s.161.

suçuna göre cezalandırılacaktır.¹¹⁰ Bahsi geçen unsurların yokluğu halinde 5237 sayılı TCK'nın 125/1. maddesinde düzenlenen "genel hakaret suçu" oluşacaktır. Bu durum esasında kamu görevlilerine ayrıcalık tanımakla değil; "kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken fonksiyonlarını etkilemeyi ve saygınlıklarına zarar vermeyi amaçlayan aşağılayıcı saldırılara karşı korunmalarının zorunlu olması"¹¹¹ ve devletin saygınlığına zarar verilmesini önlemekle ilgilidir.

5237 sayılı TCK'nın 125/3-a maddesinde düzenlenen nitelikli halin uygulanabilmesi için, hakaret fiilinin kamu görevlisinin huzurunda ve görevini yaptığı sırada işlenmiş olma şartı yoktur. Bir başka deyişle hakaret fiilinin kamu görevlisinin icra ettiği görevinden ötürü olması koşuluyla gıyabında ya da görevinin başında olmadığı bir zamanda huzurunda işlenmiş olması hallerinde de hakaret suçunun nitelikli hali vücut bulacaktır.

Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı gerçekleştirilen hakaret suçunun soruşturulması TCK'nın 131/1. maddesi uyarınca re'sen yapılırken; görevi nedeniyle yapılmayan hakaret suçunun takibi mağdurun şikâyetine bağlı olacaktır.

765 sayılı mülga TCK'de kamu görevlisine karşı işlenen hakaret ve sövme suçları "Devlet idaresi aleyhinde cürümler" başlıklı üçüncü babın "Resmi sıfatı haiz olanlar aleyhinde cürümler" başlıklı dokuzuncu faslında düzenlenmişken, 5237 sayılı TCK'da "Kişilere Karşı Suçlar" kısmının sekizince bölümünde "Şerefe Karşı Suçlar" başlığı altında ve bireye karşı işlenen hakaret suçunun cezayı arttırıcı nitelikli bir hali olarak düzenlenmiştir. Ancak bu sistematik, kamu görevlilerine yönelik hakaret suçunun, suçun basit haline göre daha ağır cezayı gerektirmesinin altında yatan nedenle çelişir durumdadır. Zira bu nitelikli hal ile özde korunmak istenen "kamu

¹¹⁰ **Gürdoğan, Özkan**, *Hakaret Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Tez Danışmanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu, Ankara-2012,s.71. Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, Çevirim İçi Erişim Tarihi: 9.9.2015.

¹¹¹ 4.CD. 25.6.2013 T, 2012/15130 E, 2013/22648 K.
<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=46&t=17287> E.T.2.10.2015.

görevini ifa eden” kamu görevlisinin kişisel şeref bütünlüğünden ziyade devletin saygınlığıdır.¹¹²

Kamu görevlisi, 5237 sayılı TCK’nın 6/1-c. maddesine göre; “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” dir. Bu kanun maddesi ile mülga 765 sayılı TCK’daki memur- kamu hizmeti gören ayrımı ortadan kaldırılmış; memur kavramı ile idare hukuku anlamındaki kamu görevlisi birleştirilerek daha kapsamlı ve anlaşılabilir bir tanım yapılmıştır.¹¹³

5237 sayılı TCK, hakaret suçunu memurların derecesine göre kademeli olarak cezalandıran mülga 765 sayılı TCK’nın 266 maddesinden farklı olarak kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçunu tek maddede düzenlemiştir.¹¹⁴

E. Kurullar

5237 Sayılı TCK 125/5. maddesinde kurul halinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi halinde kurulu oluşturan üyelere karşı suçun işlenmiş sayılacağı ve cezanın da zincirleme suça ilişkin maddeye göre verileceği düzenlemiştir. Buna göre hakaret suçu, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılarak faile tek bir ceza verilecek ve bu ceza da 5237 Sayılı TCK’nın “zincirleme suç” konusunu düzenleyen 43. maddesine göre arttırılacaktır. Bu durumda fail, resmi kurullara hakaretten ayrıca cezalandırılmayacaktır.¹¹⁵

Hakaret fiilinin yöneldiği kişi belli ise suç kurula değil; o üyeye yönelik işlenmiş olacaktır. Eğer kuruldaki bir üyeye hakaret edilmişse hakaret suçunun

¹¹² **Polatcan**, s.40-42.

¹¹³ **Turabi, Selami**, “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, *CHD*, Yıl 7, S::20, Ankara Aralık 2012, s.101.

¹¹⁴ **Çetin**, s.17.

¹¹⁵ Mülga 765 Sayılı TCK’nın 268. ve 483. maddeleri resmi kurullara hakareti cezalandırıyordu.

nitelikli hali ortaya çıkacak ve fail hakkında kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçu uygulanacaktır.

Yargıtay bir kararında sanığın hakkındaki hükmü açıklayan ağır ceza mahkemesi başkanına tekil kelimelerle sövmesinin kurula hakaret olmadığına hükmetmiştir.¹¹⁶ Eğer hakaret fiili kuruldaki birkaç kişiyi hedef almışsa bu durumda faile tek ceza verilecek ve cezası zincirleme suç hükümlerine göre arttırılacaktır.

F. Tüzel Kişiler

Tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olup olmayacakları konusu tartışmalıdır. Doktrinde hakaret fiillerinin yalnızca tüzel kişiliği meydana getiren gerçek kişilere karşı işlendiğinde cezalandırılabilceğini;¹¹⁷ tüzel kişilerin kendisini oluşturan gerçek kişilerden ayrı bir şeref bütünlüğünün olmadığı¹¹⁸; şeref bütünlüğünün manevi kişiliğin ayrılmaz bir parçası olduğu, manevi kişiliğin de yalnızca “gerçek kişi” ile anlam bulduğu gerekçesiyle tüzel kişilerin suçun mağduru değil de suçtan zarar gören olabileceğini¹¹⁹ savunan yazarlar bulunsa da genel düşünüş tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olabileceği yönündedir. Gerçekten de, ticari şirketler gibi tüzel kişilerin iktisadi alanda da toplum içinde de isimleri, kişilikleri, medeni ve mal varlığı hakları; kendilerine münhasır hukuken korunmaya değer şeref ve saygınlık alanları vardır.¹²⁰ Hakaret fiillerinin doğası itibariyle kişilere karşı işlenmesi mümkündür. 5237 Sayılı TCK’da kesin bir dille belirtilen durum,

¹¹⁶ “Sanığın, ağır ceza mahkemesinde yargılanmakta iken duruşma bitiminde hükmü okuyan başkanı hedef alarak ‘senin cübben hariç ananı avradını’ sözleriyle yaptığı hakaretin çoğul kelime kullanmamış olması nedeniyle kurula yönelik olmadığı gözetilmeden TCY’nin 125/3a, 125/4 madde ve fıkraları uygulanması yerine hakaretin ne suretle kurula yapıldığı da açıklanmadan aynı maddenin 5. fıkrası ile artırım yapılması yasaya aykırıdır” 4. CD. 07.02.2007 T, 7690-1248 (Çetin, s.86.)

¹¹⁷ Yenidünya/Alşahin, s.49.

¹¹⁸ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s.107.

¹¹⁹ Üzülmöz, s.44; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.234.

¹²⁰ Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s.112, Tarhan, s.294.

tüzel kişilerin fail olamayacağıdır. Fail olamama durumu da mağdur olmayı engellemez.¹²¹ 5237 sayılı TCK'da tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağına dair açık bir düzenleme yer almamakla birlikte¹²² hakaret suçunu düzenleyen 125/1. maddesindeki "bir kimse" ibaresinin ifade ettiği gerçek kişinin hakaret suçunun mağduru olacağı, aynı maddenin son fıkrasında da hakaretin kurul halinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı işlenmesi halinde suçun kurula değil, kurulu oluşturan kamu görevlilerine karşı işlenmiş sayılacağı belirtilmesi tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağı sonucunu verir. Ancak bazı suçların açık bir şekilde tüzel kişilere karşı işlenebildiğini (örneğin 5237 Sayılı TCK'nın 239. maddesindeki bankacılık sırrının açıklanması)¹²³, tüzel kişilerin itibarlarının özel kanunlarda da (örneğin 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun "İtibarın Korunması" başlıklı 74. maddesi¹²⁴ ile "İtibarın Zedelenmesi" başlıklı 158. maddesi¹²⁵)

¹²¹ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.484.

¹²² Mülga 765 sayılı TCK'nın 483/2. maddesi ". . . siyasi bir parti yahut amme menfaatine hadim bir cemiyet veya müesseseye tecavüz ve hakarete bulunanlar, fiillerinin mahiyetine göre 480 veya 482. maddelerde yazılı cezalarla cezalandırılır" şeklindeydi ve açıkça bir takım tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olabileceklerini düzenlerken, tahdidi sayılanlar dışındaki tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olup olamayacakları hakkında açık bir düzenleme yer almamaktaydı. Yüksek Mahkeme kararları, tahdidi sayılan tüzel kişi dışındaki tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olamayacağı yönündeydi. (**Tarhan**, s.293):

"...Hangi toplulukların hakaret ve sövme suçlarının mağduru olabileceği 765 sayılı TCY'nin 483. maddesinde belirlenmiştir, bunlar arasında kamu yararına hizmet edenler dışında özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş tüzel kişiler bulunmamaktadır. Ayrıca sanık avukat bu cevap ve düzeltme metinlerini, noter aracılığıyla Hürriyet Gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürü N.T. adına gönderdiğinden suçun mağduru bu kişi olabilir..." (4. CD. 08.05.2007 T, 2007/501-4319), **Arisoy** s. 160.

5237 Sayılı TCK'da mülga 765 sayılı TCK'daki gibi bir düzenleme olmadığından ve kanunun tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olamayacakları imasından bütün tüzel kişilerin hakaret suçundan zarar görebileceğini ve bunlarla ilgili şahısların mağdur kabul edilip; failin hakkında da zincirleme suç hükümlerinin geçerli olacağını söylemek mümkündür. (**Aydın**, s.87; **Arisoy**, s.160)

¹²³ **Tarhan**, s.294.

¹²⁴ Madde 74; "5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da

korunduğunu görüyoruz. Burada bankanın itibarına zarar veren fiillerin mağduru pek tabii ki bankadaki bütün çalışanlar değil; bankanın kendi tüzel kişiliğidir.¹²⁶ Durum böyleyken tüzel kişilerin de hakaret suçunun mağduru olabileceği kabul edilmelidir. Nasıl ki 5237 sayılı TCK'nın 301. maddesi ile Devletin tüzel kişiliği ve organlarını aşağılamak suç olarak düzenlenmişse başkaca kamu ya da özel hukuk tüzel kişilerini aşağılamak da suç olarak düzenlenebilir.¹²⁷ Zira saygın bir gazetenin, üniversitenin ya da bir sendikanın da aşağılayıcı, saygınlıklarını zedeleyici ithamlara ve saldırılara karşı korunması gerekir.¹²⁸

G. Tüzel Kişiliğe Sahip Olmayan Kişi Toplulukları

5237 Sayılı TCK'da tüzel kişiliğe sahip olmayan kişi topluluklarının hakaret suçunun mağduru olup olamayacakları konusunda bir açıklık olmamakla beraber, bir takımın teknik heyeti, okuldaki bir sınıf, bir okulun öğretmenleri gibi tüzel kişiliğe sahip olmayan kişi toplulukları belirlenebilir ve sınırlı bir topluluksa hakaret suçu gerçekleşmiş olur.¹²⁹ Hakaret suçu böyle bir topluluğa yönelmişse suç, topluluğu oluşturan tüm üyelere karşı işlenmiş ve ortaya tek bir suç çıkmış olur. Hakarete maruz kalan her kişinin şikâyet hakkı bulunur. Bu durumda 5237 Sayılı TCK'nın 43/2 maddesi gereğince fail hakkında zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır.

servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunamaz ya da bu yolla asılsız haber yayılamaz.”

¹²⁵ Madde 158; “*Bu Kanununun 74 üncü maddesine aykırı davrananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek ceza altında bir oranında artırılarak hükmolunur.*”

¹²⁶ **Katoğlu**, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, s.673.

¹²⁷ **Aydın**, s.673.

¹²⁸ **Tarhan**, s.294, **Aydın**, s. 887.

¹²⁹ **Çalışır, Ayfer Akdemir/ Çalışır, Kurtuluş Tayanç, Teoride ve Pratikte Hakaret Suçları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.25; **Özbek ve Diğerleri, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler**, s.484; **Tarhan**, s.296; **Bayındır/Apiş**, s.30; **Yenidünya/Alşahin**, s.48; **Arısoy**, s.159.

Kişi topluluğu çok geniş ve ferden belirlenemez ise hakaret suçu oluşmayacaktır. Örneğin somut olarak bir avukatı ya da avukatları hedef alarak “avukatlar sahtekârdır” söylemi hakaretken¹³⁰ ve yalnızca bu kişi/kişilere karşı işlenmiş sayılırken; sadece söylem şeklinde olan ve belli bir hedefi olmayan aynı ifade hakaret suçunu oluşturmayacak¹³¹ ve avukatların bağlı bulunduğu meslek kuruluşunu da mağdur etmeyecektir.¹³² Hakaret bir futbol maçında taraftarlara yönelik ise de mağdurlar kişi olarak belirlenebilir olmadığından yine hakaret suçu oluşmayacaktır. Gerçekten de hakaretin yöneldiği tüzel kişiliği olmayan topluluklar ne kadar belirsiz ve genişse mağdurun tespiti de o kadar zor olacağından hakaret suçu oluşmayacaktır.

H. Ölüler

Kişilik ölümle sona erdiği için ölüler hakaret suçunun mağduru olamaz.¹³³ Zira ölü artık bir kişi; hukukun bir süjesi değildir.¹³⁴ 5237 Sayılı TCK’nın 130. maddesi gerekçesinde de belirttiği gibi “*genel olarak hakaret suçu ancak hayatta bulunan kişilere karşı işlenebilir. Çünkü onur ve şeref ancak yaşayan kişiler açısından söz konusudur.*” Durum böyleyken ölüye karşı yapılan tahkir edici fiiller 5237 Sayılı TCK’nın “Hakaret” başlıklı 125. maddesindeki suça değil; “Kişinin Hatırasına Hakaret” başlığını taşıyan 130. maddesinde düzenlenen ayrı bir suç tipine

¹³⁰ Yargıtay 2. CD. 9.2.1982 tarih, 810/781 sayılı kararında da benzer hususu vurgulamıştır; “*Tüzel kişiliği haiz olmayan bir topluluğa karşı hakarete mağdur; belirli ve müşahhas bulunduğu takdirde... suç oluşur ve toplulukla ilişkili herkes, dava açmaya yetkilidir. Sanık, mağduru muhatap tutarak (siz, Egeli değil misiniz, hepiniz ibnedir, Egeliler orospu çocuğudur) diye sövdüğü... Egeli topluluğu içerisinde mağduru da açıkça belirttiği cihetle... Egelileri temsile yetkisi olmadığı ve bu bakımdan dava ehliyeti de olmadığı ve ona hitap eder nitelikte bulunmadığından bahisle, sanığın beraatına karar verilmesi, bozmayı gerektirmiştir.*” **Yenidünya/Alşahin**, s.49.

¹³¹ **Üzülmez**, s.45.

¹³² **Arisoy**, s.159.

¹³³ **Çetin**, s.18; **Üzülmez**, s.44; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.112.

¹³⁴ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel*, s.112.

vücut verecektir.¹³⁵ Anılan maddenin birinci fıkrası, bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişinin (ölmüş bir kimsenin hatırasına hakaret suçu); ikinci fıkrası da bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunulması halinde kişinin (ölünün ceset ve kemiklerini aşağılama suçları) cezalandırılacağına hükmeder. Kişinin hatırasına hakaret suçunda korunmak istenen değer esasında ölünün yakınlarının saygınlığıdır¹³⁶ zira saldırı esas itibariyle ölünün yakınlarına ya da ailesine yöneliktir.¹³⁷

Mustafa Kemal Atatürk'ün hatırasına yönelik tahkir edici fiiller, 31/07/1951 tarih ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un 1. maddesinde düzenlenen Atatürk'e hakaret suçunu oluşturur. Anılan maddeye göre *“Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.”* Bu kanunla korunan hukuki değer Atatürk'ün saygınlığıdır.¹³⁸ Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan hakaret suçunun özel bir biçimi olan anılan suçun takibi re'sen yapılır.¹³⁹

¹³⁵ Sınar, s.80.

¹³⁶ Aydın, s.884.

¹³⁷ Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.112-113.

¹³⁸ Aydın, s.885.

¹³⁹ Artuç, s.1105.

İKİNCİ BÖLÜM

HAKARET SUÇUNUN UNSURLARI

I. Maddi Unsur

A. Hareket

Hareket, insanın dış dünyada değişiklik meydana getiren iradi davranışı olup; ceza hukukunda icrai ve ihmali olmak üzere iki farklı görünüşe sahiptir.¹⁴⁰

Hakaret suçunda önemli olan failin, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını hedef almasıdır. Suçun oluşması için hakaretin mağdurun bilgisine ulaşması yeterli olup; ayrıca hakaret fiilinden incinmesi¹⁴¹, toplum içerisindeki itibarını kaybetmesini aranmaz.¹⁴²

Hareket; hakaret suçunda söz, yazı, ses, işaret, görüntü, resim, karikatür, mimik, jest, el işaretleri gibi herhangi bir davranış kalıbına sokulamayan yollarla açıklanan düşüncedir.¹⁴³ Herhangi bir yolla işlenebilen hakaret bu anlamda serbest hareketli bir suçtur.¹⁴⁴ Somut bir fiil veya olgu isnat edilmesi ya da sövme şeklindeki fiilden birisini yapmak suretiyle hakaret edilebilir.

Mülga 765 sayılı TCK'nın "hakaret ve sövme cürümleri" başlığı altında 480. ve 482. maddelerinde "hakaret" ve "sövme" suçları bağımsız birer suç olarak kabul edilmiş ve farklı maddelerde düzenlenmişken, 5237 sayılı TCK'nın 125/1. maddesinde hakaretin "somut bir fiil ya da olgu isnadı" veya "sövmek" suretiyle olmak üzere iki ayrı şekilde gerçekleştirilebileceğini görüyoruz.

¹⁴⁰ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.222.

¹⁴¹ **Hafizoğulları/Özen**, s.224.

¹⁴² **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.233.

¹⁴³ **Hafizoğulları/Özen**, s.223; **Tarhan**, s.282.

¹⁴⁴ **Şen, Ersan**, *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C.1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s.534.

5237 sayılı TCK, gerek *somut bir fiil veya olgu isnadının* gerek *sövmek* fiilinin kişinin onur, şeref ve saygınlığını hedef alacak şekilde tahkir edici olmasını aramış; bu iki seçimlik hareketten birinin işlenmesi sonucunda hakaret suçunun oluşacağını belirtmiştir. Bu durum hem huzurda hakaret, hem de gıyapta hakaret için geçerlidir. İsnat ve sövmek, suçu oluşturan seçimlik hareketlerden her biridir ve somut olayda bunlardan herhangi birisinin yokluğu halinde hakaret suçu meydana gelmeyecektir.

Her iki seçimlik hareket de kanun maddesinden anlaşılacağı üzere “hakaret suçu” başlığı altında aynı cezai yaptırıma bağlanmıştır. Ancak içerikleri, ağırlıkları ve özlendeki vahamet açısından hakaret ve sövme suçları aynı nitelikte olmadığı için yaptırımlarının da aynı olmaması gerekirdi.¹⁴⁵ Nitekim 5237 Sayılı TCK’da ispatının da düzenlendiği ve şahsi cezasızlık sebebi yapıldığı, toplumun da çoğunlukla belirsiz ve soyut değil de¹⁴⁶ somut isnatları inandırıcı bulduğu, sövme şeklindeki sözlerin kızgın anlarda fevrice söylendiği düşünülünce somut olgu ya da fiil isnadının, sövmek suretiyle yapılan hakaret karşısında daha ağır sonuçlarının olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴⁷ Mülga 765 sayılı TCK’da hakaret suçunun cezası sövme suçunun cezasından daha ağırdı.

1. Somut Bir Fiil veya Olgu İsnadı

5237 Sayılı TCK’nın 125/1. maddesine göre, “*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ... kişi ... cezalandırılır.*”

5237 Sayılı TCK’nın madde gerekçesinde de (m.125/3) belirttiği gibi failin mağdura, onun onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte belirli bir fiil ya da olgu isnat etmesi şeklindeki hakaret suçunun oluşabilmesi için *kamu*

¹⁴⁵ **Üzülmez**, s.46; **Hafizoğulları/Özen**, s.223; **Tarhan**, s.277.

¹⁴⁶ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s. 230.

¹⁴⁷ **Tarhan**, s.277.

görevlisinin bir kişiden bir iş karşılığında belli bir miktar rüşvet aldığı yönünde isnatta bulunulması gibi kişiye somut bir fiil veya olgu isnat edilmesi gerekir. Bu noktada hakaret suçunun oluşması için belirli bir fiilin işlendiğinin ya da belirli bir olayın gerçekleştiğinin belirli bir kişiye yüklenmesi gerekir.¹⁴⁸ Başka bir deyişle failin, isnat ettiği fiilin şahıs, konu, yer, zaman, şekil gibi tamamlayıcı unsurlarını açıklamış olması gerekir.

Failden “şu günde, şu saatte, şu kişinin evinden, şu eşyaları çalarak hırsızlık yaptın” gibi isnadın bütün unsurlarını teker teker ve sırasıyla detaylandırılarak açıklanması değil hakaret konusu fiil veya olgunun ortaya konulması yani somutlaşmasına yetecek kadar inandırıcı ve uygun açıklıkta bir ayrıntılaşma beklenir.¹⁴⁹ Örneğin, bir kimseye herhangi bir somut fiile ilişkin olmayan “hırsız”, “serseri”, “alçak” “korkak” gibi ispatı olanaklı olmayan ve ahlaken kötüleyici sıfatlar söylenmesi ancak sövme yoluyla hakaret suçunu oluştururken¹⁵⁰ “*Şu gün evimden hırsızlık yaptın*”¹⁵¹ “*benim odunlarımı sen çalmışsındır, sarıp götürmüşsündür.*”¹⁵² , “*sen Halil’in altına yattın.*”¹⁵³ , “*Sen PKK’lısın teröristlere yardım ve yataklık ediyorsun*”¹⁵⁴ , “*mülk sahibi doktorlardan bu sabah 500 milyon rüşvet aldın.*”¹⁵⁵ gibi ispatı mümkün olan ifadeler somut fiil isnadıdır ve somut bir fiil veya olgu isnadı yoluyla hakaret suçunu oluşturur.

¹⁴⁸ Üzülmöz, s.48.

¹⁴⁹ Tarhan, s.280; Üzülmöz, s.48; Yenidünya/Alşahin, s.51; Çetin, s.22; Soyaslan, Ceza Hukuku Özel, s.230-231; Sınar, s.83.

¹⁵⁰ Üzülmöz, s.48; Bayındır/Apiş, s.77; Özbek ve Diğerleri, Özel Hükümler, s.486; Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, s.117.

¹⁵¹ Çalışır/Çalışır, s.32.

¹⁵² 4. CD. 4.6.1999, E.5305,K.6443,Çetin, s.46.

¹⁵³ 4. CD. 22.4.2003, E.18689, K.2769, Çetin, s.87.

¹⁵⁴ 4. CD. 25.3.2002,E.2405, K. 4568, Çetin, s.88.

¹⁵⁵ 4.C.D.13.6.2012 T, 2010/14517 E.2012/14353 K, Çalışır/Çalışır, s.158.

İsnat edilen hususun, gerçek olup olmaması, herkes tarafından bilinip bilinmemesi, suç olup olmaması (örneğin, Medeni Kanun'da zina artık suç olmaktan çıkarılmış olmasına rağmen Türk toplumunda ciddi bir isnat olarak kabul edilir.), detaylandırılıp detaylandırılmadığı¹⁵⁶ önemli değildir ancak gerçek olduğunun ispat edildiği durumlarda, 5237 sayılı TCK'nın 127. maddesine göre fail cezalandırılmayacaktır.

5237 sayılı TCK'nın 125/1. maddesinde geçen “fiil” sözcüğü, insan iradesinin ortaya koyduğu davranış, iş, eylem¹⁵⁷; “olgu” sözcüğü de gerçekleşmiş olan veya olmuş olan bir olay, vakıa, sonuçtur.¹⁵⁸ İsnat edilen somut nitelikteki fiil veya olgunun geçmişte yaşanmış veya hâlihazırda yaşanıyor olması gerekir.¹⁵⁹ “*Bu adam burada çalışmaya başlarsa bizi dolandırır.*” tuncesinde olduğu gibi ileride gerçekleşmesi olası bir fiil veya olgudan bahisle yapılan isnat sövme suretiyle yapılmış sayılır ya da iftira suçu gündeme gelebilir.¹⁶⁰ Ancak isnadın geçmişle bir ilişkisinin kurulması durumunda somut nitelikte bir fiil veya olgu isnadı söz konusu olabilecektir. Örneğin, kişinin daha önce işlediği dolandırıcılık suçunu gündeme getirerek “Sen alışmışsın bizi de dolandırırsın.” somut bir fiil isnadı yoluyla yapılan hakaret sayılmalıdır nitekim 5237 Sayılı TCK 127/f.2 maddesine göre “*İspat edilmiş fiilinden söz edilerek kişiye hakaret edilmesi halinde, cezaya hükmedilir.*” Durum böyleyken mağdurun geçmişte bir suçtan mahkûm olması ona suçla alakalı somut fiil isnadı yapılmasını ya da “hırsız”, “katil”, “dolandırıcı” gibi sıfatlarla hitap edilmesini meşru kılmaz.

¹⁵⁶ **Yenidünya/Alşahin**, s.51.

¹⁵⁷ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55f45d1274b2f1.36963680 E.T: 12.9.2015.

¹⁵⁸ Toroslu, s.116; http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5f45d18366101.39165713 E.T: 12.9.2015.

¹⁵⁹ **Alşahin/Yenidünya**, s.51; **Bayındır/Apiş**, s.58.

¹⁶⁰ **Çalışır/Çalışır**, s.32.

2. Hakaret Suçunun Sövmek Suretiyle İşlenmesi

Ceza Kanunu'nun 125/1. maddesinde "...sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırılması" demek suretiyle hakaret suçunun bir diğer seçimlik hareketi düzenlenmiştir. Maddede geçen sövme; kişinin onur, şeref ve saygınlığına yönelik aşağılayıcı soyut bir değer yargısını ifade eder.¹⁶¹ Madde gerekçesinde sövmeyle ilgili olarak kötü bir niteliği veya huyu ifade eden sözlerin, somut bir fiil veya olguyla irtibatlandırılmadıkları halde, yine de hakaret suçunu oluşturacağı belirtilmiştir. Yargıtay'a göre sövme küçültücü değer yargısıdır.¹⁶² Sövme, herhangi bir somut fiil ya da olgu isnat etmeksizin, şeref ve haysiyeti zedeleyebilecek nitelikte olduğu için somut bir fiil ya da olgu isnadına göre daha kapsamlı ve geniş bir ifadedir.

Sövmek suretiyle hakaret çeşitli hareketlerle gerçekleştirilebilir.

Örneğin kişiye fiziksel-zihinsel engeliyle hitap etmek (kör, topal, deli, kambur, sakat gibi), kişinin mesleğine aşağılayıcı şekilde yakıştırmalarda bulunmak (adli tıpçı için "ölü sevici", icra memuru için "mafya" gibi¹⁶³), kişiye hastalığıyla hitap etmek (AIDS'li, frengili, veremli gibi), kişiye küçültücü ve aşağılayıcı yakıştırmalarda bulunmak ("bu duvarı yıktırmazsan şerefsizsin"¹⁶⁴, "sen konuşma senin akli dengen yok, senin söz hakkın yok ulan"¹⁶⁵, "sen burasını fuhuş yuvası

¹⁶¹ **Özbek ve Diğerleri**, s.488; **Tarhan**, s.279; **Üzülmez**, s.49.

¹⁶² "K Gazetesinin "Politika Kulisi" isimli köşesinde yer alan 2.4.2001 günlü yazıda, katılana yönelik "...belediye başkanlığı döneminde Körfezi kimlere peşkeş çektiğini çok iyi biliyorlar..." biçimindeki sözlerin küçültücü değer yargısı içerdiği ve sövme suçunu oluşturacağı gözetilmeden..." 4.CD.11.05.2004 T, 7894-6123 K, <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=91387>, E.T.13.9.2015; "Sanığın katılan yargıca karşı, keşif bittikten sonra söylediği "bu ne biçim hükümet, ne biçim keşif, bu ne biçim hâkim" sözlerinin küçültücü değer yargısı içerdiği gözetilmeyerek..." 4. CD. 12.10.2004 T, 10438/9842, **Çetin**, s. 38.

¹⁶³ **Aydın**, s.879.

¹⁶⁴ 4.CD.19.62006,11153/12620, **Çetin**, s.40.

¹⁶⁵ 4. CD. 27.9.2006,7565/14554, **Çetin**, s.39.

*yaptın*¹⁶⁶ gibi), kişiyi aşağılamak amacıyla ona hayvan ya da bitki isimleriyle hitap etmek¹⁶⁷ (inek, ot, köpek gibi), daha önce işlediği fiille alakalı yakıştırmalarda bulunmak (hırsız, dolandırıcı, katil, rüşvetçi gibi), soru sormak suretiyle sövmek (“*halâ insan olamadınız mı, insan bu kadar adi olabilir mi?*”¹⁶⁸, “*bir b.k musun?*”¹⁶⁹, görevli jandarmalara “*siz kim oluyorsunuz?*”¹⁷⁰ diye sormak gibi), küfür etmek (...*sk’lı ifadeler gibi*¹⁷¹), deyim, ima, istiare yoluyla sövmek (sanığın, katılının duyabileceği şekilde onun kızı hakkında oğluna hitaben söylediği “*anne terbiyesi yok ki*” şeklindeki sözleri¹⁷², “*amma da şımardınız, tepemize çıktınız*”¹⁷³, “*yüzüne tükürsen yağmur yağıyor der*”¹⁷⁴ gibi), yazı, işaret (yerdeki bir hayvan dışkısını göstererek mağdura yemesini işaret etmek¹⁷⁵ gibi), resim (mağduru aşağılayıcı biçimde resmetmek¹⁷⁶ gibi), failin kastına göre müstehcen hareketler (*kavga sırasında yakınana cinsel organını göstermek*¹⁷⁷ gibi) yoluyla sövme, o toplumun yapısına göre kişiye onu toplum nazarında küçük düşürmek amaçlı belli bir siyasi

¹⁶⁶ 4. CD. 18.9.2002 T,11002/13078; **Artuç**, s.1109.

¹⁶⁷ **Çalışır/Çalışır**, s.29.

¹⁶⁸ 2.CD. 12.9.1991 T,E.8804,K.9232, **Çetin**, s. 57.

¹⁶⁹ 4.CD. 19.3.2007 T. 2006/13690, 2007/2553; **Artuç**, s.1109.

¹⁷⁰ 4. CD. 27.11.1991 T.E.6431, K.7346, **Çetin**, s.69.

¹⁷¹ **Çetin**, s.23.

¹⁷² 4. CD. 2013/3942E. 2014/7531 K 06.03.2014 T. (**Yurtcan, Erdener, YKD**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 286, 2. Bası, Nisan 2015, s.46. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/516.pdf> E.T. 8.8.2015.)

¹⁷³ 4. CD. 4.11.1996 T,E.7240,K. 8168, **Çetin**, s.52.

¹⁷⁴ **Tarhan**, s.282-283.

¹⁷⁵ **Tarhan**, s.282.

¹⁷⁶ **Çalışır/Çalışır**, s.29.

¹⁷⁷ 2. CD.12.9.1991 T, E. 8788-K.9249, **Çetin**, s.57.

kanaat içerikli ifadeler kullanmak¹⁷⁸ (faşist, komünist¹⁷⁹ gibi), bir eylemde bulunmak suretiyle sövme (*memurun düzenlediği ceza tutanağını yırtıp yüzüne fırlatarak “sonra görürsünüz” demek¹⁸⁰, sanığın vergi cezası kesmek isteyen memurlara karşı elini masaya vurarak “ne yazarsanız yazın” diye bağırma¹⁸¹, ehliyet ile ruhsatını isteyen yakınana içinde ehliyet ve ruhsatın olduğu çantayı fırlatmaktan ibaret olan eylem,¹⁸² sanığın mağduru yakasından tutma eylemi¹⁸³ gibi), yöresel olup aşağılama anlamı taşıyan sözcükler (göbel¹⁸⁴ gibi) kullanmak. Doktrinde “elini uzatan mağdurun elini sıkmamak, verilen selamı almamak” gibi ihmali hareketlerle de sövme suçunun gerçekleşebileceği savunulmuştur.¹⁸⁵ Etnik kimlikleri aşağılamak amacıyla söylenen “çingene gibi bağırma”¹⁸⁶ sözünü Yargıtay bir kararında sövme olarak değerlendirmişken; sanığın, aynı apartmanda oturan ve uzun süredir aralarında husumet bulunan katilani kast ederek, “çingene süprüntü atmış”¹⁸⁷ şeklindeki sözünde hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığını belirtmiştir.*

Yüksek Mahkeme'nin yerleşik kararlarına göre beddua sövme değildir.¹⁸⁸ Örneğin sanığın “Allah belanı versin.” sözleriyle davacıya hitabı bedduada

¹⁷⁸ 15.CD. 11.06.2014 T. 2013/20955 E. 2014/11675 K, **Yurtcan**, s.29.

¹⁷⁹ 2 CD. 21.10.1996 T,E.9965,K.10863,**Çetin**, s.52.

¹⁸⁰ 4. CD. 28.01.1993 T,E.7900,K.468,**Çetin**, s.55.

¹⁸¹ 4. CD. 31.3.1992 T,E. 1728,K.2395,**Çetin**, s.56.

¹⁸² 4. CD.23.1.1996 T,E.8191,K.421,**Çetin**, s.53.

¹⁸³ 4. CD.7.2.2006 T,2067/1935,**Çetin**, s.41.

¹⁸⁴ 3. CD. 23.6.1992 T, E.6177,K.6795,**Çetin**, s.56.

¹⁸⁵ **Sınar**, s.85; **Aydın**, s.879; **Erman**, s.124.

¹⁸⁶ 9. C.D. 20.6.2006 tarih, 2006/1929-2006/3512 sayılı kararı, **Artuç**, s.11099.

¹⁸⁷ 4.CD. 15.01.2014 T, 2012/30384 E, 2014/574 K, **Yurtcan**, s.34.

¹⁸⁸ Bununla birlikte, Yargıtay bir kararında, “Sanığın, mahkeme hâkimine hitaben “Allah belanı versin, adalet mülkün temeli değildir” şeklinde söz söylemekten ibaret eyleminin bir bütün halinde kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçunu oluşturduğuna (9.

*bulunmak niteliğinde olup, namus, şöhret veya vakur ve haysiyete taarruz teşkil etmez.*¹⁸⁹

3. İsnadın veya Sövmenin Kişinin Onur, Şeref ve Saygınlığını Rencide Edici Nitelikte Olması

Hakaret suçuna ilişkin genel açıklamalarda da belirtildiği üzere ister sövme ister somut fiil ya da olgu isnadı yoluyla olsun hakaretin kişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek olması kişinin sosyo-kültürel durumu, mesleği, toplumun örf ve adet kuralları¹⁹⁰, yöresel anlayış, eylemin gerçekleştiği yer ve zaman gibi özelliklere göre değişeceği için her kaba ve nezaketsiz davranışın ya da ifadenin hakaret suçunu oluşturmayacağı açıktır.¹⁹¹

Yargıtay bir kararında¹⁹² vurguladığı üzere hareketin tahkir edici olup olmadığı bazı durumlarda nispidir; kamu görevlileri veya sivil vatandaşa yönelik her türlü ağır eleştiri veya rahatsız edici ifadeler hakaret suçunu oluşturmaz zira bu ifadelerin açıkça onur, şeref ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnadı veya sövme biçiminde olması gerekmektedir. Dolayısıyla sanığın, mağdur hemşireye “*istediğim saatte gelirim, iğne yapmak zorundasın, kafamı bozmayın*” şeklindeki sözleri mağduru küçük düşürücü değil, nezaket dışıdır;¹⁹³

CD 12.04.2010 T, E.2008/10995, K. 2010/4198, **Aydın**,s.890); bir kararında da "*sanığın, haksız bir şekilde tutuklandığını düşünerek, sorguyu yapan hâkime; 'Allah belanı versin' şeklinde söylediği sözleri, beddua niteliğinde, nezaket dışı, kaba ve rahatsız edici ise de, şikâyetçinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnadını içermemesi ve sövme fiilini de oluşturmaması nedeniyle hakaret suçunun yasal unsurlarının gerçekleşmediğine*" karar vermiştir. (YCGK, 16.09.2014 T, 2014/2-328 E, 2014/386 K <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=44&t=21075> E.T. 13.9.2015.)

¹⁸⁹ 2. CD. 08.12.2005 T, 22453/28522, **Çetin**, s.41.

¹⁹⁰ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s. 116.

¹⁹¹ **Tarhan**, s.284; **Bayındır/Apiş**, s.81; **Aydın**, s.879.

¹⁹² 4. CD E. 2012/35914 K. 2014/2639 T. 30.01.2014, <http://kazanci.com.tr/gunluk/4cd-2012-35914.htm> E.T.8.8.2015.

¹⁹³ 4.CD. 14.12.2004, 11781/12310, **Tarhan**, s.496.

sanığın, kendisine müdahale etmek isteyen müşteki polisler hitaben söylediği kabul edilen “*lan ben kaçmıyorum, bizi neden kovalıyorsunuz.*” ifadesi müştekinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edici değil; kaba hitap tarzıdır;¹⁹⁴ “*bilgisiz, tecrübesiz*” biçimindeki sözler, hakaret değil; eleştiridir;¹⁹⁵ sanığın, apartman yöneticisi olan katılana “*sizin toplantularınıza karılar gelir siz karı gibi adamsınız*” demekten ibaret eylemi nezaket sınırlarını aşan kaba söz niteliğindedir¹⁹⁶; yeğenine ceza veren öğretmene söylediği “*’sen kim oluyorsun, sus dedim sana*” şeklindeki sözler, katılanların onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici davranıştır;¹⁹⁷ sanığın, eşine ceza yazan yakınana, “*ne gülüyorsun, yazdığın cezadan zevk mi alıyorsun, buradan geçen her araca ceza mı yazıyorsun?*” demekten ibaret olan sözlerinin yakınına ne şekilde küçük düşürdüğünün tartışılması gerekir;¹⁹⁸ sanığın, kız kardeşinin dövülmesi olayına gösterdiği tepkiyle Cumhuriyet Savcısının odasına girerek “*...benim kız kardeşimi dövüyorlar, siz burada ne yapıyorsunuz, kimseye ceza vermiyorsunuz*” şeklindeki sözleri yakınma, sitem ve çaresizliğin dile getirilmesidir.¹⁹⁹

Yargıcın; tahkir edici fiiller ile nezaket dışı, rahatsız edici, kaba davranış, yakınma ve eleştirileri birbirinden ayırması için bu fiilleri/hareketleri somut olayın özelliklerine göre objektif bir şekilde değerlendirmesi gerekir. Bu değerlendirmede kişinin alingan ve aşırı hassas olması değil; davranışların ve ifadelerin toplumun değerleri ve algısına göre kişiyi küçültebilecek ve incitebilecek nitelikte olması önemlidir.

¹⁹⁴ 4. C.D.2014 Esas No:2013/34980 Karar No:2014/21164, **Yurtcan**, s.30.

¹⁹⁵ 4 C.D. Tarih:2014 Esas No:2012/16704 Karar No:2014/376, **Yurtcan**, s.32.

¹⁹⁶ 4. CD. 02.06.2014 T, 2013/4386 E. 2014/19675 K, **Yurtcan**, s.40.

¹⁹⁷ 4. CD. 05.04.2011 T, 2013/1773 E. 2014/9702 K. ,**Yurtcan**, s 42.

¹⁹⁸ 4. CD. 2.4.1996 T, 945 E, K.2952, **Çetin**, s.53.

¹⁹⁹ 4. CD 06.02.2007 T. 2005/12433 E, 2006/1174 K, **Çetin**, s.37.

4. Hakaretin Huzurda veya Gıyapta İşlenmesi

a. Mağdurun Huzurunda Hakaret

5237 Sayılı TCK'nın 125/1. maddesinin “*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*” şeklindeki ilk tümcesi açık bir şekilde olmasa da mağdurun huzurunda yapılan hakareti düzenlemiştir zira devamındaki “*mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.*” tümcesi mağdurun gıyabında hakareti düzenlediğinden ilk tümceden huzurda hakaretin düzenlendiği sonucunu çıkarabiliriz.²⁰⁰ Huzurda ve gıyapta hakaret şeklindeki bu ayrım, mülga 765 sayılı TCK'nın 480 ve 482. maddelerinde olduğu gibi gıyapta hakaret ve sövmenin huzurda hakaret ve sövmeye nazaran daha az yaptırıma bağlanarak farklı hukuki sonuçlar doğurması biçiminde değil; tahkir edici fiillerin mağdurun ya da üçüncü kişilerin bilgisine ulaştırılması hususuyla ilgili şekli bir ayrımdır.²⁰¹

Huzurda hakaret; mağdurun görebileceği, duyabileceği, şekilde²⁰², arada herhangi bir aracı olmadan²⁰³, doğrudan doğruya kişi muhatap alınarak ona, yalnızken veya başkalarının yanında²⁰⁴ somut bir fiil veya olgu isnat etmek ya da sövmektir. Huzurda yapılan hakareti mağdurdan başka kişilerin de duymuş olma zorunluluğu yoktur. Mağdurla failin yüz yüze bulunması gerekmez yeter ki mağdur hakareti doğrudan görebilsin veya işitebilsin; fail de buna bilerek ve isteyerek neden olsun. Örneğin Yargıtay'ın bir kararına göre; “*apartmanın üst katında oturan sanığın*

²⁰⁰ **Toroslu**, s.114,**Tarhan**, s.284, **Çetin**, s.23.

²⁰¹ **Sınar**, s.85, **Çetin**, 22.

²⁰² **Soyaslan**, *Özel Hükümler*, s. 242.

²⁰³ **Çetin**, s. 23.

²⁰⁴ **Hafizoğulları/Özen**, s.225.

alt katta oturan yakınana salondaki soba deliğinden sövmesi yüze karşıdır”.²⁰⁵ Mağdur, kendisine doğrudan, yüz yüze yöneltmiş hakareti işitme engelinden ya da az işittiği için anlayamamış fakat o sırada yanında bulunanlardan öğrenmişse bu durumda da huzurda hakaret gerçekleşmiş sayılır. Nitekim YCGK’nın bir kararına göre²⁰⁶ aldıkları alkolün etkisiyle sokakta bağırarak konuşan sanıkların kendilerini uyaran şikâyetçi huzurunda sinkafli bir şekilde sövmelerini kulakları az işiten mağdurun duymaması huzurda hakaret suçunun oluşmasını engellemez; bir an için aksi düşünüldüğünde çeşitli engellerle, yöneltilen hakaret fiillerini algılayamayan ya da işitemeyen kişilere karşı bu suçun işlenmesi olanaksız hale gelecektir. Mağdur, dalgınlık gibi sebeplerle failin hakaretlerini o anda idrak edememiş fakat daha sonraki bir zamanda öğrenmişse bu durumda artık huzurda hakareten bahsedilemeyecektir.

5237 Sayılı TCK’nın 125/2. maddesinde “*Failin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkırdaki belirtilen cezaya hükmolunur.*” denilmek suretiyle, hakaret suçunun mağdurun huzurunda işlenmiş sayılacağı halleri düzenlenmiştir.²⁰⁷ Gerçekten de, “yazı veya sözle verilen, gönderilen mesaj”²⁰⁸ anlamına gelen ve iletişim araçlarından biri olan iletinin, mağdurun yüzüne karşı gerçekleştirilen tahkir edici fiillerden bir farkı yoktur; her iki seçenekte de muhatabın onuru aynı yoğunlukta ve etkide zedelenebilecek niteliktedir.

²⁰⁵ 2. CD, 02.12.1992 T ve 11486/12035, **Çetin**, s.124.

²⁰⁶ YCGK, 2003/4 E. - 2003/25 K. - 04.03.2003 T, **Çetin**, s.67-69.

²⁰⁷ 5237 sayılı TCK’nın 125/2. maddesi, 765 sayılı TCK’nın 480/2. ve 482/2. maddelerine karşılık gelmekte olup, her iki kanunda da tahkir edici fiillerin ileti yoluyla mağduru hedef alması durumunda failin huzurda hakaret etmiş sayılacağı ve buna göre cezalandırılacağı belirtilmiştir.

²⁰⁸ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55fb3c5a1a6b01.44864586 E.T.17.9.2015.

5237 Sayılı TCK'nın 125/2. maddesindeki düzenlemeye göre hakaret suçunun mağdurun huzurunda işlenmiş sayılabilmesi için her şeyden önce kişiyi muhatap alan mektup, telgraf, telefon, görüntü ya da ses kaydı, elektronik posta, telefon mesajı gibi sesi, görüntüyü, işareti bir yerden başka bir yere iletebilecek teknolojik bir aracın olması gerekir.²⁰⁹ Failde, mağdurun tahkir edici nitelikteki fiilleri doğrudan öğrenmesi kastı bulunmalıdır; fail kullandığı araçlarla, mağduru hedef aldığını bilmeli ve mağdur tarafından bu fiilin öğrenileceğini istemelidir.²¹⁰ Mağdurun huzurunda işlenmiş sayılan hakaret suçu; tahkir edici nitelikteki iletinin ilk olarak muhatap olan mağdur tarafından öğrenilmesiyle²¹¹; doğrudan doğruya mağdura muhatap olarak gönderilmesiyle oluşur.²¹² Bunun için örneğin failin doğrudan mağdurla telefon görüşmesini yapması, mağdura hitaben yazılan mektubun mağdur tarafından okunması, sms'in ya da elektronik postanın doğrudan mağdurun cep telefonuna ya da e-posta adresine gönderilmesi gerekir. Örneğin, mağdur hekime görevi dolayısıyla telefonda sövme, yüz yüzelik olmasa da huzurda sövme gibi²¹³, sanığın müştekiye gönderdiği mektupla İ. isimli kişiyle ilişkisi olduğu konu edilerek belli bir olayı yüklemek suretiyle yapılan hakaret yüze karşı yapılmış gibi²¹⁴ cezalandırılır. Eğer tahkir edici nitelikteki iletiler doğrudan mağdura değil de 3. kişilere gönderilmişse huzurda hakaret suçu değil; gıyapta hakaret suçu oluşacaktır.

²⁰⁹ **Tarhan**, s.288; **Üzülmez**, s.51-52.

²¹⁰ “Sanığın yakınan S. 'a telefonla söylediği “senin kocan maymuna benziyor” sözünün sanığın iradesi dışında paralel telefondan yakınan S. tarafından da dinlenilmiş olması karşısında, koca hakkında söylenen bu sözün ona telefonla sövme sayılmayacağı, iletişim(ihtilat) ögesinin gerçekleşmesi koşuluyla yoklukta sövme suçunu oluşturabileceği gözetilmeden, bu eylem nedeniyle TCY'nin 48. maddesinin 2. fıkrasıyla cezalandırılması yasaya aykırıdır.” 4. CD. 7.10.1997, E. 7847- K. 7997 (**Çetin**,s.73.)

²¹¹ **Sınar**, s.87.

²¹² **Üzülmez**, s.51.

²¹³ 4. CD. 27.05.1997 T, 4123/4421,**Çetin**, s. 73.

²¹⁴ 4.C.D. 8.5.1991 T, E.1739-K.2743,**Çetin**, s.75.

Örneğin Yargıtay bir kararında²¹⁵ memurun kendisine gönderilen yazı ile sövmenin yüze karşı; bağlı olduğu bakanlığa gönderilen dilekçe ile sövmenin de gıyapta olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar basın-yayın kişiyi muhatap alan bir iletişim aracı olsa da bu yolla işlenen hakaret suçunun huzurda değil; gıyapta yapılmış olmasının kabulü gerekir²¹⁶ zira burada somut olgu veya fiil isnadının ya da sövmenin doğrudan doğruya muhatabı hedef alması ve ilk defa muhatap tarafından öğrenilmiş olması, bu iletişim aracının aleniyetinden ötürü mümkün değildir.²¹⁷ Mağdura yönelen hakaret suçunu sadece mağdur değil; basının bilgiyi kamuya teşhir ve yayma özelliğinden ötürü kitleler de öğrenecektir. Nitekim basın yayın yolu, TCK'nın 6/g maddesinde “*Her türlü yazılı, görsel ve işitsel ve elektronik kitle iletişim araçları*” olarak tanımlanmıştır. Kitle iletişim araçları; suçun gayri muayyen kişilerce algılanabilmesine olanak veren aleniyeti yaratır.²¹⁸ İnternet ortamındaki forum, blog gibi sitelerin, haber gibi internet yayınları ve internet yayıncılığının sayısı belirsiz kişiler tarafından doğrudan öğrenilebilen kitle araçları olmalarından bahisle TCK'nın 125/2. maddesinde düzenlenen ileti yoluyla hakaret suçunu oluşturan araçlar olmadığını söyleyebiliriz.²¹⁹

b. Gıyapta(Yoklukta) Hakaret

Hakaret suçu, kişinin huzurunda ya da huzuruna eş sayılan ileti yoluyla işlenebildiği gibi kişinin gıyabında da işlenebilir. Eğer fail, mağdurun hazır

²¹⁵ 4. CD. 28.5.1996 T, E.3980-K.4908,Çetin, s.74.

²¹⁶ Üzülmöz, s.52.

²¹⁷ Arısoy,s167.

²¹⁸ Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.124-125.

²¹⁹ Üzülmöz, s.52; Gülseren, Fehmi Şener, “İnternet Ortamında İşlenen Hakaret Suçları”, EUL Journal of Social Sciences (IV:I) *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013 Haziran,s.19. <http://en.lau.edu.tr/euljss/si42.pdf> E.T.18.9.2015; Katoğlu, Tuğrul, Basın Yoluyla Hakaret Kavramı ve Madde Yönünden Yetki Sorunu, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. Prof.Dr. Nur Centel'e Armağan. Y: 2013, C. 19. S. 2, s.739.

bulunmadığı ya da duyamayacağı ortamda²²⁰ başkalarıyla konuşarak, yazışarak ona, onur, şeref ve saygınlığını rencide edici nitelikli belirli bir olgu veya fiil isnadı yapıyor ya da sövüyorsa hakaret kişinin gıyabında yapılmış sayılır.²²¹

TCK'nın 125. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde; “*Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.*” denilmektedir Buna göre gıyapta hakaretin cezalandırılabilmesi için, fiilin mağdurun gıyabında olmasının yanında mağdur dışında en az üç kişiyle ihtilat ederek; başka bir deyişle en az üç kişi muhatap alınıp onlarla *karşılaşıp görüşerek* işlenmesi gerekir. Kanunun yoklukta hakaret suçunda ihtilat şartını aramasının nedeni, somut bir fiil ya da olgu isnadını veya sövmeyi ancak üçüncü kişilerin öğrenmesi halinde kişinin onur, şeref ve saygınlığının rencide olabileceğini kabul etmesidir.²²² Bu noktada fail düşünce sınırlarını aşmış; mağdur ise hakarete karşı düşüncesini söyleyemez, kendini savunamaz duruma düşmüştür.²²³ Durum böyleyken de mağdurun başkalarının gözünde şerefini yitirmesi kaçınılmaz olacaktır.²²⁴

İhtilat, dağınık ve toplu olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. İhtilat edilen kişilerin bir arada bulunmalarının, hakaret fiillerini aynı anda ve aynı yerde öğrenmiş olmalarının, bu kişilerle karşılaşıp görüşülen zaman aralıklarının önemi yoktur.²²⁵

²²⁰ “*Otobüs durağında bekleyen sanığın yolun karşısında bulunan polislere onların duymayacağı bir şekilde “it sürüsü gibi toplandılar, itler” diye sövmesi yoklukta sövmedir.*” 4.CD. 1.2.2000,E.10260-K.435 (Çetin, s.69).

²²¹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.327.

²²² Kayanççek, Murat, *Şerefe Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008, s.89.

²²³ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.236.

²²⁴ Soyaslan, a.g.e., s.237.

²²⁵ “*Sanık B.K. 'nın kişisel davacı K.Ş. 'in bileziklerini çaldığını değişik zamanlarda tanıklar R.İ., S.O., F.T. ve H.S'ye söylemesi karşısında hakaret suçunun iletişim ögesinin oluştuğu gözetilmeden yetersiz gerekçeyle adı geçen sanığın beraatine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.*” 4.CD. 27.12.2004,8989/12722. (Tarhan, s.439).

Önemli olan dağınık ihtilat halinde isnad edilen somut bir fiilin, olgunun ya da soyut değer yargısı şeklindeki sövgünün en azından esas unsurlar bakımından aynı; bir cinsten olmasıdır²²⁶ zira fiillerin farklı olması durumunda gıyapta hakaret suçu oluşmaz. Örneğin failin, bir kimseye mağdur için; “şu gün, şu saatte hırsızlık yaptı” diye somut isnatta bulunduktan sonra, başka bir kimseye “zina yapıyor” demesi halinde hakaret suçu oluşmazken²²⁷; aynı fiilin farklı ifade tarzıyla anlatılması ve fiilin özünde aynı değer hükmünü vermesi halinde hakaret suçu oluşur.²²⁸ Örneğin A, B’ye C’nin hırsızlık yaptığını, D’ye dolandırıcılık yaptığını, E’ye de kendisinden aldığı malı iade etmediğini söylerken farklı ifadeler kullansa da hepsi aynı değer hükmünde birleşmektedir.²²⁹ Dolayısıyla burada önemli olan da failin aynı eylem ya da olguyla mağduru başkaları nazarında kasıtlı olarak aşağılaması ve küçük düşürmesidir; böyle bir amaca yönelik hakaret fiillerinin birebir aynı tümcelerle ifade olunması zorunlu değildir.²³⁰

Suçun faili ihtilatı kasıtlı olarak gerçekleştirmelidir nitekim fail, bir kişi ile ihtilat halinde iken, varlığından haberdar olmadığı başka kişilerin de hakaret fiillerini duyması ya da failin ihtilat ettiği kişinin, failin bilgisi dışında başkalarıyla ihtilat etmesi durumunda²³¹ ihtilat unsuru gerçekleşmiş olmaz.²³² Örneğin failin sadece bir

²²⁶ **Üzülmez**, s.52; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.120.

²²⁷ **Çetin**, s.24.

²²⁸ A.g.e.

²²⁹ **Çetin**, s.24; **Erman**, s.93; **Gürdoğan**, s.131.

²³⁰ **Çalışır/Çalışır**,s.35; “Sanık savunmasında, İ.Z.Ç. ve H.C.’a, kişisel davacı kadın hakkında “muhtarla yatıyor” dediğini açıkça belirtmesi, adı geçen tanıkların da bu hususu doğrulamalarının yanı sıra, N.A.’un da yeminli tanıklığında özetle: “sanığın kendisine, muhtar Elfide’yi kullanıyormuş diye söylediği” belirtmiş olması karşısında; N. A’un anlatımı yöntemince tartışılıp reddolunmadan “ihtilat ögesi gerçekleşmediği” gerekçesiyle beraat kararı verilmesi, yasaya aykırıdır.” 4. CD, 4. 12. 2006, E.2005/10925, K. 2006/17202. (**Tarhan**, s.440).

²³¹ “...Hakareti sanıktan duyanların başkalarına aktarmalarının ihtilat ögesinin oluşumuna yetmeyeceği gözetilmeden hükümlülük kararı verilmesi yasaya aykırıdır.”,4.CD. 20.4.1999,E.2952,K.3786. (**Çetin**, s.81); “Yoklukta hakaret ve sövme suçlarının oluşumu için hakaret ve sövmenin sanık tarafından ikiden fazla kişinin duyacağı biçimde söylemesi

kişiy e gönderdiği ve mağdura yönelik hakaret içerikli özel bir mektup ya da yazı bu kişi tarafından üçten fazla kişinin bulunduğu bir yerde okunmuşsa ihtilat şartının gerçekleşmediğinin kabulü gerekir. Öyle ki Yargıtay bir kararında mektubun muhatabı dışında başka kişilerce okunup içeriğinin öğrenilmemesi karşısında, ihtilat unsurunun fiilin mağdurdan başka ikiden ziyade kimse tarafından duyulup bilgi edinilebilecek şartlar içinde işlenmesiyle gerçekleşeceği, bu şartlar içinde işlenmeyen vaki hakaret suçunda ihtilat unsurunun da bulunmayacağına²³³; bir kararında²³⁴ yakınana yazılmayan özel mektupla hakaret suçunda, sanığın bilgisi dışında başkalarına duyurmanın ihtilat unsurunu oluşturmayacağına; bir kararında da²³⁵ ihtilat ögesinin oluşması için hakaretin sanık tarafından ikiden fazla kişinin duyabileceği şekilde söylemesinin yeterli olduğu, bu sözleri duyan ve başkalarına aktaranların sayıya katılamayacağına hükmetmiştir. Elbette fail, en az üç kişinin mağdura hakaret edildiğinin öğrenilmesini istemişse (örneğin fail mektubun okunmasını, başkalarına gösterilmesini istemiş olabilir) ya da en azından bunu göze almışsa ihtilat ögesinin gerçekleştiği kabul edilmelidir.²³⁶ Yargıtay'ın bir kararına göre, sanığın *“katılanın evlenirken çürük çıktığı ve katılanların soyguncu ve hırsız oldukları”* gibi sözler içeren mektupları ikiden fazla kişiye göndermesi, bir kararına göre de²³⁷ cezaevinde

gerektiği, bu sözleri duyanlar tarafından yapılan aktarmaların sayıya katılamayacağı gözetilmeden, tanık G'nin başkalarına duyurmasıyla suçun oluştuğu kabul edilip cezalandırılmasına karar verilmesi yasaya aykırıdır.” 4.C.D. 8.11.1991,E.6118-K.6637. (Çetin, s.83) .

²³² Şen, Ersan, *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*, s.532; Arısoy, s.168; Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.121; Sınar, s.87; Karşı Görüş; Üzülmez, failin iletiyi yalnızca bir kişiye göndermesine karşın, bu kişice iletinin yayılması durumunda gıyapta hakaret suçunda ihtilat ögesinin gerçekleşeceği görüşündedir. (Üzülmez, “Hakaret Suçu”, s.53)

²³³ YCGK, 07.11.1988 tarih ve 4-342/430 sayılı karar, Aydın, s. 895.

²³⁴ 4.C.D.19.1.1993,E.7711,K.31,Çetin, s.82.

²³⁵ 4. CD.30.6.1997 T,E.6314-K.5901,Çetin, s.82.

²³⁶ Aydın, s.895.

²³⁷ 4. C.D.29.01.2007 T,8879/749, Tarhan, s.440.

hükümlü olan bir arkadaşına gönderdiği, kendisi hakkında hükümlülük kararı veren mahkeme üyelerine hakaret içerikli mektubun cezaevi yönetimi tarafından okunacağına bilgisi dâhilinde olması karşısında gıyapta hakaret suçu açısından ihtilat unsuru oluşmuştur. Dolayısıyla burada önemli olan failin sözlerini veya hareketlerini kaç kişinin duyduğu veya gördüğü değil, suç kastının olup olmaması, kaç kişi ile ihtilat etmek istediğidir.²³⁸

Kanun, yoklukta hakaret suçunda “ihtilat” şartını aramakla birlikte, ihtilatın şeklini belirtmemiştir. Dolayısıyla ihtilatta kullanılan aracın şekli değil; isnat edilen somut bir fiil ya da olguyu veya soyut değer yargısını üçüncü kişinin bilgisine ulaştırmaya uygun olması önemlidir.²³⁹ İhtilat unsuru söz, yazı, cep telefonu mesajı, mektup, şarkı, elektronik posta, hareket, resim, sahne eserleri, sokakta bağırarak gibi yollarla gerçekleşmiş olabilir. Nitekim Yargıtay’ın bir kararına göre “*sanığın, müştekiye hakaret teşkil eden sözleri, apartman dairesi holü gibi başkalarının duyabileceği bir yerde yüksek sesle ve etraftakiler duyabilecek biçimde söylemiş ve tanıklarca duyulmuş olması nedeniyle, ihtilat unsuru oluşmuştur.*”²⁴⁰ Yüksek Mahkeme’nin başka bir kararına göre de “*evinin kapısının önünde şahsi davacının yokluğunda ‘komşular yetişin yakaladım, Baki Seçil’e gidiyor’ biçiminde bağırarak sanığın sözlerinin etrafta bulunanlar tarafından duyulup duyulmayacağına, gerektiği takdirde keşif de yapılarak belirlenmesi ve çevredekilerin mutlaka duymuş oldukları kabul edildiği takdirde ihtilat unsurunun oluşacağı gözetilerek hükümlülük kararı verilmesi gerekir.*”²⁴¹

İhtilat edilen kişilerin birbirleriyle, fail ya da mağdurla aralarındaki ilişki, birbirlerini tanıyıp tanımadıkları önemli olmamakla birlikte bunların söz konusu

²³⁸ **Toroslu**, *Ceza Hukuku, Özel Hükümler*, s.121; **Yenidünya/Alşahin**, s.58.

²³⁹ **Toroslu**, a.g.e.,s.121.

²⁴⁰ 05.12.1998 tarih ve 4-473/517 sayılı karar, **Aydın**, s.894.

²⁴¹ 4. CD. 12.04.2004, 5308/4682, **Tarhan**, s.439.

isnadın hakaret suçunu oluşturduğunu algılayabilecek durumda olmaları gerekir.²⁴² Temyiz kudreti bulunmayan küçükler, akıl hastaları, sözlü ve yazılı hakarete konuşulan, yazılan dili bilmeyenler, anlayamayanlar, hakaret içerikli resim ya da şekilleri göremeyen görme engelliler, sarhoşluk, narkoz, uyuşturucu madde, dalgınlık gibi sebeplerle hakaretin konusunu algılayamayacak durumda bulunanlar ihtilat için kanunun aradığı asgari sayıya dâhil olamazlar.²⁴³ Nitekim ihtilat için fail ve iştirakçilerin dışında en az üç kişinin mağdura hakaret edildiğini bilmesi, öğrenmesi, algılama ya da öğrenme ihtimalinin bulunması gerekir. Örneğin fail, ziyaretine gittiği bir karı-koca ve bunların birkaç aylık çocuklarının yanında orada bulunmayan bir kişi hakkında tahkir edici sözler söylemiş olsa da ihtilat şartı gerçekleşmemiştir²⁴⁴ ya da yoklukta hakaret durumunda üçüncü kişinin idrakten aciz 4 yaşındaki bir küçük olması, ihtilat unsurunun gerçekleşmesini önler.²⁴⁵

B. Sonuç

Sonuç, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişikliktir.

Ceza Hukukunda suçlar neticeleri bakımından çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur. Suçların tamamlanması için, “sonuç suçları” ya da “maddi suçlar” adı verilen grupta neticenin gerçekleşmesi gerekirken; “sırf davranış” ya da “şekli suçlar” adı verilen grupta da hareketin yapılması yeterlidir. Hakaret suçu, bu anlamda sırf davranış suçudur nitekim hakaret suçunda belli bir neticenin gerçekleşmiş olması gerekmez, tahkir edici hareketin gerçekleşmesiyle suç tamamlanır.²⁴⁶

Hukuken korunan menfaatin ya da varlığın ihlalini esas alan, zarar ya da zarar tehlikesinin meydana gelip gelmediğine göre suçlar, zarar ve tehlike suçu olarak

²⁴² Üzülmöz, s. 53; Sınar, s.87.

²⁴³ Arısoy, s.169; Çalışır/Çalışır, s.34; Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.121.

²⁴⁴ Üzülmöz, s.53.

²⁴⁵ A.g.m.

²⁴⁶ Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, s.136.

ikiye ayrılır.²⁴⁷ Zarar suçu kasten öldürme, mala zarar verme gibi zararın meydana gelmesini öngörürken; tehlike suçunda hareketin dış dünyada somut bir zarar meydana getirmesi değil; zarar tehlikesini yaratma olasılığını beklenir.²⁴⁸

Hakaret suçunun yöneldiği hukuki konunun onur, şeref ve saygınlık gibi manevi değerler olduğu dolayısıyla gerçek bir zararın mı yoksa zarar olasılığının mı ortaya çıktığını belirlemek güç olduğundan doktrinde hakaret suçunun, tehlike suçu olduğu yönünde hâkim bir görüş vardır.²⁴⁹

Tehlike suçları gerçek bir zarar tehlikesinin meydana gelmesini gerektiren “somut tehlike suçları” ve hareketin yapılmasını yeterli gören; bunun yanında somut bir tehlikenin gerçekten meydana gelmiş olmasını gerektirmeyen “soyut tehlike suçları” olmak üzere ikiye ayrılır.²⁵⁰ Kanuni tanımının somut bir tehlikenin gerçekleşmiş olmasını aramadığı hakaret suçu soyut tehlike suçlarındandır.²⁵¹ Nitekim hakaret suçunun oluşabilmesi için mağdurun onurunun kırılmış ya da kendini aşağılanmış hissetmesi, üzülmeye değil; tahkir edici fiilin toplum algısına ve somut olayın özelliklerine göre mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte olması gerekir.²⁵²

Huzurda hakarete failin yönelttiği tahkir edici fiilleri mağdurun duyması ya da fark etmesiyle; gıyapta hakarete de ihtilat için üçüncü kişinin tahkir edici fiilleri duyması ya da fark etmesiyle suç tamamlanmış olacaktır.

²⁴⁷ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.238.

²⁴⁸ **Arisoy**, s.169.

²⁴⁹ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.104; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.233.

²⁵⁰ **Hakeri, Hakan**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2013, s.162.

²⁵¹ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.240, **Yenidünya/Alşahin**, s.68.

²⁵² **Arisoy**,169.

Nihayet hakaret suçu, korunan hukuki varlığın ya da menfaatin ihlalinin bir anda gerçekleştiği, hareketten doğan sonucun zaman içinde devam etmeyip hemen sona erdiği ani suçlardandır.²⁵³

C. İlliyet Bağı

Dış dünyada meydana gelen değişikliğin bir insana yüklenebilmesi için, bu değişiklik o insan davranışından ileri gelmelidir; daha açık bir ifade ile kişi hareketi ile zarar ya da tehlike şeklinde meydana gelen sonuç arasında bir neden sonuç ilişkisinin bulunması gerekir.²⁵⁴ Nitekim faile psişik olarak bağlanamayan davranış cezalandırılmaz.²⁵⁵

Hakaret suçu hareketin yapılmasıyla tamamlanan sırf davranış suçudur. Hareket ve sonuç nedensellik bağı bakımından birbirinden ayrılmaz. Dolayısıyla hakaret suçunda illiyet bağının incelenmesi konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

II. Suçun Manevi Unsuru

Kişinin bir suçtan sorumlu olabilmesi için, yaptığı hareketin ona psikolojik yönden bağlanması gerekir.²⁵⁶

5237 sayılı TCK'nın 21. maddesinde *suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi* olarak tanımlanan kast, kusurluluğun temel şekli olup, taksirli sorumluluğa ise sadece kanunda açıkça düzenlenen hallerde gidilebilecektir.

²⁵³ Aydın, s.395; Hakeri, s.164.

²⁵⁴ Toroslu, *Ceza Hukuku, Genel Kısım*, s.139.

²⁵⁵ Toroslu, a.g.e., s.126.

²⁵⁶ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.405.

Öğretide ağırlıklı görüş, hakaret suçunun genel kastla işlenebileceği yönündedir.²⁵⁷ Gerçekten de hakaret suçunda failin genel kastı; mağdura yönelttiği tahkir edici fiilin, onu toplumda küçük düşürecek nitelikte olmasını bilmesidir; bu anlamda failin doğrudan doğruya mağduru küçük düşürme ve aşağılama amacını taşıyan özel kastı yoktur.²⁵⁸ Nitekim 5237 sayılı TCK'da, hakaret suçunun oluşması için, tahkir edici fiillerin kişiyi toplum içinde küçük düşürebilecek, rencide edebilecek nitelikte olmasını ifade eden genel kastı yeterli görmüş; ayrıca kişinin toplum içinde küçük düşmesi, rencide edilmesi şeklinde bir özel bir amacı, "özel kastı" düzenlememiştir.

Yargıtay'ın da pek çok kararında belirttiği gibi²⁵⁹ hakaret suçu genel kastla işlenebilen bir suç olup özel kast veya tahkir saiki aranmaz. Nitekim özel kast, kişinin kastına ilaveten belli bir amaçla hareket etmesini gerektirir.

²⁵⁷ **Özbek, Veli Özer**, "Şerefe Karşı Suçlar", s.269; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.118; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 246; **Erman**, s. 184; **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 500; **Hafızoğulları/Özen**, s.232; **Sınar**, s.87; **Aydın**, s.916; **Yenidünya/Alşahin**, s.54; **Arısoy**, s.170.

²⁵⁸ **Özen, Mustafa**, "Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi", s.99.

²⁵⁹ "Sanığın kahvehanede "benim odunlarımı sen çalmışsındır, sarıp götürmüşsündür" diyerek kişisel davacının yüzüne karşı hakaret eyleminin TCK'nın 480/3.madde ve fıkrasına uyduğu gözetilmeden, genel kast ile işlenen bu suçta özel kast aranarak beraatine hükmolunması yasaya aykırıdır" (4. CD. 4.6.1999, E.5305, K.6443, **Çetin**, s.46); "Sanıkların kişisel davacının yüzüne karşı tanıkların yanında babası İ.Y.'a 'Nuran'ın M. Gedik'le ilişkisi var, bize yaramaz kızınızısı götürün' diye söylemekten ibaret eylemlerinin belli bir olay yükleyerek hakaret suçunu oluşturduğu, oluşa uygun biçimde dosyadaki kanıtlardan anlaşılmasına karşın, genel kasıtle işlenen bu suçta özel kasıt arayan ve yasal olmayan gerekçeyle beraat kararı verilmesi yasaya aykırıdır." (4. CD. 27.5.2002, E. 7266-K. 9229, **Çetin**, s.44-45) .; "...katılanları küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu ve eleştiri sınırlarının aşıldığı gözetilmeden, genel kastla işlenen sövme cürmünde özel kasta ağırlık veren bilirkişi düşüncesi doğrultusunda karar verilmesi yasaya aykırıdır." (4.C.D. 4.3.1993,E.537-K.1717,**Çetin**, s.55); "Hakaret suçlarında, özel bir kastın varlığını koşul olarak aramak, faili suç işlemeye sevk eden saike itibar etmek demektir. Hâlbuki TCY. bu suçlarda failin saikini göz önüne almamış ve aranmasını da doğal olarak kabul etmemiştir. Genel kasıt yeterli görülmüştür. Failin tahkir edici olduğunu bildiği bir fiili mağdura isnat eylemesi ve bunu ikiden ziyade kimsenin duyabilmesine isteyerek sebebiyet vermesi halinde hakaret kastı ve hakaret suçu oluşmuştur." (CGK. 12.5.1980,E. 133, K. 208, **Çetin**, s.59).

Hakaret suçunda failin ulaşmak istediği amaç suçun oluşması için önemli değildir²⁶⁰; önemli olan hakaretin huzurda/huzura eşit sayılarak işlenen şeklinde failin, mağdura *bilerek ve isteyerek* onun onur, şeref ve saygınlığını zedeleyebilecek nitelikte bir somut fiil ya da olgu isnat etmesi veya sövmesi; hakaretin gıyapta işlenen şeklinde de buna ilave olarak ihtilat unsurunu, yani en az üç kişi ile *bilerek ve isteyerek* hakareti gerçekleştirmesidir.²⁶¹

Fail, hem fiilin hakaret niteliğinde olduğunu hem de mağdurun onur ve şerefini kırıcı, saygınlığını zedeleyici nitelikte olduğunu, tahkir edici fiilleri gerçekleştirdiğini, en az üç kişiye aktarıldığını (yoklukta hakaret suçu için) bilme ve isteme iradesinde olmalıdır.²⁶²

Daha önceden de ayrıntılı olarak açıklandığı gibi yargıç failin kastını tayin ederken, mağdurun sosyo-kültürel kişiliği, failin davranış şekli, toplumsal şartlar, suçun işlendiği yer ve zaman, sarf edilen ya da aktarılan sözcüklerin yöresel anlam taşıyıp taşımadığı gibi kriterlere göre karar vermelidir. Örneğin “yosma” sözcüğü ülkemizin kimi yörelerinde güzel kadın anlamına gelirken ve hatta kız çocuklarına

²⁶⁰ **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem**, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, s. 240.

²⁶¹ **Sınar**, s.88; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.246,

²⁶² “...sanığın dernek karar defterinin diğer üyeler tarafından okulla ilgili kararlar yazılmak amacı ile imzalanıp boş bırakılan 20 sahifesine...şahsi davacının “kaçakçı, kumarıcı, akıl hastanesinde tedavi gördüğünün anlaşıldığını”, yazdığı ,daha sonra üyelerin bu karara karşı çıkacakları düşüncesiyle bu sahife üzerine beyaz bir kağıt yapıştırarak başka bir kimse görmeden iptali cihetine gittiği...davacıya hakareti içeren yazının duyurulması kastı mevcut olmadığı gibi gıyapta hakaret suçunun ihtilat unsurunun da oluşmadığı gözetilmeden...” (2.C.D. 16.9.1992,E.7610,K.8657, **Çetin**, s.55); “Sanığın duvarın arkasında bulunan müştekinin olay yerinde olduğunu bilmediği anlaşıldığı cihetle hakaretin gıyapta kabul edilmesi gerektiği ve bu halde hakaret esnasında da ikiden ziyade kişi bulunmadığından ihtilat unsurunun gerçekleşmediği gözetilmeden beraat yerine (TCK'nın 482/3. maddesiyle) mahkûmiyet hükmü tesisi yasaya aykırıdır.” (2.CD.4.4.1991,E.3004, K.3994, **Çetin**, s.71); “Hesabından para çekmek üzere gittiği bankada görevli olan sanığın telefonla konuşması ve telefon görüşmesinin uzaması nedeniyle “lütfen kısa keser misiniz?” diyen davacıya “terbiyesizlik etmeyin” diyen sanığın bu sözlerinin sövme suçunu oluşturacağı ve suçun oluşması için genel kasıt yeterli olduğu cihetle sanığın sövme suçundan mahkûmiyetine karar verilmesi gerekir...” (2.C.D. 6.12.1999 T,E.11838-K.15969, **Çetin**, s.46.)

eskiden isim olarak verilirken, bazı yörelerde de hafif meşrep kadın olarak algılandığı için hakaret niteliğindedir.²⁶³

Hakaret suçu taksirle işlenemez. TCK'nın 22. maddesine göre taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır. Hakaret suçunun da taksirli hali kanunda düzenlenmemiştir.

Hakaret suçunun olası kastla işlenmesi de mümkündür.²⁶⁴ Bu halde, verilecek ceza 5237 sayılı TCK'nın olası kastı düzenleyen 21/2. maddesi uyarınca indirilir. Olası kast durumunda hareketi yapan failin neticeyi öngörmesi yeterlidir.²⁶⁵ Fail, bu sorumluluk biçiminde suçun kanuni tanımında yer alan unsurlardan birinin somut olayda gerçekleşebileceği öngörülmesine rağmen bunu göze alır ve fiili işleyerek unsurların meydana gelmesini kabullenir. Örneğin, A bahçede komşusu B'ye onun duyacağını öngörerek hakaret ederse²⁶⁶ ya da fail mağdurun okuma ihtimalini öngörüp göze almasına karşın mağdurun çalışma masasına yakın bir yere hakaret içeren yazıları bırakırsa ve mağdur da bunları okursa²⁶⁷ failin olası kastından bahsedilebilecektir.

5237 sayılı TCK'nın 28. maddesine göre *“karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma*

²⁶³ **Tarhan**, s.301.

²⁶⁴ Ancak Yargıtay; *“Hakaret suçunda; neticesi harekete bitişik şekli suçlardan olması, suç kastının varlığı için eylemin iradi olarak gerçekleştirilmesinin yeterli olması ve kanunda öngörülen neticenin hareketin gerçekleşmesi ile zorunlu olarak doğması nedeniyle, olası kast ile işlenemeyecek suçlardan olduğu gözetilmelidir.”* diyerek hakaret suçunun olası kastla işlenemeyeceği yönünde karar vermiştir.

2.C.D. 8.2.2012 T. 2012/3647 E. 2012/2455 K. YKD, Nisan 2012, C:38, S:4, s.158-159. <http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/dergi/Nisan2012/index.html#/158/zoomed> E.T.21.9.2015.

²⁶⁵ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.433.

²⁶⁶ **Arısoy**, s.170.

²⁶⁷ **Aydın**, s. 896.

ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.” Fail hakaret fiillerini bu koşullar altında gerçekleştirmek zorunda kalmışsa suçun kast unsuru gerçekleşmiş sayılmayacaktır.

Hata, kastı ortadan kaldırır. 5237 sayılı TCK’nın 30/1. maddesine göre; *“Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.”* Bu maddeye göre suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurları bilmeyen bir kimsenin kasten hareket ettiği söylenemez. Hakaret suçunun ayrıca taksirli hali TCK’ da düzenlenmediğinden hata halinde ortada hakaret suçu ve fail bulunmayacaktır.²⁶⁸

III. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru (Hakaret Suçunda Hukuka Uygunluk Nedenleri)

A. Genel Açıklamalar

Hukuka aykırılık, fiilin hukuk düzeninin tümüyle çatışması olarak tanımlanabilir.²⁶⁹

Suçun cezalandırılabilmesi için yalnızca kanundaki tanımını karşılaması yetmez; aynı zamanda hukuka uygunluk sebeplerinin somut olayda gerçekleşmemiş olması gerekir. Başka bir deyişle kanuni tipe uyan her hareket, yaptırımla sonuçlanmaz; tipik hareketin yaptırıma tabi tutulabilmesi için ayrıca hukuka da aykırı olması gerekir.²⁷⁰ Kanuni tipe uygun fiil açısından hukuka aykırılık unsurunu ortadan kaldıran nedenler, hukuka uygunluk nedenleri olup, bu nedenler fiilin

²⁶⁸ **Hafizoğulları/Özen**, s.232; **Çalışır/Çalışır**, s.38.

²⁶⁹ **Katoğlu, Tuğrul**, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, Seçkin Yayınları, Ankara Ocak 2003,s.149; **Bayındır/Apış**, s.84.

²⁷⁰ **Keçelioğlu, Elvan**, “Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK’nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları”, *TBBĐ*, Sayı 87, 2010, s.301.

hukuka aykırı olarak ortaya çıkmasını engeller.²⁷¹ Hukuka uygunluk nedenleri, hukuk düzeninin kendisiyle çelişkiye düşmezliği ilkesinin gereği, hukuka aykırılığı ve dolayısıyla da suçun oluşmasını engeller.²⁷² Hukuka uygunluk sebepleri varsa hukuka aykırılıktan bahsedilemez.²⁷³

Durum böyleyken bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına zarar verebilecek nitelikteki bir eylemin hakaret suçunu oluşturması için, bu suçu tanımlayan 5237 sayılı TCK'nın 125. ve devamındaki maddelerinde yer alan unsurların gerçekleşmesi yeterli değildir; eylemin hukuka da uygun olmaması gerekir.²⁷⁴ Kişinin onur, şeref ve saygınlığına saldırı niteliği taşıyan fiiller hukuka uygun ise hakaret suçu oluşmayacak; özel hukuk açısından da tazminat söz konusu olmayacaktır.²⁷⁵

Hukuka uygunluk nedenleri “genel hukuka uygunluk nedenleri” ve “özel hukuka uygunluk nedenleri” olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir.²⁷⁶ Bütün suçlar için geçerli olan genel hukuka uygunluk nedenleri 5237 sayılı TCK'nın 24. maddesinde; “kanunun hükmü ve amirin emri”, 25. maddesinde; “meşru savunma ve zorunluluk hali”, 26. maddesinde ise; “hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası” olmak üzere “*Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*” başlığı altında, kusurluluğu azaltan veya ortadan kaldıran haller ile birlikte düzenlenmiştir.

Genel hukuka uygunluk sebeplerinin dışında yalnızca belirli suçlar için söz konusu olabilen özel hukuka uygunluk nedenleri de bulunur. Örneğin sadece hakaret suçuyla ilgili 5237 sayılı TCK'nın 128. maddesinde “iddia ve savunma dokunulmazlığı” özel hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmiştir.

²⁷¹ Bayındır/Apiş, s.84.

²⁷² Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, s.149.

²⁷³ Yenidünya/Alşahin, s.60.

²⁷⁴ Çetin, s.339.

²⁷⁵ A.g.e..

²⁷⁶ Toroslu, *Ceza Hukuku Genel*, s.150.

CMK'nın 223/2-d. maddesine göre sanığın yüklenen suçu işlemesine rağmen, somut olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması halinde beraat kararı verileceği düzenlenmiştir. Hukuka uygunluk sebebinin tespiti soruşturma aşamasında yapılırsa kovuşturmayaya yer olmadığına dair verilmelidir; nitekim sonunda beraat kararı verilecek bir davanın açılması kişilerin lekelenmeme hakkını zedeleyecektir.²⁷⁷

Hakaret suçunda hukuka uygunluk nedenleri; hakkın kullanılması başlığında “iddia ve savunma dokunulmazlığı”, “ihbar ve şikâyet hakkı”, “haber verme hakkı”; “eleştirme hakkı”, “terbiye ve disiplin hakkı”; “mağdurun rızası”, “kanun hükmünü yerine getirme”, “yetkili merciin emrinin yerine getirilmesi”dir.²⁷⁸

B. Hakkın Kullanılması

5237 sayılı TCK'nın 26/1. maddesi “*hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.*” diye öngörerek hakkın kullanılmasını bir genel hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlemiştir.

Hakaret suçlarının hukuka uygunluk nedenlerinden olan “hakkın kullanılmasını”, “iddia ve savunma dokunulmazlığı”, “ihbar ve şikâyet hakkı”, “haber verme hakkı”, “eleştirme hakkı” ile “terbiye ve disiplin hakkı” başlıkları altında inceleyeceğiz.

1. İddia ve Savunma Dokunulmazlığı

a. Genel Açıklamalar

Bireylerin yargılama makamları önünde, hiçbir baskı altında kalmadan ve endişe duymadan hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri gerekir.²⁷⁹ İddia ve

²⁷⁷ Çalışır/ Çalışır, s.121.

²⁷⁸ Çetin, s.340.

²⁷⁹ Özen, Muharrem, Savunma Dokunulmazlığı, *TBBD*, S:3, Y:1993, s.416. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1992-19923-987> E.T. 10.9.2015.

savunmanın özgür bir şekilde yapılmasına olanak verilmeseydi ceza muhakemesinin amacına yani maddi gerçeğe de ulaşamayacaktı.²⁸⁰

Bir hukuka uygunluk nedeni olarak²⁸¹; 5237 sayılı TCK'nın 128. maddesinde düzenlenen iddia ve savunma dokunulmazlığı, iddia ve savunma hakkının özgürce kullanılmasını; iddia ve iknayı, tarafların hak ve menfaatlerini savunma ve tartışma özgürlüğünü güvence altına alır.²⁸²

Belirtmek gerekir ki hukuk, ceza ve idari yargı makamları nezdinde görülen uyuşmazlıklarda kişilerin iddia ve savunma haklarını kullanırken karşı tarafı küçültücü ifadelerde bulunmaları bu hakkın doğal bir sonucu olduğu için²⁸³ iddia ve savunma dokunulmazlığı, yalnızca ceza yargılaması için geçerli olan bir hukuka uygunluk nedeni değildir.²⁸⁴

1982 Anayasası'nın 36. maddesinde "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve*

²⁸⁰ **Kocaoğlu, Serhat Sinan**, "Türk Ceza Kanunu (m. 128) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Savunma Dokunulmazlığı", *ABD*, S:4, Y:2012, s.22. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2012-4/1.pdf> E.T.10.9.2015.

²⁸¹ "*Madde metninde, bir hukuka uygunluk nedeni olan ve Anayasamızda da güvence altına alınan (madde 36) iddia ve savunma dokunulmazlığı düzenlenmiştir.*"(5237 sayılı TCK'nın 128. madde gerekçesi); **Eriş, Uğur**, Savunma Dokunulmazlığı Zorunluluğu, Hukuksal Niteliği, *ABD*, Y:1978, S.6, s.943. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1978-6/3.pdf> E.T.10.9.2015; **Kocaoğlu**, s.22 vd; **Yenidünya/Alşahin**, s.75; **Hafizoğulları/Özen**, s.230; **Üzülmez**, s.56; **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.122-123; **Sınar**, s.92; Dokunulmazlıkların cezayı kaldıran şahsi sebepler olması nedeniyle buradaki "dokunulmazlık" ifadesini hukuka uygunluk sebebi olarak anlamak gerekir. Zira hukuka uygunluk sebebi olarak iddia ve savunma hakkı çerçevesinde gerçekleştirilen tahkir edici eylemleri, ilgili kişiler için suç olmaktan çıkarır. (**Özbek ve Diğerleri**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.496.)

²⁸² **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s.253.

²⁸³ **Aydın**, s.901.

²⁸⁴ **Özen, Muharrem**, "Savunma Dokunulmazlığı", s.416.

savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.” denilmek suretiyle hem iddia hem de savunma hakkı “*hak arama özgürlüğü*” çerçevesinde güvence altına alınmıştır.²⁸⁵

Anayasa’nın 36. Maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin ve 74. maddesinde düzenlenen bir hukuka uygunluk nedeni olan ihbar ve şikâyet hakkının doğal bir sonucu olarak²⁸⁶, 5237 sayılı TCK’nın 128. maddesinde “iddia ve savunma dokunulmazlığı” düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, “*Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması hâlinde, ceza verilmez. Ancak, bunun için, isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması ve uyumsuzlukla bağlantılı olması gerekir.*” Görüleceği üzere 5237 sayılı TCK, iddia ve savunma dokunulmazlığını, kişilerin herhangi bir tereddüt duymadan ve kimseden korkmadan adli veya idari makamlar karşısında hakkını savunmaları ve kullanabilmeleri için bir bağışklık; bir kalkan olarak düzenlemiştir.²⁸⁷

a. İddia ve Savunma Dokunulmazlığından Yararlanma Şartları

aa. Yargı Mercileri ya da İdari Makamlar Nezdinde Yazılı veya Sözlü Başvuru Yapılması

Mülga 765 sayılı TCK’nın yalnızca savunma dokunulmazlığını düzenleyen 486. maddesi²⁸⁸ yeni TCK’nın 128. maddesine göre daha dar bir kapsama sahiptir.²⁸⁹

²⁸⁵ **Eriş, Uğur**, “Avukatın Savunma Dokunulmazlığı”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 6/10 Ocak 2004, Ankara, s.36.

²⁸⁶ **Üzülmez**, s.56, **Tarhan**, s.333.

²⁸⁷ **Yenidünya/Alşahin**, s.66; **Kocaoğlu**, s.21; **Eriş**, “Avukatın Savunma Dokunulmazlığı”, s.38.

²⁸⁸ “*Tarafların veya vekil, müdafî, müşavir yahut kanuni mümessillerinin bir dava hakkında kaza mercilerine verdikleri dilekçe, layiha veya sair evrakın yahut yaptıkları iddia ve müdafaaların ihtiva ettiği hakareti mutazammın yazı ve sözlerinden dolayı takibat yapılmaz.*

Dava ile ilgili olmayan ve ilgili olduğu takdirde dahi, iddia ve müdafaa hududunu aşan hakareti mutazammın yazı ve sözler yukarıki fikra hükmünden hariçtir.

Nitekim 765 sayılı TCK'da düzenlenen "savunma dokunulmazlığı", hakaret içeren yazı ve sözlerin yalnızca yargı mercilerine²⁹⁰ verilen dilekçelerde ve bu merciler huzurunda yapılan iddia ve savunmalarda kullanılmak üzere tanınmış olmasına karşın; 5237 sayılı TCK, hem anayasa mahkemesi, uyuşmazlık mahkemesi, yüce divan, cumhuriyet savcılığı²⁹¹, askeri savcılık, infaz hâkimliği, icra tetkik hâkimliği gibi adli, idari, askeri mahkemeler ve yüksek mahkemeleri ifade eden yargı mercileri²⁹²; hem de devletin idari yapısı içindeki tüm yönetim mercilerini ifade eden Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başbakanlık, bakanlıklar ve bunların bağlı kuruluşları ile taşra kuruluşları, katma bütçeli kuruluşlar, yerel yönetimler, polis, jandarma ve bunların dışında kalan bütün kolluk gücü gibi kuruluşlar gibi idari makamlar²⁹³ nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuruları iddia ve savunma hakkına dâhil etmiştir.²⁹⁴ Görüleceği üzere yeni TCK'ya göre iddia ve savunma hakkının idari makamlar nezdinde kullanılması sırasında tahkir edici söz ve ifadeler hakaret suçunu oluşturmayacak, 5237 sayılı TCK'nın 128. maddesi

Birinci fıkrada yazılı hallerde salâhiyetli kaza mercilerince kanunen muayyen olan inzibati tedbirlerden maada tecavüze uğrayanın talebi üzerine tazminata hükmedilebileceği gibi hakareti mutazammın yazı ve sözlerin evrak ve zabıtlardan kısmen veya tamamen kaldırılmasına da karar verilebilir."

²⁸⁹ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.496.

²⁹⁰ "TCY'nin 486. Maddesinde yer alan hukuka uygunluk nedeninin uygulanabilmesi için suça konu savunma ya da dilekçenin yargı makamlarına verilmesi ve söylenen sözlerin savunma sınırları içinde kalması gerektiği gözetilmeden, sanığın hakkındaki hazırlık soruşturmasına ilişkin olarak kişisel davacıyı hırsızlıkla suçlayan ve kendisinin üzerine atılan suçla ilgisi bulunmayan **polis karakolundaki ifadesinin** aynı madde kapsamında görülüp beraat kararı verilmesi yasaya aykırıdır." 4. CD. 6.4.2000 T,1780-2478, (**Çetin**, s.349.)

²⁹¹ Savcılık makamını da kanunun öngördüğü "yargı mercileri" kapsamında değerlendirmek gerekir nitekim bu merci önünde yapılan iddia ve savunmalara dokunulmazlık tanınmaması söz konusu olamaz. (**Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 254).

²⁹² **Arisoy**, s.172

²⁹³ A.g.m.

²⁹⁴ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.497-498.

uygulama alanı bulacaktır.²⁹⁵ Örneğin kamulaştırmasız el atma halinde arazisine el konulan vatandaşın valiliğe verdiği bir dilekçe ile yapılan işlemin “keyfi, kanunsuz” yapıldığını iddia etmesi iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamı içerisinde değerlendirilecektir.²⁹⁶

765 sayılı TCK 486/1. maddesinde “...bir dava hakkında kaza mercilerine verdikleri dilekçe, layiha veya sair evrakın yahut yaptıkları iddia ve müdafaaların ihtiva ettiği hakareti mutazammın yazı ve sözlerinden dolayı takibat yapılmaz.” denilerek tahkir edici fiillerin hangi vasıtalarla gerçekleştirileceğini sayarken; 5237 sayılı TCK’nın 128/1. maddesi “Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru” ifadesini kullanarak tahkirin yazılı veya sözlü her türlü vasıtanın kullanılması yoluyla gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. 128. maddede belirtilen yazı ve söz dışında yapılan her türlü hakaret eylemi, örneğin duruşma sırasında el ile ya da değişik yüz mimikleriyle, kamera görüntüleri veya fotoğraf yoluyla yapılan hakaret eylemleri için iddia ve savunma dokunulmazlığı söz konusu olamayacaktır.²⁹⁷ Zira bu eylemler iddia ve savunma hakkının kullanılmasına yardım eden eylemler değildir.²⁹⁸

bb. İddia ve Savunma Dokunulmazlığından Yararlanacak Kişiler

Mülga 765 sayılı TCK’nın 486/1. maddesinde, savunma hakkından yararlanacak olanlar; şahsi davacı, müdahil, savcı ve sanık olan taraflar, vekil, müdafî, müşavir ya da yasal mümessiller olmak üzere tahdidi sayılmıştır. 5237 sayılı TCK’nın 128. maddesinde “iddia ve savunma kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ve olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde ceza

²⁹⁵ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel*, s.255.

²⁹⁶ A.g.e.

²⁹⁷ Çalışır/Çalışır, s.130; Yenidünya/Alşahin, s.66.

²⁹⁸ Eriş, Uğur, “Savunma Dokunulmazlığı Koşulları-Değerlendirilmesi”, *ABD*, S: 3, Ankara, 1984, s.395. <http://www.ankarabaru.org.tr/site/ankarabaru/tekmakale/1984-3/2.pdf> E.T. 17.10.2015.

verilmez.” denilerek söz konusu isnat ve değerlendirmelerin “kişilere” yönelik olması gerektiğini ifade ettiği²⁹⁹ ve madde gerekçesinde bu hususa ilişkin bir düzenleme yer almadığı için sıfatı ne olursa olsun yargı mercileri ya da idari makamlar nezdinde yazılı veya sözlü başvuru yaparak iddia ve savunmada bulunan herkes söz konusu hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilecektir.³⁰⁰

Belirtmek gerekir ki tanık, tercüman ve bilirkişiler iddia ve savunmada bulunmadıklarından onlar için geçerli olan hukuka uygunluk sebebi; iddia ve savunma dokunulmazlığı değil; kanun hükmünü icradır.³⁰¹ Örneğin bir tanığın, bir uyuşmazlık sırasında belli bir kişiye somut bir olgu isnadında ya da olumsuz değer yargısında bulunması durumunda iddia ve savunma dokunulmazlığından yararlanması söz konusu olmaz.³⁰²

Cumhuriyet savcısının görevi dolayısıyla düzenlediği iddianamede ya da dava boyunca sanığa somut olgu isnat etmesi veya sanık hakkında olumsuz bir değer yargısında bulunması hakaret suçunu oluşturmadığı için iddia ve savunma dokunulmazlığından değil; görevin ifası hukuka uygunluk sebebinden bahsedilebilecektir.³⁰³ Savcılar tarafından verilen kararlara karşı yapılan itirazlarda “keyfi, taraflı, hukuka aykırı” gibi ifadelerin kullanılması da hak arama özgürlüğü çerçevesinde kalacağından hakaret suçunu oluşturmayacaktır.

Yargılama makamını işgal eden yargıçlara, iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında tahkir edici eylemler yöneltilemez zira onlar davanın tarafı değildir ancak yargılama makamı kararını verdikten sonra mahkemenin kararları artık hak

²⁹⁹ Çetin, s.350.

³⁰⁰ Özbek ve Diğerleri, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.497.

³⁰¹ A.g.e.

³⁰² Özgenç, İzzet/Şahin, Cumhur, İddia Ve Savunma Hakkı, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Haziran-Aralık 2001, Cilt: V, Sayı: 1-2, Ankara 2003, s. 8-9 http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/5_5.pdf E.T. E.T. 17.10.2015.

³⁰³ Özbek ve Diğerleri, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.497.

arama özgürlüğü çerçevesinde eleştiriye konu olabilir.³⁰⁴ Yargıcı reddetmek için duruşmada “*seni reddediyorum, davamı kasten uzatıyorsun, keşif günü ver.*”³⁰⁵ ya da yargıcı ret dilekçesine yargıcın hukuk krallarını bilerek yanlış yorumladığını, tarafsızlığını yitirdiğini kanıtlamak için yazılan³⁰⁶ ifadeler; mahkeme kararlarına karşı yapılan kanun yolu başvurularında kararlar ile ilgili olarak kullanılan “*tarafli, yetersiz, hukuka aykırı, yanlış, gayri adil, baştan savma*” şeklindeki sözler de iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamı içerisinde değerlendirilmelidir.³⁰⁷ Yeter ki kullanılan ifadeler, hak arama özgürlüğü çerçevesindeki iddia ve savunma hakkının kullanılmasına hizmet etsin aksi halde hâkime ya da heyete karşı görevi dolayısıyla hakaret suçu meydana gelecek ve cezai sorumluluk doğabilecektir.³⁰⁸

cc. Somut İsnatta ya da Olumsuz Değerlendirmelerde Bulunulması

5237 sayılı TCK'nın 128. maddesi yargı mercileri veya idarî makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması hâlinde, ceza verilemeyeceğini düzenlemiştir.

Somut isnat ve olumsuz değerlendirmeler ifadelerinden onur, şeref ve saygınlığa yapılan saldırılar anlaşılır.³⁰⁹ Somut isnat bir kimseye belirli, aksi veya varlığı kanıtlanabilir, suç oluşturan ya da suç oluşturmamakla beraber toplumun hoş karşılamadığı somut bir olay yüklemesiyle; olumsuz değerlendirme de aksi veya varlığı kanıtlanmaya uygun olmayan sövme niteliğindeki olumsuz değer

³⁰⁴ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s.254.

³⁰⁵ 4.CD. 29.6.1999,E.5816-K.7042, **Çetin**, s.364.

³⁰⁶ 4.CD.7.5.2003,E.21623-K.3461,**Çetin**, s.362.

³⁰⁷ **Aydın**, s.902.

³⁰⁸ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s.254.

³⁰⁹ **Kocaoğlu**, s.30.

yargılarıdır.³¹⁰ İddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında kişilere yöneltilen olumsuz değerlendirmelerin başlı başına sövme suçunu oluşturabilecek nitelikte olduğu ve sövme niteliğindeki olumsuz, küçültücü değer yargılarının iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında yer almadığı³¹¹, “olumsuz değerlendirme” ifadesinin başlı başına hakaret olduğu ve “somut isnatta bulunma” ifadesinin de hakaretin gerçekleştirilmesi anlamına geldiği düşünülünce, kanundaki “olumsuz değerlendirme” ifadesi çelişki ve hatta anlamsızlık yarattığı için eleştirilmiştir.³¹²

dd. Yapılan İsnat ve Olumsuz Değerlendirmelerin, Gerçek ve Somut Vakıalara Dayanması ve Uyuşmazlıkla Bağlantılı Olması

İddia ve savunma dokunulmazlığından söz edilebilmesi için 5237 sayılı TCK'nın 128. maddesi, mülga 765 sayılı TCK'nın 486. maddesinde yer almayan “*isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması*” koşuluna yer vermiştir.

Kişilerle ilgili somut isnat ifade eden maddî vakıaların ortaya konulması ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması iddia ve savunma hakkının kullanılmasının doğal bir sonucudur ancak TCK'nın 128. maddesi gerekçesinde de belirttiği gibi “*iddia ve savunma kapsamında, kişilerle ilgili olarak bulunulan somut isnadların gerçek olması ve yapılan olumsuz değerlendirmelerin somut vakıalara dayanması gerekir.*” Bununla birlikte belirli bir fiil isnadı olmadan sövme suretiyle kişi hakkında soyut değerlendirmelerde bulunulması iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında değerlendirilemez zira sövme niteliğindeki hakaretlerin gerçek ve somut vakıalara dayandırılması olanaksızdır.³¹³ Dolayısıyla yazı veya sözlerin bir kısmı somut fiil isnadı, bir kısmı da sövme içeriyorsa; 128. maddedeki

³¹⁰ Tarhan, s.334-335; Arısoy, s.172.

³¹¹ Tarhan, s.335.

³¹² Hafızoğulları/Özen: s. 230-231.

³¹³ Özbek ve Diğerleri, *Ceza Hukuku Özel*, s.499.

diğer koşulların da gerçekleşmesi şartıyla somut fiil isnadında cezai sorumluluk doğmasa da sövme niteliğindeki soyut değerlendirmeler açısından cezai sorumluluk doğacaktır.³¹⁴

5237 sayılı TCK'nın 128. maddesi, yapılan isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanmasının yanında bunların uyuşmazlıkla bağlantılı olması koşulunu da aramıştır. Madde gerekçesinde de somut uyuşmazlıkla bağlantılı olmayan isnatlar ve olumsuz değerlendirmeler gerçek olsa bile iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi yapılan isnat ya da olumsuz değerlendirmeler somut vakıalara dayanmıyorsa bunlar uyuşmazlıkla bağlantılı olsalar bile 128. madde kapsamına alınmayacak; sonuçta da hakaret veya iftira suçları oluşacaktır.

İsnatlar ya da olumsuz değerlendirmeler gerçek ve somut vakıalara dayansa bile, tahkir edici sözler ve yazıların dava konusu ile hiçbir ilgisi yoksa bu söz ve yazılar yalnızca kişinin intikam ve kin gibi duygularıyla davanın konusu dışındaki başkaca sebeplerden ötürü söylenmiş veya kullanılmışsa yine dokunulmazlıktan bahsedilemeyecektir.³¹⁵

İddia ve savunma dokunulmazlığından faydalanabilmek için küçültücü ifadelerin kullanılmasının iddia ve savunma için zorunlu olması gerekir.³¹⁶

³¹⁴ etin, s.351.

³¹⁵ zen, "Savunma Dokunulmazlığı", s.430.

³¹⁶ "Sanığın Kadıköy 5. Asliye Ceza mahkemesine verdiği dilekçede kişisel davacı için "psikopat, rüşvetçi ve tefeci vs" demek suretiyle küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu, bu sözlerin davanın konusuyla bağlantısı bulunmadığı gibi iddia ya da savunmaya yarar sağlamadığı gözetilmeden TCY. 486. maddesi uyarınca savunmaya yönelik olduğu gerekçesi ile beraat hükmü kurulması..." 4. CD. 18. 9. 2002, 11081/13447, (etin, s.362) ; "Sanığın eşiyle zina suçunu işleyen kişisel davacının bu durumunu C. Savcılığına verdiği dilekçede açıklaması hukuka uygundur. Ancak bu dilekçeye yazılmasında zorunluluk bulunmayan 'hayat kadını', 'asalak' gibi küçültücü sözcükler TCY'nin 482/1. Maddesindeki sövme suçunu oluşturur." 4.CD.2.7.197, E.4540-K.6066, (etin,s.367); "Sanığın mahkemeye sunduğu dilekçesinde katılan avukatlara yönelik '.. iki avukatın da okuduğunu anlama yeteneğinden yoksun oldukları ...' biçimindeki sözlerle küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu, bu sözlerin davanın yazısını belirlemede zorunlu olmadığı, iddiaya

Dolayısıyla kişinin dilekçesindeki iddialarına ya da yaptığı sözlü savunmasına destek olmayan, onları kanıtlama amacı gütmeyen, uyuşmazlıkla alakasız olarak kullanılan küçültücü ifadeler hakaret suçunu oluşturur.³¹⁷

Örneğin bir alacak borç davasında, alacaklının borçlu için “*bunlar zaten hırsızdırlar*”;³¹⁸ bir nafaka arttırılması davasında “*eşimin kardeşi de ahlaksız ve kötü hayat sürmektedir*”³¹⁹ ya da müdahil avukatına “*çaylak*”³²⁰ gibi kullanılan ifadeler gerçek olsalar bile iddia, savunma ya da başvuruya katkı ve fayda sağlamaz.

Ancak uyuşmazlıkla ilişkilendirilmesi mümkün olabilen yazı ve sözler hukuka uygunluk sebebi içerisinde değerlendirilebilir. Örneğin bir nafaka davasında, davalı eşin “*eşim zaten daha önce bir miktar paramı alıp da gitmişti.*” şeklindeki isnadının, yaptığı savunmayla bağlantılı olabileceğini söylemek mümkündür.

Hakaretin uyuşmazlıkla ilgili olmaması, hukuka uygunluk sebebiyle işlenen suç arasında mantıki bir bağın olmadığı anlamına gelir.³²¹ Ancak belirtmek gerekir ki bağlantının, uyuşmazlığın esasına ilişkin olması, uyuşmazlıkla mutlak anlamda fikri bir bağlantının kurulması gerekli değildir;³²² uyuşmazlıkla ilgili

yarar sağlamadığı gözetilmeden... “ 4 CD. 05. 06.2006 T., 2004/7216E., 2006/11801 K , (Çetin,s.359); “*Sanığın cumhuriyet savcılığına verdiği dilekçede dava ile ilgisi olmayan ‘yalan üreticisi’ gibi sözlere yer vererek davacıyı küçük düşürücü değer yargılarında bulunduğu gözetilmeden...*” 4. CD. 20.2. 2006 T, 4270/3624, (Çetin, s.360); “ *Sanık avukatın dava dilekçesinde katılanlar için (art niyetli, fırsatçı, tefeci, sömürü zincirinin halkası, gayri ahlaki ve acımasız davranışlarıyla haksız çıkar sağlamakla maruf kişiler) demek suretiyle ...bu sözlerin davanın yazgısını belirlemede zorunlu olmadığı, iddiaya yarar sağlamadığı gözetilmeden...*” 4.CD. 28.4.1993,E.2674-K.3506, (Çetin, s.377.)

³¹⁷ **Özbek ve Diğerleri**, *Ceza Hukuku Özel*, s.499.

³¹⁸ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s.253.

³¹⁹ **Tarhan**, s.336.

³²⁰ **Özbek ve Diğerleri**, *Ceza Hukuku Özel*, s.499.

³²¹ **Yenidünya/Alşahin**, s.66.

³²² **Tarhan**, s.335; **Özen, Muharrem**, “Savunma Hakkı Bağlamında Savunma Dokunulmazlığı”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 6/10 Ocak 2004, Ankara, s.58.

çözülmesi gereken tali konulara da ilişkin olabilir dolayısıyla söz konusu ilgi ve bağlantının az veya çok olması iddia ve savunma dokunulmazlığından yararlanmayı etkilemeyecektir.³²³

Tahkir içerikli yazılı ya da sözlü ifadelerin uyuşmazlıkla ilgili olup olmadığı konusu yargıcın takdirindedir.

c. İddia ve Savunma Sınırının Aşılması

Mülga 765 sayılı TCK'nın 486.³²⁴ maddesinde iddia ve savunmada sınırın aşılmasına ve bu halde de dokunulmazlıktan bahsedilemeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmasına karşın 5237 sayılı TCK'nın 128. maddesinde konuya ilişkin açık bir ifade yer almamaktadır. Ancak madde gerekçesinde somut uyuşmazlıkla ilgili olmakla birlikte iddia ve savunma sınırını aşan hakareti mutazammın yazı ve sözlerin iddia ve savunma hakkı kapsamında mütalâa edilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek iddia ve savunma sınırının aşılması halinde dokunulmazlığın geçerli olamayacağı öngörülmüştür.

İddia ve savunma hakkı sınırsız bir hak değildir. Her hukuka uygunluk nedeniyle geçerli olduğu gibi iddia ve savunma dokunulmazlığının sınırlarının aşılması ya da kötüye kullanılması halinde, hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması söz konusu olacağından cezai sorumluluk doğacaktır.³²⁵ Nitekim TMK'nın

³²³ **Özen**, “Savunma Dokunulmazlığı”, s.430; **Yenidünya/Alşahin**, s.67.

³²⁴ “*Tarafların veya vekil, müdafî, müşavir yahut kanuni mümessillerinin bir dava hakkında kaza mercilerine verdikleri dilekçe, layiha veya sair evrakın yahut yaptıkları iddia ve müdafaaların ihtiva ettiği hakareti mutazammın yazı ve sözlerinden dolayı takibat yapılmaz.*

Dava ile ilgili olmayan ve ilgili olduğu takdirde dahi iddia ve müdafaa hududunu aşan hakareti mutazammın yazı ve sözler yukarıki fıkra hükmünden hariçtir”.

³²⁵ “*Sanık eski karısından kızının velayetini alabilmek amacıyla mahkemeye verdiği dilekçede kişisel davacı için ‘...evliliğimiz sırasında eski karımla ilişkiye girmiş, bu ilişki sürmektedir...’ demesinin davanın temel dayanağını açıklama niteliğinde olup...iddia ve savunma dokunulmazlığı sınırları içinde kaldığı, bu nedenle hakaret suçunu oluşturmadığı; ancak bu açıklamaya eklenen “iffeti düşük bayanlarla yaşar, kadın pazarlar, kadın parasını yemeyi seven bir yapısı var...yakın arkadaşının kızına cinsel tacizde bulunmuş.... karaktersizliklerini öğrenince...” biçimindeki değerlendirme ve iddiaların sözü edilen*

2/2. maddesinde de belirtildiği gibi bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunmayacağı³²⁶ ve bir hakkın kullanımının, başka bir hakkın ihlal edilmesi sonucunu doğurmayacağı, Anayasa ile güvence altına alınmış özgürlükleri de yok edemeyeceği açıktır.³²⁷

İddia ve savunma dokunulmazlığının sınırını hakaret suçu oluşturur; başka bir deyişle hakaret suçunu oluşturmayan ya da başka bir suçu oluşturan yazı ve ifadeler bu hakkın kapsamı dışında yer alır.³²⁸ Tahkir edici beyan, ileri sürülen iddiayı güçlendirmiyorsa, karşı tarafın delillerini çürütme amacı taşııyorsa; iddia ve savunmayla ilgisi bulunmuyorsa ve yapılan isnatlar ya da olumsuz değerlendirmeler somut vakıalara dayanmıyorsa iddia ve savunma hakkı kullanılırken sınır aşılmış demektir.³²⁹ İddia ve savunmadaki ifadelerin ölçülü kullanılıp kullanılmadığının kabulünde³³⁰, ifadelerin olayın çözümü açısından gerçekten gerekli olup olmadığı

sınırları aştığı ve sövme suçunu oluşturduğu gözetilmeden...” 4.CD. 16.9.2002, E. 10299 K. 12781, (**Çetin**, s.362.); “*Sanık avukatın tedbir kararına itiraz dilekçesinde katılanlar için “kötü emelli, devlet kesesinde keyif çatan, hazine arazilerinin talancısı” sözleriyle küçültücü ifadeler kullanarak iddia ve savunma sınırını aştığı halde yasal olmayan gerekçe ile beraat kararı verilmesi yasaya aykırıdır.*” 4.CD.26.4.2006 T,6812/10079, (**Çetin**, s.360); “*Sanığın baro başkanlığına yazdığı dilekçede ‘mesleğini yapmaktan aciz... ciddiyetsiz ve sözde avukat’ sözleri iddia ve savunma kapsamını aşar.*” 4.CD.27.6.2007, 2708/6175, (**Çetin**, s.359.); “*Sanık avukatın yargılanmanın yenilenmesine ilişkin verdiği dilekçede karşı taraf için ‘bir zaman dilimine yaydığı dolandırıcılık eyleminde mahkemeleri de ustalıkla kullanmayı başararak çok çıkar elde etti’ demek suretiyle yakıncıyı dolandırıcılıkla suçlayıp küçük düşürdüğü ve iddia ve savunma sınırını aştığı gözetilmeden...*” 4.CD. 5.7.1994,E.3448-K.6111 (**Çetin**, s.376).

³²⁶ **Koca, Mahmut**, “YTCK’da Hukuka Uygunluk Sebepleri”, *CHD*, Y:1,S.1, Seçkin Yayınevi, Ekim 2006,Ankara, s.143.

³²⁷ CGK, 17.7.2007 T., 2007/4-105 E., 2007/174 K., **Çetin**,s.358.

³²⁸ **Hafizoğulları/Özen**, s.231.

³²⁹ **Tarhan**, s.335; **Özen, Mustafa**, s.101.

³³⁰ “...ölçülülük koşulunda önemli olanın, eylemin yargılama konusu ile ilgili olması hususu olduğu, yani eylemin, iddia veya savunmaya katkıda bulunmasının gerektiği, bu katkı ile ilgili olarak; eylemle savunma veya iddia arasında mantıksal bir bağlantının arandığı, iddia ve savunma ile ilgili olmayan veya iddia ve savunma açısından zorunlu bulunmadığı halde sarf edilen hakaret ve sövme içerikli yazı veya sözlerin savunma dokunulmazlığı kapsamında değerlendirilemeyeceği, ...” CGK,17.7.2007 T., 2007/4-105 E., 2007/174 K., (**Çetin**,s.358.)

önem arz eder. Buradaki gerekli kelimesinden, iddia ve savunmada yer alan tahkir edici söz ve yazıların olayın çözümü açısından ileri sürülmesinin haklı veya kabul edilebilir olması anlaşılmalıdır.³³¹

2. İhbar ve Şikâyet Hakkı

1982 Anayasası 36. ve 74. maddeleri ile bir hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenen ihbar ve şikâyet hakkı³³² hak aramayı güvence altına alır.³³³

Anayasamız, “dilekçe hakkı” başlıklı 74. maddesinde “*Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir...*” diyerek hakkın kullanılması kapsamında ihbar ve şikâyet hakkını düzenlemiş, iddia ve savunma hakkını anayasal bir başka teminat altına almıştır. Buna göre yargı mercilerine ya da idari makamlara yapılan yazılı ve sözlü başvurular ile ihbar ve şikâyetler iddia dokunulmazlığı kapsamında yer alır.³³⁴

TCK’nın “iddia ve savunma dokunulmazlığı” başlıklı 128. maddesi gerekçesi bir talebin resmi bir makama iletilmesinin, dilekçe hakkının kullanılması bağlamında hukuka uygun bir davranış olduğu, ancak dilekçe hakkının, dilekçenin içeriğindeki ifadeler açısından başlı başına bir hukuka uygunluk sebebi olarak mütalâa edilemeyeceği; gerçekleşmiş bir olayla ilgili olarak bu olayın meydana gelmesine

³³¹ Özen, Mustafa, s.101.

³³² “İhbar ve şikâyet hakkı kullanılırken, belirli kimselere bir suç oluşturan belirli bir eylemin yüklenmesi gerekmektedir. Bu, şikâyetin doğal sonucudur. Aksi halde yani suç oluşturan bir eylem yüklenmeden ihbar veya şikâyet hakkının kullanılması olanaksızdır. Bu nedenle, ihbar ve şikâyet hakkının kullanılması, bu hakkın sınırları aşılmadığı sürece hakaret suçu açısından bir hukuka uygunluk nedeni oluşturacaktır.” CGK, E. 1994/4-327, K. 1994/349, T. 19.12.1994, YKD, C:21, S.:5, Mayıs 1995, S.801-803. <http://Www.Yargitay.Gov.Tr/Belgeler/Site/Dergi/Mayis1995/Mayis1995/Assets/Basic-Html/Page108.Html> E.T. 18.10.2015.

³³³ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel, s.253.

³³⁴ Sınar, s.92.

neden olan kişiler de gösterilmek yoluyla ihbar ve şikâyette bulunulması durumunda hakaret ya da iftira suçunun oluşmayacağı belirtilmiştir.

Anayasamızın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesi de “ihbar ve şikâyet hakkı”na başka bir dayanak olarak gösterilebilir. Yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak meşru vasıta ve yollardan iddia ve savunma hakkının kullanılması aynı zamanda “ihbar ve şikâyet hakkı” ile doğrudan ilintilidir. İhbar ve şikâyet hakkının kullanılması kişilerin, gerek kendilerine gerekse de başkalarına karşı gerçekleştirilen hukuka aykırı fiillerin yetkili mercilere bildirilmek suretiyle kamu düzeninin korunmasına yardımcı olması bakımından önemli bir işleve sahiptir. Kişilerin bu haklarını nasıl kullanacakları CMK’nın 158. maddesinde kural olarak Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yazılı ya da tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılacağı şeklinde belirtilmiştir.

İhbar ve şikâyet hakkı kullanılırken, şikâyetin doğal sonucu olarak belirli kimselere bir suç oluşturan belirli biri isnadın yüklenmesi, ihbar ve şikâyetin konusunun gerçek olması ve ihbar ve şikâyete ilişkin başvuruda kullanılan ifadelerin olayla alakalı olması, diğer bir ifadeyle hakkın sınırlarının aşılması gerekir.³³⁵ Mağdurun yüklenen eylemi işlemediğini bildiği kanıtlanmadıkça suç failinin sınırı aştığından bahsedilemez buna karşın failin, mağdura isnat edilen eylemi işlemediğini kesin olarak bildiği durumda, suç işlediğinden bahisle yetkili mercie ihbar veya şikâyette bulunması iftira suçunu, bu mercilerin dışında kalan kişilere duyurması ise hakaret suçunu oluşturacaktır.³³⁶

3. Basının Haber Verme Hakkı

Basın yoluyla işlenen hakaret suçlarında hukuka uygunluk nedenlerinden biri olan haber verme hakkı, basın özgürlüğünün olmazsa olmazıdır.

³³⁵ Aydın, s.900.

³³⁶ CGK, E.1994/4-327, K.1994/349, T.19.12.1994.
<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=44&t=13296> E.T. 7.11.2015.

Basın özgürlüğü, 1982 Anayasası'nın 28/2. maddesinde “*devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır*” denilerek teminat altına alınmıştır. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun “Basın özgürlüğü” başlıklı 3/1. maddesi; “*Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.*” şeklindedir. AİHS'nin 10. maddesinde de; herkesin görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahip olduğu, bu hakkın kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerdiği belirtilerek haber verme hakkını ifade özgürlüğünün bir uzantısı olarak benimsenmiştir.

Haber verme hakkı, haber alma hakkının doğal bir sonucudur.³³⁷ Basının da halkın bilgilenme hakkının gerçekleştirilmesine ilişkin haber verme, düşünce ve yorumları yayma fonksiyonu vardır.³³⁸ Basının yürüttüğü bu faaliyetler kamusal nitelik taşımakla beraber bir olayın kamuoyuna duyurulmasında haber verme hakkı biçimindeki hukuka uygunluk nedeninden faydalanabilmek için kişilik hakları ve anayasal güvenceye kavuşturulmuş diğer hakların ihlal edilmemesi gerekir.³³⁹ Aksi halde basının cezai ve hukuki sorumluluğu doğacaktır.

Basının haber verme hakkı sınırsız değildir. Açıklanan ve yayılan düşünce kişinin şerefine saldırılmasını meşru kılmaz; düşüncede başkalarını tahkir edici söylemler değil, fikir ögesi bulunur.³⁴⁰ Nitekim 1982 Anayasası'nın basının ifade ve eleştiri hakkının bir sonucu olan “*düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti*”³⁴¹ başlıklı 26. maddesindeki “*...başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının...korunması...amaçlarıyla sınırlanabilir*”; Basın Kanunu'nun 3/2.

³³⁷ **Erman**, s.153.

³³⁸ **Sınar**, s.89.

³³⁹ A.g.m.

³⁴⁰ **Özek, Çetin**, *Türk Basın Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978, s.142.

³⁴¹ **Gürdoğan**, s.172.

maddesindeki “*Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, ...korunması...amacıyla sınırlanabilir.*”, Medeni Kanunumuzun da 24. ve 25. maddelerindeki kişilik haklarına saldırıda bulunulmamasının yasal ve hukuki bir zorunluluk olduğu şeklindeki ifadeler basın özgürlüğünün sınırlarını belirtmiştir.

Basın yayın organları, haber verme hakkını kullanırken bazen somut bir fiil veya olgu isnadı ya da sövme yoluyla bireylerin kişilik haklarına saldırıda bulunduğu³⁴² ve böylece iki hak arasında doğan çatışmanın da dengeli bir çözüme kavuşturulması gerektiği için³⁴³ Yargıtay ve doktrin basının haber verme hakkının kullanılmasını bir takım şartlara bağlamıştır.³⁴⁴

Haber verme hakkının kullanılabilmesi için her şeyden önce kamuya aktarılan olayın “haber” olması gerekir.³⁴⁵ Haber, Türkçe sözlükte “*bir olay, bir olgu üzerine edinilen iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi*”³⁴⁶ anlamına gelir. İşte bu bilginin haber niteliği taşıyabilmesi için de, gerçek ve güncel olması, verilisinde kamu yararı ve kamusal ilgi bulunması ve nihayet olay ile açıklanış şekli arasında düşünsel bir bağlılık kurulması zorunludur.³⁴⁷ Bu unsurlardan birisinin olmaması

³⁴² **Üzülmez**, s.58.

³⁴³ **Çetin**, s.241.

³⁴⁴ **Ongun, Coşkun**, *Yargı Kararları Işığında Medya Hukuku*, Legal Kitapevi, İstanbul 2010, s.24.

³⁴⁵ **Yenidünya/Alşahin**, s.62.

³⁴⁶ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5627be17324a36.85837013 E.T. 21.10.2015.

³⁴⁷ **Yenidünya/Alşahin**, s.62; **Üzülmez**, s.59; “...haber gerçeğinin saptanması, haber gerçeğ olduğu ortaya çıktığı takdirde, okurların gereksiz merak duygularını doyurma yerine bu haberin halk tarafından bilinmesinde kamu yararı bulunup bulunmadığının araştırılması, bulunduğu kabul edildiğinde ise haberin içerdiği düşünceyle bağlantısı olmayan küçültücü değer yargılarının habere eklenip eklenmediğinin tespit edilmesi gerekir.” 4.CD. 25.11.1992 T, 6879/7326, (**Tarhan**, s.396); “*Basın yoluyla işlenen suçlarda hukuka uygunluk nedenleri ceza*

(örneğin olayda gerçeklik, kamu yararı ve ilgisi, düşünsel bağ koşulları gerçekleşmiş fakat olay güncelliğini yitirmişse) eylemi hukuka uygun olmaktan çıkarır ve hakaret suçu meydana gelir.³⁴⁸

a. Haberin Gerçek Olması

Duyurulan bir olayın haber niteliğini taşıyabilmesi için, öncelikle bu olay gerçek ya da doğru olmalıdır. Nitekim basın özgürlüğü hayal ürünü olan olayları aktarmak için değil³⁴⁹; gerçek olayları duyurmak için tanınmıştır.³⁵⁰ Gerçek olmayan bir olayın gerçek gibi gösterilerek yalan haber yapılması her zaman hukuka aykırılık teşkil edecektir.³⁵¹ O halde gazeteci, haber niteliği taşıyan bilgileri kamuya duyururken bilinmesinde kamu yararı olan ve kamunun ilgisini çeken güncel olayları gerçek olup olmadıklarını araştırmadan haber yaparsa haber verme hakkı şeklindeki hukuka uygunluk nedeninden de bahsedilemez.³⁵² Örneğin, gazeteci, gerçek olup olmadığını saptamadan sadece söylenti üzerine ve gerçeğe aykırı biçimde bir çocuğun ırzına geçildiğini ya da bir kamu görevlisinin rüşvet aldığını yazarsa,

sorumluluğunu kaldıran nedenler arasında yer alan ve kaynağını Anayasa'nın 28 ve devamı maddelerinden alan "hakkın kullanılması kapsamındaki haber verme ve eleştiri hakkının söz konusu olabilmesi için, yapılan basın açılımının gerçek ve güncel olması, verilisinde kamu ilgi ve yararının bulunması ve olay ile olayın anlatışı arasında fikri bağ bulunması gerekir. Bu unsurlardan birinin dahi gerçekleşmemesi haber verme ve eleştiri hakkını ortadan kaldırır ve fiili hukuka aykırı kılar." 4. CD. 02.06.2010 T., 2008/10955 E, 2010/10798 K (Çalışır/Çalışır,s.134).

³⁴⁸ Tarhan, s.395.

³⁴⁹ Yenedünya/Alşahin, s.62.

³⁵⁰ Çetin, s.342.

³⁵¹ "Muhabir sanığın Denizli Hizmet Gazetesi'nin 1.9.2003 tarihli nüshasındaki yazısında katılan hakkında 'seksen kişiyi öldürdüğü iddia edilen Ege canavarının torunu, dedesinin izinde ilerliyor. E.T'nin 86 dosyasının bulunduğu iddia edildi.' Biçiminde ifadelere yer verildiği, yazıların gerçeği yansıtmadığı ve katılanı küçük düşürücü nitelikte olduğu gözetilmeden, kastının bulunmadığı gerekçesiyle beraata hükmolunması yasaya aykırıdır." 4. CD, 01.11.2007 T, 4478/8672, (Bayındır/ Apiş, s.92).

³⁵² Tarhan, s.396.

çocuğun geleceğine ve kamu görevlisinin itibarına ağır bir saldırıda bulunmuş olacağından hukuka uygunluk sebebi söz konusu olamayacaktır.³⁵³

Haberi veren kişi haberin gerçek olup olmadığını araştırmakla yükümlü olmakla birlikte burada gazetecinin maddi anlamda bir gerçekliği saptaması değil; olayın belirli biçimine uygunluk söz konusu olacaktır.³⁵⁴ Başka bir deyişle gazeteci bir kolluk görevlisi, savcı ya da dedektif gibi maddi gerçeği araştırmak zorunda değildir ancak yaptığı haberin de üçüncü kişilere ağır bir zarar verebilecek nitelikte olmaması için haberin yayınlandığı andaki mevcut durum ve iddialara uygun bir biçimde aktarması gerekir; gazeteci hiçbir araştırma yapmadan, somut verilere dayanmadan duyumlara ve tahminlere dayalı değil; tüm ayrıntılarıyla mutlak bir gerçeği yansıtmaktan ziyade, olayı genel hatlarıyla kamuoyuna yansıtacak şekilde³⁵⁵; en azından görünürde gerçek olan olgulara göre haber yapmalıdır.³⁵⁶ Bu anlamda yayınlandığı an görünürde var olup da sonradan gelişen bir takım koşullardan ötürü gerçeğin görünümünün farklılaşmış olması hukuka aykırılık teşkil etmez yeter ki olayın verildiği tarihteki boyutu gerçeği yansitsin³⁵⁷, ayrıntılar abartılmış olsa bile habere gerçek dışı eklemeler yapılmış olmasın.³⁵⁸

³⁵³ **Tarhan**, s.397.

³⁵⁴ **Bayındır/Apiş**, s.92.

³⁵⁵ **Sınar**, s.89-90.

³⁵⁶ **Yenidünya/Alşahin**, s.63; **Çalışır/Çalışır**, s.136; **Tarhan**, s.397.

³⁵⁷ “*Günaydın Gazetesi*’nin 16 Mart 1982 günlü nüshasında “Kadın müdür zimmetine şapka ve çanta geçirdi” şeklinde davacının resmini de ortaya koymak suretiyle davacının suçluluğu sabitmişçesine yayında bulunmuştur. Oysa haberin verildiği anda gerçek olan husus, davacı hakkında bu yolda bir dava açılmış olmasından ibarettir. Nitekim dava sonunda da suç sabit olmamış, davacının beraatına karar verilmiştir. Davalıların bu konuda gereken özeni göstermemiş olmaları ağır kusuru oluşturur.” 4. HD. 25.2. 1985 T,845-1449, (**Çetin**, s.342); “*Basın verdiği haberin gerçekliğini, haber yayınlanmadan önce araştırmak açısından gerekli dikkat ve özeni göstermelidir: gerçek dışı bir haberin yayınlanması ile hukuka aykırı (haksız) bir fiil işlenmiş olur.*” 4. HD. 28.3.1980 T, 780/41538, (**Erman**, s. 154).

³⁵⁸ **Tarhan**, s.398.

Belirtmek gerekir ki, basının haberin gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğü olsa bile resmi makamlarca yapılan açıklamaların haber olarak aktarılması halinde, resmi açıklamaların doğruluğunu araştırma yükümlülüğü yoktur dolayısıyla aktarılan açıklamanın gerçek olmadığı anlaşılırsa, burada basının sorumluluğundan bahsedilemeyecektir.³⁵⁹ Ancak gazetecinin çeşitli ajanslardan geçen haberin gerçek olup olmadığını araştırmadan; ilgili kurumlara doğrulatmadan yayınlaması ve bu haberin de gerçek olmadığını anlaşılması durumunda hukuka uygunluk nedeni söz konusu olamayacak ve cezai sorumluluk doğacaktır.³⁶⁰

Gazeteci, gerçek olmayan bir haberin gerçek olduğu konusunda yanlış ve bu durumda hatası kaçınılmaz olarak nitelendirilebiliyorsa, bu hatasından yararlanacak ve 5237 sayılı TCK'nın 30/3. maddesi uyarınca fiili hakaret suçunu oluşturmayacaktır.³⁶¹

b. Haberin Güncel Olması

Haberin hukuka uygun sayılabilmesi için gerçek olmasının yanında güncel olması da gerekir. Nitekim basın yayın organlarının asıl varlık nedeni güncel olayları kamuoyuna duyurmak ve olaylarla ilgili olarak kamuoyu oluşturmaktır.³⁶²

Haber verilirken o anda olan veya geçmişte meydana gelip de günümüze kadar etkilerini devam ettiren olaylar günceldir.³⁶³ Haberın güncel olmasında, duyurulduğu sıralarda kamu menfaatinin bulunması aranır.³⁶⁴

³⁵⁹ **Bayındır/Apiş**, s.94.

³⁶⁰ “...haberın Anadolu Ajansı tarafından da yayınlanmasının gazetecinin haberi yayınlamadan olayın gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğünü bertaraf edemeyeceği, dolayısıyla küçültücü değer yargısı içeren ve katılanın sosyal ve mesleki alanda kişilik haklarını zedeleyen haberde hukuka uygunluk nedeni bulunmadığı, sanığın hükümlülüğüne karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi yasaya aykırıdır.” 4. CD, 06.02.2007, 11311/1145 (**Tarhan**, s.397).

³⁶¹ **Yenidünya/Alşahin**, s.63.

³⁶² **Sınar**, s.90.

³⁶³ **Ongun**, s.26.

Güncelliğini tümünden yitirmiş ve daha önce medyada tartışılmış, kimsenin hatırlamadığı olayların tekrar gündeme getirilmesinde kamu menfaati ortadan kalktığından haber verme hakkından bahsedilemeyecektir.³⁶⁵ Nitekim artık unutulmuş ve hatırlanmasında kamunun herhangi bir yararı olmayan bir olayın haber yapılması, hakkında haber yapılan şahsın, kişilik haklarına saldırı teşkil edecektir.³⁶⁶

Haber yapılan bir olayın geçmişte yaşanmış olması bazen haberin güncelliğini etkilemez.³⁶⁷

Örneğin, siyasi parti üyeleri ya da liderleri gibi kişilerin güvenilirliklerinin denetlenmesinde kamu menfaati olduğu için hatalarının her zaman güncel olduğunu kabul etmek gerekir.³⁶⁸

Kamunun ilgi merkezinde bulunan popüler kültürün ürünü aktörler, aktrisler, sporcular, sanatçılara ilişkin basında yer alan bir olayın güncel olup olmaması önem arz etmez.³⁶⁹

Örneğin transfer edilecek bir futbolcunun daha önce doping maddesi kullandığının haber yapılması durumunda verilen haberde güncellik şartı yerine gelmiş sayılmalıdır.³⁷⁰

³⁶⁴ **Çetin**, s.343.

³⁶⁵ **Arısoy**, s.176.

³⁶⁶ **Çetin**, s.343.

³⁶⁷ “Güncel olmayan bir haberin aktarılmasında, kamu yararı bulunmaz. Çünkü unutulmuş, hatırlanmasında yarar görülmeyen geçmişteki bir takım davranışların gündeme getirilmesinde böyle bir yarar düşünülemez...” 4.HD. 26.01.1989, 6431/424, (**Çetin**, s.343).

³⁶⁸ **Bayındır/Apiş**, s.94.

³⁶⁹ **Tarhan**, s.398.

³⁷⁰ **Gürdoğan**, s.181.

c. Kamu İlgi ve Yararının Bulunması

Haberin, haber niteliği taşıyabilmesi için verilişinde kamu ilgi ve yararının bulunması gerekir.³⁷¹

Basının halkı ekonomik, düşünsel, siyasi, bilimsel, kültürel, sanatsal ve bunun gibi alanlarda eğitmek, bilgilendirmek, doğru tercihler yapma konusunda bilinçlendirmek ve bazen de olaylara müdahil olmalarını sağlamak, yönetenleri denetlemek ve kamuoyu oluşturmak gibi görevleri vardır.³⁷² Basın bahsi geçen görevlerini yerine getirirken toplumun gelişimine katkıda bulunduğu için³⁷³ bu noktada “kamu yararı” kavramı söz konusu olurken; “kamu ilgisi” de bu kavramla anlam bulacaktır.³⁷⁴

Kamunun ilgisini çekse bile kamu yararının bulunmadığı bir haberin hukuka uygunluk nedeninden faydalanmasından söz edilemez.³⁷⁵ Durum böyleyken kamu ilgisi kavramının, kamu yararının varlığına bağlı bir şart³⁷⁶ ve her iki kavramın da birlikte bir hukuka uygunluk nedeni olduğunu söyleyebiliriz.³⁷⁷

³⁷¹ “Basın kuruluşlarının başkalarının hak ve özgürlüklerine dair sınırları aşmamak kaydıyla siyasal konularda ve kamu yararını ilgilendiren sorunlar hakkında bilgi ve düşünceleri aktarma görevi bulunmaktadır. Basın özgürlüğü, siyasal liderlerin düşünce ve davranışları hakkında halkın bilgi edinmesi ve onlar hakkında bir fikir oluşturması için en iyi yollardan biridir. Politikacı şahsi sıfatla hareket etmediği zamanlarda bile, kendi şerefinin korunması hakkına sahip olduğu halde, bu korumanın siyasal konuların açıkça tartışılmasından doğacak yarar ile dengelenmesi gerekir” Oberschlick vs. Avusturya (No. 1), Karar sıra no: 000265, 23.5.1991 T, <http://ihami.anadolu.edu.tr/> E.T.9.11.2015.

³⁷² Tarhan, s.399.

³⁷³ A.g.e.

³⁷⁴ Bayındır/Apiş, s.95.

³⁷⁵ Erman, s.162.

³⁷⁶ Gürdoğan, s.181.

³⁷⁷ Tarhan, s.400.

Çağdaş hukukun temelinde insan haklarına, insan onuruna daha çok değer verme çabasının yanında düşünce özgürlüğüne, basın yaşamına saygı da yer alır.³⁷⁸ Basının haber verme hakkıyla, kişilik haklarının çatıştığı noktada her iki tarafın aynı anda korunması mümkün olmadığından birinin diğerine üstün tutulması gerekir.³⁷⁹ Yargıç, somut olayda kamu yararı daha üstünse, üstün yarar ilkesinden bahisle haberin hukuka uygun olduğuna; bireyin yararı daha üstünse de kişilik haklarına saldırının gerçekleştiğine ve haber verme hakkının hukuka uygunluk nedeni içinde değerlendirilemeyeceğine karar verecektir.³⁸⁰ Hukuk bireye, özgürlüklerini kullanmayı sağlar; bu özgürlüklerin istisnaları olsa da yargıç, bunları dar yorumlamalı ve bir kısıtlama ihtiyacının bulunduğu inandırıcı bir şekilde ortaya konulmadan karar vermemelidir.³⁸¹ Nitekim mahkemelerin ifade özgürlüğünün istisnalarını değil de, bizzat kendisini dar şekilde yorumlaması, ifade özgürlüğü ihlallerinde artışa neden olacak, basın özgürlüğü de kısıtlanacaktır.³⁸²

Verilen bir haberde kamu yararının bulunup bulunmadığı hususundaki ölçüt haberin, toplumun gereksiz merak duygularını tahrik edip, beslemesi değil³⁸³; toplumda geçerli olan ahlaki ve hukuki değerlerin korunmasına yönelik olarak verilmesi gerektiğidir.³⁸⁴

³⁷⁸ Çelenk, Halit, *Hukuksuz Demokrasi*, s.10.

³⁷⁹ Çetin, s.343.

³⁸⁰ A.g.e.

³⁸¹ Skalka vs Polonya, § 32, agia.

³⁸² Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu, Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na Ve Konsey'e Sunulan Bildirim Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2011-2012 http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf E.T. E.T. 7.11.2015.

³⁸³ “Katılanlar hakkında çıkan haberin içeriği karşısında, haberin gerçeklik derecesi araştırılarak büyük ölçüde doğrulandığı takdirde, okurların gereksiz merak duygularını doyurma yerine bilinmesinde kamu yararı bulunup bulunmadığının araştırılması gerekirken...” 4. CD. 3.2.1993 7971-633 (Çetin, s.344.)

³⁸⁴ Sınar, s.90.

Örneğin, bir vatandaşın toplumu ilgilendiren adli bir olaya karışması, bir bakanın hırsızlık, bir kamu görevlisinin yolsuzluk yapması, devletin ve siyasi kuruluşlarının, yasama, yürütme, yargı erklerinin faaliyetlerinde yapılan yanlışlar ve hatalar hakkında haber yapılmasında kamu yararı bulunurken³⁸⁵; sıradan bir vatandaşın daha önce işlediği hırsızlık suçunun açıklanmasında, ekonomik çıkar sağlamak, başka bir kişiye çıkar sağlamak için³⁸⁶ ya da kamusal alanda tanınmamış birinin özel yaşamına ilişkin konuların haber yapılmasında kamu yararı bulunmaz.³⁸⁷

Kamu yararı ve kamu ilgisinin bulunup bulunmadığı hususunda kamunun odağında olan ve yönetimde rol oynayan siyasiler, sanatçılar, sporcular, sinema oyuncularını gibi kişiler de belirleyici bir ölçüttür.³⁸⁸ Bu kişiler sıradan yurttaşa göre kamuya daha açık bir yaşama sahiptirler.³⁸⁹ Dolayısıyla da mevkileri ne kadar önemli olursa, bu kişilerle ilgili haberlerin bilinmesinde de o kadar büyük bir kamu yararı olacaktır.³⁹⁰ Bununla birlikte, topluma mal olmuş bu kişiler hakkında haber yapılırken onur, şeref ve saygınlığı rencide edebilecek, kişilik haklarına saldırı teşkil edebilecek şekilde her türlü haberin yapılması gerektiği anlamı çıkmaz.³⁹¹

d. Haberin Konusu İle İfade Arasında Düşünsel Bir Bağın Bulunması

Verilen haberde habere konu kişiyle, haberin verilişi sırasında kullanılan kelimeler, ifadeler ya da haberin sunum şekli arasında düşünsel bir bağlantı

³⁸⁵ **Bayındır/Apiş**, s.95.

³⁸⁶ A.g.m.

³⁸⁷ **Tarhan**, s.399; **Çetin**, s.344.

³⁸⁸ **Bayındır/Apiş**, s.96.

³⁸⁹ **Tarhan**, s.398.

³⁹⁰ **Yenidünya/Alşahin**, s.64.

³⁹¹ **Tarhan**, s.400.

bulunmalıdır.³⁹² Haberin veriliş şekliyle konu arasında fikri bir bağ bulunması³⁹³, haber verme hakkının ölçülü kullanılması; başka bir deyişle sınırlarının aşılmamasıyla ilgili bir şarttır.³⁹⁴ Bu şart, haberin konusu ile ilgisi olmayan ve kişinin onur, şeref ve saygınlığına saldırıda bulunan fiilleri³⁹⁵, haberin açıklanış şekline hiçbir katkısı bulunmayan küçültücü değer yargıları³⁹⁶, sövme niteliğindeki tahrik edici, okuyucu üzerinde kin ve nefret uyandırıcı³⁹⁷, husumet yaratıcı sözleri, habere konu kişinin kusurlarının ve olumsuzluklarının gereksiz yere habere ilave edilmesini, verilen haberle alakasız bir başlık atılmasını haber verme hakkı dışında tutar.³⁹⁸

Haberin konusunun açıklanmasında kullanılan dilin, üslubun ve ifadelerin orta düzeydeki bir okuyucu gözünde habere konu kişinin aşağılanacak şekilde

³⁹² **Arısoy**, s.176.

³⁹³ “Verilen haber gerçek ve güncel de olsa, katılan vali ve özel daire müdürü hakkında kullanılan “devlet hazinesini talan şebekesi” sözleri konu ile anlatım arasındaki düşünsel bağı bozar ve ceza sorumluluğunu gerektirir.” 4. CD. 16.3.1998, E.1714-K.2349 (**Çetin**, s.306.)

³⁹⁴ **Çetin**, s.344.

³⁹⁵ **Bayındır/Apiş**, s.96.

³⁹⁶ “...fotoğraf altına “ırz düşmanı”, “iki gözü dönmüş” gibi sözlere yer verilerek haber verme sınırının aşıldığı ve katılanı küçük düşürücü değer yargılarında bulunduğu gözetilmeden yetersiz gerekçeyle yazılı biçimde karar verilmesi yasaya aykırıdır.” 4. CD. 4.12.1996,E.8033-K.9161, (**Çetin**, s.312); “...yazılan yazıda katılan hakkında “rüküş”, “Gürcü fahişeler bile bu kadar kötü giyinemez” biçimindeki sözlere yer verilerek küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu ve eylemi hukuka uygun kılan haber verme ve eleştiri sınırlarının aşıldığı gözetilmeden, yasal olmayan gerekçelerle beraatlerine karar verilmesi yasaya aykırıdır.” 4. CD. 13.6.1996,E.4547-K.5521, (**Çetin**, s.312).

³⁹⁷ “(...Allah’tan korkmadınız, tüyü bitmemiş yetim hakkını yalancı tanıklarla gasp ederek üzerinize geçirdiniz, kullardan da mı utanmadınız, sizi rezil edeceğim haram mal yüz güldürmez...bundan böyle halk size iyi gözle bakmaz) sözlerine yer vererek okurlarına katılana karşı kin ve nefret duygularını uyandıracak biçimde küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu, eylemi hukuka uygun kılan çerçevenin aşıldığı gözetilmeden yasal olmayan gerekçeyle beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiştir.” 4. CD. 18.9.2006, 628/13920 (**Çetin**, s.290).

³⁹⁸ **Tarhan**, s.400.

algılanmaması gerekir.³⁹⁹ Zira basının görevi ve amacı kişileri aşağılamak⁴⁰⁰, onur şeref ve saygınlıklarını incitmek, düşmanca kelimelerle onları tahkir etmek ya da cezalandırmak değil; kamuoyunu aydınlatmak⁴⁰¹ ve kamu makamlarının harekete geçmesini sağlamaktır.⁴⁰²

Haberin veriliş şekli ile konu arasındaki düşünsel bağın tespitinde yazıya bir bütün olarak bakılmalı, yazıdan belirli kesitler alınarak değerlendirme yapılmamalıdır.⁴⁰³

4. Eleştiri Hakkı

Eleştiri hakkı, haber verme hakkının bir görünümüdür fakat belirli bir olayı kamuoyuna duyurmakla kalmayıp; olayın konusu gerçek veya tüzel kişilerin tutum, davranış ve uygulamalarına yönelik değer yargısında bulunmaktadır.⁴⁰⁴

Değer yargısı, bir olay ya da durum hakkında kişisel düşünce açıklamalarından ibarettir.⁴⁰⁵ Değer yargısı biçimindeki basın açıklaması olan eleştirme hakkı, haber verme hakkının ayrılmaz bir parçasıdır.⁴⁰⁶ Dolayısıyla

³⁹⁹ Çetin, s.344.

⁴⁰⁰ “Rüşvet ve benzeri iddiaları haber çerçevesinde yansıtmakla yetinilecek yerde, katılanı küçük düşürücü kişisel değer yargılarını da ekleyerek yayında bulunan sanıkların haber yayınlama hakkının sınırlarını aştıkları ve suçun olduğu gözetilmeden hüküm kurulması yasaya aykırıdır.” 4. CD, 22.11.1990, 5181/6275 (Çetin, s.344).

⁴⁰¹ Tarhan, s.400.

⁴⁰² Bayındır/Apiş, s.97.

⁴⁰³ “Konuşmanın içerisinden bazı sözcükler tek tek ele alınarak ve bu sözcüklere olumsuz anlamları açısından bakılarak ve konuşma bütünü değerlendirme dışı bırakılarak sonuca varılamaz” , CGK, 24.4.1989,9/63-165; “Makalede yer alan düşünceler ve ileri sürülen görüşler, makalenin bütün halindeki konusu ve hedefi açısından değerlendirilmelidir.” 1. CD. 1.10.1969,747/2630 (Tarhan, s.401).

⁴⁰⁴ Sınar, s.89.

⁴⁰⁵ Çetin, s.345.

⁴⁰⁶ A.g.e.

yukarıda anlattığımız haber verme hakkının hukuka uygun sayılabilmesi için geçerli olan şartlar eleştiri hakkında da aranacaktır. Buna göre eleştiri konusu olay ya da durum gerçek ve güncel olmalı, eleştiri hakkının kullanılmasında kamu yararı bulunmalı, eleştiriye konu olay ya da durum ile eleştiri arasında fikri bir bağ bulunmalıdır.⁴⁰⁷

1982 Anayasası'nın 25/1. maddesinde herkesin, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğu, 25/2. maddesinde her ne sebeple ve amaçla olursa olsun kimsenin, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamayacağı ve suçlanamayacağı, 26/1. maddesinde herkesin, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olduğu, bu özgürlüğün resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsayacağı, 26/2. maddesinde de bu özgürlüğün belirtilen başkaca sebeplerin yanında başkalarının şöhret ve haklarının korunması amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Eleştiri hakkı da düşünce ve kanaat açıklama ve yayma özgürlüğü kapsamındadır.⁴⁰⁸ Dolayısıyla kişileri, eserleri, olayları, durumları doğru ve yanlışlarıyla göstermek için incelemek ve bunu ortaya koymak, değerlendirmek için eleştirmek düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüdür.⁴⁰⁹ Eleştiri hakkı, bir kimseye somut bir fiil ya da olgu isnadında veya kişi hakkında küçültücü değer yargısında bulunulduğu anda hakaret suçunu oluşturur ve eleştirinin sınırları aşılmış olur.⁴¹⁰ Dolayısıyla eleştiri hakkının sınırını hakaret suçu oluşturur.⁴¹¹

⁴⁰⁷ “Eleştirinin söz konusu olabilmesi için, yazının gerçek olgulara dayanması, güncel bulunması ve haberin verilmesinde kamu yararı bulunması koşullarına bağlıdır. Mahkemece yazıya konu edilen olayların gerçek olduğu araştırılmaksızın yazıyı eleştiri olarak nitelendirmesi yasaya aykırıdır.” 4. CD.22.12.1987 T.,9354-9430. (Çetin, s.346)

⁴⁰⁸ Üzülmaz, s.59.

⁴⁰⁹ Bayındır/Apış, s.97.

⁴¹⁰ Üzülmaz, s.59; “...suça konu köşe yazısında katılanın otomobil projesiyle ilgili olarak “asrın önemli sahtekârlarından biri” sözlerinin kullanılması eleştiri sınırını aşar.” 4. CD.23.10.2002, E.13178-K.15688, (Çetin, s.302).

Hakaret, kişinin onur, şeref ve saygınlığını hedef alırken; eleştiri, toplumun aksaklıklarının ortaya konulup, giderilmesi⁴¹², insan kültürünün parçası olan bir eseri, kitap, yazar, film veya siyaset biçimi hakkında genellikle de olumsuz değer yargısında bulunularak muhatabın yanlışlarının ve eksikliklerinin ortaya konulması⁴¹³ ve bunlar yapılırken de daima kamunun menfaatinin gözetilmesi hususlarını kapsar.⁴¹⁴

Eleştirinin ne zaman bir hak ne zaman hakaret olduğu sorusunun cevabını Yargıtay bir kararında; *“muhatabın sıfatı, sosyo-kültürel durumu, toplumda egemen örf ve adetle ülke kamuoyunda yarattığı etki vb. gözetilmelidir. Her ne kadar demokratik toplum olmanın gereği olarak, siyasi kimliği bulunan kişilerin diğer bireylere göre kaba, sert ve kırıcı eleştirilere karşı daha hoşgörülü olması beklenebilir ise de, eleştirilen durum ile anlatım biçimi arasında düşünsel bağın bulunmaması ve küçültücü değere yargısı içermesi halinde eylemi hukuka uygun kılan çerçeve aşılmış olur.”* şeklinde vermiştir.⁴¹⁵

Eleştiri bir övgü değildir, eleştirinin sert ve ağır bir şekilde yapılması olağandır.⁴¹⁶ Öyle ki basın, sert eleştirilerini yerici bir üslupla kullanması, kendi görüş ve algularını katarak halka aktarması durumunda, AİHM'nin Skalka-Polonya davasında da belirttiği üzere AİHS'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesi; sadece lehte olan zararsız ve ilgilenmeye değmez bilgilere ya da düşüncelere değil; aynı zamanda devletin veya toplumun bir bölümüne aykırı olan, çarpıcı gelen ve rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulanır; bunlar çoğulculuğun,

⁴¹¹ **Bayındır/Apiş**, s.97.

⁴¹² **Çetin**, s.345.

⁴¹³ **Aydın**, s.898.

⁴¹⁴ **Bayındır/Apiş**, s.97.

⁴¹⁵ 4. HD. 25.5.2009 T,2009/10444 E,2009/10167 K, **Çalışır/Çalışır**, s.132.

⁴¹⁶ **Aydın**, s.898; **Çetin**, s.345.

hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleri olup, bunlar olmaksızın "demokratik toplum" olamaz.⁴¹⁷ Dolayısıyla devlet adamları, siyasetçiler, sanatçılar gibi kimselerin haklarında yapılan eleştirilere razı oldukları kabul edilir.⁴¹⁸ Aynı şekilde doğası gereği, ciddiyetten uzak, gülmece, abartılı ve uydurma unsurlarını içeren, demokratik toplumlarda eleştiride bulunmanın sanatsal araçlarından biri olan mizah konusunda da topluma mal olmuş kişilerle, devlet adamları, politikacılar ve siyasiler vatandaşlara göre daha hoşgörülü, anlayışlı, kısaca eleştiriye açık olmalıdırlar.⁴¹⁹ Zira mizah tüm bu özellikleri dolayısıyla 1982 Anayasası'nın 26. ve 27. maddelerindeki düşünciyi ve sanatı açıklama ve yayma özgürlükleri içerisinde yer alır.⁴²⁰ Elbette mizahın da kişilerin, onur, şeref ve saygınlıklarına saldırı teşkil

⁴¹⁷ Skalka vs Polonya, no. 43425/98, § 32, 7.05.2003 T.3692 karar sıra no. <http://ihami.anadolu.edu.tr/aihmgooster.asp?id=3692> E.T.7.11.2015.

⁴¹⁸ **Bayındır/ Apiş**, s.98; "...özel bir şahsa göre kamusal sıfatla hareket eden bir politikacıya yönelik eleştirinin hoş görülebilir sınırları daha geniştir. Bir politikacı kaçınılmaz olarak ve bilerek, her sözünü ve davranışını gazetecilerin ve halkın yakın denetimine açmış durumdadır. Politikacının özellikle eleştiriye açık bir beyanda bulunması halinde daha geniş bir hoşgörü göstermesi gerekir." Oberschlick vs Avusturya (No. 1); "Düşünce özgürlüğü ve dolayısıyla eleştiri demokratik toplumlarda vazgeçilmez bir değerdir. Topluma mal olan kişilerle siyasal ve idari yaşam içinde yer alan kişilerin geçmişleri, davranışları, alışkanlıkları, kişilikleri toplumu ilgilendirmektedir. Halkın, bu kişileri yakından tanımaya hakları vardır. Bu tanıma kitle iletişim araçlarında yer alan haber, yorum ve eleştirilerle olacaktır. Öte yandan, okuyucunun ilgisini çekebilmek amacıyla haberi uygun sözlerle süslemek, ilginç biçime getirmek, toplumun değer yargılarına göre kınayıcı yorum yapmak ve kamuoyunu aydınlatmak basın hakkı ve görevidir." 4.HD. 08.05.2008 T. 2007/11582 E. 2008/6398 K. <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=3167> E.T.27.10.2015; "Kamu görevlileri, diğer vatandaşlara oranla daha sert eleştirilebilir. Sanığın siyasi bir kişilik olan katılanın görevinden kaynaklanan uygulamalarını dört gün boyunca devam eden yazı dizisinde sert, ağır ve çarpıcı biçimde kamuoyunun bilgisine sunması hukuka uygun olduğundan cezayı gerektirmez." CGK. 2006/4-162-18 (**Çetin**, s.284-290).

⁴¹⁹ **Aydın**, s.900; "DYP Genel Başkanı hakkında kamuoyunda 'mal varlığı', 'örtülü ödenek', 'Tofaş' ve 'Tedaş', RP hakkında da 'Mercüme' olayı olarak nitelendirilen ve uzun süre Türk kamuoyunun gündeminde kalan olaylarda anılan partilerin birbirlerine arka çıkmalarını; DYP Genel Başkanı'nın, yarı çıplak durumunda olan öbür parti başkanının sırtını temizliyormuş gibi gösterip bir mizah inceliğiyle ve fotomontaj yoluyla hicveden suça konu resmin eleştiri sınırları içerisinde kalması nedeniyle hukuka uygun olduğu, kamuya mal olmuş kişilerin kendilerine yönelik alkışlar kadar, gerçeği yansıtan bu tür eleştirilere de katlanmak zorunda oldukları gözetilmeden, tersine düşüncelerle hükümlülük kararı verilmesi yasaya aykırıdır." 4. CD, 04.06.1998, 5063/5930) **Çetin**, s.305.

⁴²⁰ **Arisoy**, s.178.

etmemesi, küçültücü değer yargısı içermemesi, mizah görüntüsü altında başkasını gülünç duruma düşürmemesi ve ölçülü bir şekilde yapılması gerekir; aksi halde hukuka uygunluk sınırının aşıldığının kabulü gerekir.⁴²¹

Basının eleştirme hakkının yanı sıra vatandaşların da kamu görevlilerini onların onur, şeref ve haysiyetlerine saldırmadan eleştirme hakkı bulunmaktadır.⁴²² Aksi durumda eleştirilemeyen, yanlışları, hataları ve olumsuz yönleri ortaya konulamayan bir siyasal sistemde özgürlükten bahsedilemeyecektir.⁴²³

5. Terbiye ve Disiplin Etme Hakkı

Terbiye ve disiplin hakkından kaynaklanan ayıplama, eleştirme, azarlama, uyarma, isnatta bulunma gibi tahkir edici davranışlar hakaret suçunu oluşturmaz.⁴²⁴ Elbette diğer bütün haklar gibi “terbiye ve disiplin hakkı” da sınırsız değildir; bu hakkın sınırları aşılsa hakaret suçu oluşur. Terbiye ve disiplin hakkının sınırları zorunluluk ve orantılılıktır.⁴²⁵ Bu sınırların aşıp aşılmadığını yargıç somut olayın özelliklerini dikkate alarak takdir edecektir.

⁴²¹ “Çizgi yerine fotoğraf kullanılarak meydana getirilmiş bir tür karikatür olan dava konusu resmin yayımlandığı “G.Ç.” adlı derginin salt mizah dergisi olmayışı da göz önünde bulundurulduğunda, resimde kamu görevi yapmakta olan katılan hakkında “çirkef, lağım, kolayca aldatılan, aptal, saf (kişi)” anlamına gelen “keriz” sözcüğünün kullanılması suretiyle katılan hakkında incitici ve küçük düşürücü değer yargısında bulunduğu ve eylemin hukuka uygunluk sınırının aşıldığı gözetilmeden yasal olmayan gerekçelerle beraat kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiştir.” 4. CD.14. 11. 2006 T. 2005/9531 E. 2006/16278 K (Çetin, s.282).

⁴²² Sanığın haksız olarak kendisine balık çiftliği kurma ruhsatı vermeyen memurlarla ilgili soruşturma izni vermeyen kurul üyeleri hakkında yazdığı dilekçede yer alan “...yargı, hukuk, hak anlamayan kıyakçı, gaspçı zihniyetli icraatçılar...” biçimindeki sözlerle sanığın haksızlığa uğradığı kanısıyla eleştiri ve yakınma boyutunda kalan cümlelerinin hakaret suçunun öğelerinin oluşturmadığı gözetilmeden mahkûmiyet hükmü kurulmasının bozma nedeni yapıldığı belirtildi. 4.CD. 28.01.2014 T. 2012/16551 E., 2014/2237 K. <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=46&t=24541> E.T.27.10.2015.

⁴²³ Polatcan, s.109.

⁴²⁴ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.248-249.

⁴²⁵ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.249.

4721 sayılı TMK'nın 340/1. maddesinde ana ve babanın, çocuğu olanaklarına göre eğitecekleri ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlayıp koruyacakları; 445. maddesinde de vesayet altındaki kişi küçük ise, vasinin onun bakımı ve eğitimi için gereken önlemleri almakla yükümlü olduğu, vasinin bu konuda ana ve babanın yetkilerine sahip olduğu belirtilmiştir. Elbette bu yetki kullanılırken çocuğun her türlü şiddetten, istismardan, kötü muameleden ve ihmalden, korkudan, aile içi şiddetten uzak tutulması gerekir; Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ana fikri de bunu gerektirir.⁴²⁶

Kaynağını örf ve âdetten alan terbiye hakkı açısından⁴²⁷ toplumun kabul ettiği bir terbiye veya inzibat vasıtasına başvurmanın ötesine geçilmediği, örf ve âdetin belirlediği davranışların çocuğun ruh ve beden sağlığına zarar verebilecek nitelikte olmadığı; disiplin altına alınacak kişinin de sağlığına zarar vermediği veya onu bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmadığı sürece hakkın kötüye kullanılmasından söz edilemeyecektir.⁴²⁸

Terbiye ve disiplin hakkının kötüye kullanılması 5237 sayılı TCK'nın 232. maddesinde "Kötü muamele" suçu olarak öngörülmüştür. Maddenin ikinci fıkrasında idaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişinin bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ancak anılan madde gerekçesinde hakaret suçunu oluşturan fiillerin bu disiplin yetkisi kapsamına girmeyeceği; bu fiillerin kötü muameleden değil, hakaret suçundan dolayı cezalandırılacağı belirtilmiştir. Bu anlamda anne-babanın çocuk üzerindeki terbiye hakkını kullanırken veya bir öğretmenin öğrenci üzerinde disiplin hakkını kullanırken ona örneğin

⁴²⁶ **Feyzioğlu, Metin**, "Terbiye ve İnzibat Vasıtalarını Kötüye Kullanma ve Aile Bireylerine Karşı Fena Muamelede Bulunma Suçları", *AÜHFD*, Y: 2001 C: 50 S: 1,s.43.

⁴²⁷ **Çetin**, s.341.

⁴²⁸ **Feyzioğlu**, s.46.

“terbiyesizlik yapma” demesi hakkın kapsamında kalırken; kötü isnatlarda bulunması veya sövmek suretiyle hakaret etmesi hukuka uygun olan bu hakları hukuka aykırı fiillere, nihayetinde de hakaret suçuna dönüştürecektir.⁴²⁹

TCK'nın 232/2. maddesinde kişinin idaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisinden bahsedilmiştir. Buna göre terbiye hakkı açısından bu kişilerin anne, baba; disiplin hakkı açısından da öğretmen, çocuk bakıcısı, bir meslek öğreten usta gibi kişiler olabileceğini söylemek mümkündür.⁴³⁰ Velayet hakkına sahip olmayan bir kimse kanunen bir çocuğu terbiye etme hak ve yükümlülüğüne sahip değilse de amca, dayı, komşu gibi kişilerin örf ve adet gereği bu hakkı kullanmalarına izin verilebilecektir.⁴³¹

Her ne kadar TCK, terbiye ve disiplin haklarını iç içe düzenlemiş olsa da esasında bu iki hak, hakların sahipleri ve kapsamaları açısından birbirinden farklıdır.⁴³² Nitekim velayet hakkının bir uzantısı olan terbiye hakkı, kural olarak anne-babaya veya örf ve âdet gereği bu tür yetkilere başvurabileceği düşünülen kişilere tanınmışken; disiplin hakkı kişinin içinde bulunduğu sosyal, eğitsel veya mesleki koşullar dolayısıyla gelişiminin sağlanmasını hedefleyen, bu hedef için de varlığı zorunlu olan disiplin kurallarının uygulanmasıyla alakalıdır.⁴³³

C. Mağdurun rızası

5237 sayılı TCK'nın 26/2. maddesinde kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere açıkladığı rızası çerçevesinde

⁴²⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.249.

⁴³⁰ Gürdoğan, s.197-198.

⁴³¹ Çetin, s.341.

⁴³² Gürdoğan, s.197.

⁴³³ A.g.e.

işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilemeyeceği ifade edilerek mağdurun rızasının bazı hallerde hukuka uygunluk nedeni sayıldığı kabul edilmiştir.

Hakaret suçunun konusu kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği onur, şeref ve saygınlık hakları olduğu için⁴³⁴, mağdurun rızası biçimindeki hukuka uygunluk nedeni hakaret suçları bakımından da geçerlidir.⁴³⁵ Ancak belirtmek gerekir ki 5237 sayılı TCK'nın 125/3-a maddesinde düzenlenen kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçu hariç olmak üzere⁴³⁶ genel tahkir suçlarında ortada devletin cezalandırmasını gerektiren sosyal bir zarar olmadığı için mağdurun rızası tahkir edici fiillerin hukuka aykırılığını ortadan kaldırırken; aynı yasanın 299, 300 ve 301. maddelerinde düzenlenen özel tahkir suçlarında Cumhurbaşkanının ve diğer devlet yetkililerinin açıkladığı rıza, devlete ait menfaatin ihlal edilmesi sebebiyle tahkir edici fiillerin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz.⁴³⁷

Mağdurun rıza açıklaması onun şeref bütünlüğünü kısmen ihlal ettiğinde bir hukuka uygunluk sebebi olacak⁴³⁸; şeref bütünlüğüne ya da sosyal işlevine ciddi şekilde zarar verecekse veya rıza açıklamasının içeriği hukuka ve ahlaka aykırı tasarruflara yönelikse açıklanan rıza fiili hukuka uygun hale getirmeyecektir.⁴³⁹ Örneğin; bir tiyatro oyununda senaryoyu onaylayarak ve oyuncu olarak yer alarak rızasını açıklayan kişinin oyun icabı kendisine hakaret edilmesi ya da başkalarının kendisine belli bir lakap ile seslenmelerini isteyerek bu yönde rıza gösteren kişinin şeref bütünlüğü kısmen ihlal edilirken; yaptığı bir hatadan ötürü kendisini

⁴³⁴ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.355.

⁴³⁵ **Çalışır/Çalışır**, s.125.

⁴³⁶ **Polatcan**, s.113.

⁴³⁷ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* s.355; **Çetin**, s.353.

⁴³⁸ Kişinin şeref varlığı üzerinde tasarruf yetkisi olmadığı, kişinin kendisine hakaret edilmesine rıza göstermesi halinde bile, bu rızanın hakaret fiilini hukuka uygun hale getirmediği konusundaki görüş için **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.383.

⁴³⁹ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, s.180.

cezalandırmak için sokaktaki herkesten kendisine tükürmesinin isteyen kişinin rızası, onun şeref varlığına tümünden zarar verecek niteliktedir.⁴⁴⁰ İlk örnekte açıklanan rıza hukuka uygunken, ikinci örnekte hukuka aykırıdır.

Rızanın hakaret içerikli davranıştan önce veya en geç hakaret içerikli davranışla aynı anda açıklanması gerekir zira hakaretin mağdur tarafından duyulması ya da işitilmesi veya en az üç kişiye ihtilat edilmesinden sonra rızanın açıklanması failin eylemini hukuka uygun kılmaz.⁴⁴¹

Mağdurun rıza açıklamasının hukuka uygun olabilmesi için her şeyden önce mağdurun rıza göstermeye yetkili ve ehil olması, rızanın açıklanması ve rızanın konusunun elverişli olması gerekir. Kural olarak on sekiz yaşından büyük olanların rıza açıklamaya ehliyeti vardır.⁴⁴² Rıza açıklaması herhangi bir şekil şartına bağlı değildir; zımni ya da açık bir şekilde yapılabilir yeter ki açıklama net bir şekilde hiçbir kuşkuya yer bırakılmadan yapılsın.⁴⁴³ Fotoğrafi çekilirken poz veren kişinin, arkadaşıyla şakalaşırken kendisine hakaret edilen ya da arkadaşları arasında tahkir edici ifadelerle maruz kalıp da arkadaşlığını devam ettirmek suretiyle kendisine bu tür sözlerin söylenmesine onay veren kimsenin rızası, zımni rızaya örnektir.⁴⁴⁴

Son olarak belirtmek gerekir ki basının haber verme ve eleştiri şeklindeki hukuka uygunluk sebepleri sövme yoluyla hakaret için geçerli değilken; mağdurun rızası şeklindeki hukuka uygunluk sebebi hem hakaret hem de sövme suçları için geçerlidir.⁴⁴⁵

⁴⁴⁰ **Gürdoğan**, s.204.

⁴⁴¹ **Cassani, Carlotta**, “Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Hukukta Rıza”, İtalyanca aslından çevirenler: Muharrem Özen/Mustafa Özen, *TBBD*, Sayı 77, 2008,s.245.

⁴⁴² **Çalışır/Çalışır**, s.125.

⁴⁴³ A.g.e.

⁴⁴⁴ **Çetin**, s.353.

⁴⁴⁵ **Çetin** s.354.

B. Kanunun hükmünün yerine getirilmesi

5237 sayılı TCK'nın 24/1. maddesinde kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmeyeceği ifade olunarak bir hukuka uygunluk nedeni öngörülmüştür. Bu hukuk uygunluk nedeninden, kanunun ya da daha geniş bir ifadeyle yasa, yönetmelik, genelge, tüzük gibi tüm yazılı hukuk kuralları olan mevzuatın kişiye verdiği görev dolayısıyla hareket eden kişinin görev sınırları içerisinde ve görev gereği yaptığı davranışların hukuka uygun olacağı başka bir ifade ile eylemin suç olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmalıdır.⁴⁴⁶ Dolayısıyla gerek Ceza Kanununun gerekse de diğer kanunların belli kişilere, belli konularda görev vermesi sonucunda, bu görevini belirlenen sınırlar içerisinde yerine getiren kimseye ceza verilmez.⁴⁴⁷

Yasanın kendisine verdiği görevin gereklerini yerine getiren Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlerken bir kişinin hırsızlık yaptığını öne sürmesi⁴⁴⁸, esas hakkında mütalaa verirken sanığın suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş biri olduğundan bahsetmesi⁴⁴⁹, tanığın olayla ilgili gördüklerini, bildiklerini anlatırken kişinin kleptoman olduğunu söylemesi⁴⁵⁰, bilirkişinin ve tercümanın davalarda söyledikleri sözlerin, verdikleri raporların kişiyi küçük düşürebilecek nitelikte olması⁴⁵¹, görevini ihmal ettiğinin farkına varılan bir memurun amiri tarafından sert

⁴⁴⁶ Çalışır/Çalışır, s.122.

⁴⁴⁷ Koca, "YTCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri", s.135.

⁴⁴⁸ Çalışır/Çalışır, s.122.

⁴⁴⁹ Çetin, s.352.

⁴⁵⁰ "Sanığın, yakınının eşi tarafından açılan şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanma davasında tanık olarak dinlenirken "davalı kleptomandır, zaman zaman gittiği yerlerden eşyalar çalar, benim evimden de altın çalmıştı..." diye söylemesinin...yasal zorunluluk çerçevesinde hukuka uygun olup olmadığının tartışılması gerekirken, bu tartışma yapılmadan, anlatımında geçen kleptoman sözüne dayanılarak cezalandırılmasına karar verilmesi, yasaya aykırıdır." 4. CD. 29.6.1999 T, E. 5816-K.7042 Çetin, s.363-364.

⁴⁵¹ Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.252.

bir şekilde azarlanması⁴⁵², tasfiye memurunun şirketin ticari durumunu belgelerken onur kırıcı ifadeler kullanması⁴⁵³, bir suçu ihbar eden kişinin yaptığı davranış⁴⁵⁴ hakaret suçunu oluşturmaz. Zira bu kişiler kanun tarafından kanunun belli hükümlerini görevleri gereği yerine getirmeye yetkili ve görevli kılınmıştır.

Belirtmek gerekir ki kanun tarafından yasa hükmünü yerine getirmesi için görevli ve yetkili kılınan kişilerin, kanunun belirlediği şartlara uygun, görevlerini usulüne göre yapmamaları, kısaca hukuka uygunluk sebebinin sınırlarını aşmaları halinde eylem suç teşkil edecektir. Bu anlamda, tanığın, fail aleyhinde gördüklerini anlattıktan sonra olayla hiçbir alakası olmayan failin kardeşinin hırsız olduğunu söylemesi, bilirkişinin dava konusu dışına çıkararak sanık hakkında “gözü dönmüş, ırz düşmanı” gibi tahkir edici ifadeler kullanması hakaret suçunu oluşturacaktır.

C. Yetkili merciin emrinin yerine getirilmesi

5237 Sayılı TCK'nın 24/2. maddesinde yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayanın sorumlu olmayacağı belirtilerek bir hukuka uygunluk nedeni öngörülmüştür.

Yasa hükmünü yerine getirmede memurun görevi kaynağını yasadan alırken; yetkili merciin emrini yerine getirme şeklindeki bu hukuka uygunluk nedeninin kaynağını yetkili amirin verdiği emirden almaktadır.⁴⁵⁵

Yetkili merciin emrinin yerine getirilmesinin hukuka uygunluk nedeni olabilmesi için emrin yetkili bir mercii tarafından verilmiş olması, yetkili merciin emir verdiği kişiyle arasında ast-üst şeklinde bir hiyerarşinin bulunması, memurun emri yerine getirmesinin görevi gereği zorunlu olması, emrin kanunlara uygun

⁴⁵² Çetin, s.352.

⁴⁵³ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.251.

⁴⁵⁴ Koca, “YTCK’da Hukuka Uygunluk Sebepleri”, s.135.

⁴⁵⁵ Çetin, s.352.

olması gerekmektedir.⁴⁵⁶ Bununla birlikte 5237 sayılı TCK'nın 24/3. maddesinde konusu suç teşkil eden emrin hiçbir surette yerine getirilemeyeceği, aksi takdirde emri yerine getiren ile emri verenin sorumlu olacağı, 24/4. maddesinde ve 24/5. maddesinde de, emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde yerine getirilmesinden emri verenin sorumlu olacağı ifade olunmuştur.

Amirinden aldığı bir emir üzerine bir suç hakkında rapor düzenleyen zabıta memuru yetkili merciin emrini yerine getirme şeklindeki hukuka uygunluk sebebinden yararlanır. Aynı şekilde Cumhuriyet savcısının, kolluk görevlilerinden bir soruşturmaya ilgili şüphelinin ifadesinin alınmasını istediğinde, adli kolluk görevlisi soruşturma konusu olan olayla ilgili şüphelinin ifadesi alınmadan önce şüpheliye hakkında isnat edilen suçu anlattığında, bu isnat doğal olarak şüphelinin şeref varlığını zedeleyebilecek nitelikte olmasına rağmen emir, kanunen yetkili merci tarafından verildiği ve de kolluk görevlisi tarafından yerine getirildiği için hukuka uygundur.⁴⁵⁷ Bununla birlikte Cumhuriyet savcısı, kolluk görevlilerini, kendisini rahatsız eden şahsa, onu korkutma amaçlı tahkir edici sözcükler söylemeleri için gönderirse, emir bir hukuka uygunluk sebebine dayanmadığından hakaret suçunu teşkil edecektir; nihayetinde de emri verenin de yerine getirenin de hakaret suçundan ötürü cezai sorumluluğu doğacaktır.⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ **Akyazan, Emrah**, "Hukuka Uygunluk Sebepleri", *ABD*, 2006/1, s.82.

⁴⁵⁷ **Gürdoğan**, s.211.

⁴⁵⁸ A.g.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKARET SUÇUNUN NİTELİKLİ HALLERİ, CEZA SORUMLULUĞUNU KALDIRAN NEDENLER, SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ, SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULÜ

I. Suçun Nitelikli Halleri

Suçta etki eden nedenler; suçu hafifleten ya da ağırlaştırılan nedenlerdir.

5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinin 3. ve 4. fıkraları hakaret suçuna ilişkin yalnızca ağırlatıcı nedenleri öngörmüştür. Buna göre; kanunun 125/3. maddesinde hakaret suçunun; kamu görevlisine karşı görevinden dolayı, dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı ve kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle işlenmesi halinde cezanın alt sınırının bir yıldan az olmayacağı, 4. fıkrasında ise; hakaretin alenen işlenmesi halinde cezanın altıda biri oranında arttırılacağı düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 129/1. maddesinde “haksız bir fiile tepki olarak hakaret”, “kasten yaralama suçuna tepki olarak hakaret” ve “karşılıklı hakaret” suçları şeklinde hakaret suçuna ilişkin özel bir haksız tahrik hükmüne yer verilmiştir.

Kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenen hakaret suçunda faile ceza verilemez. Bunun dışındaki diğer iki özel haksız tahrik halinde yargıç, olayın mahiyetine göre faile ceza vermekten vazgeçebileceği gibi, verilecek cezada indirim de yapabilir. Üçüncü kişiye yönelik haksız bir fiile tepki olarak hakaret edilmesi durumunda, 129/1. maddesi uygulama alanı bulur.⁴⁵⁹ 129/1. maddesinin uygulandığı

⁴⁵⁹ **Yenidünya/Alşahin**, s.93.

hallerde ayrıca 29. maddedeki genel tahrik hükmünün uygulanması söz konusu olmaz.⁴⁶⁰

A. Cezayı Ağırlaştırıcı Nedenler

1. Suçun Kamu Görevlisine Karşı Görevinden Dolayı İşlenmesi

5237 sayılı TCK'nın 125/3-a maddesinde kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmiş olması suçun cezasını ağırlatıcı bir neden olarak düzenlendiği ve bu hususun ayrıntıları "mağdur" başlığı altında açıklandığı için burada tekrar aynı konuya değinilmeyecektir.

2. Suçun, Mağdurun Dini, Siyasi, Sosyal, Felsefi İnanç, Düşünce ve Kanaatlerini Açıklamasından, Değiştirmesinden, Yayıma Çalışmasından, Mensup Olduğu Dinin Emir ve Yasaklarına Uygun Davranmasından Dolayı İşlenmesi

Mülga 765 sayılı TCK'nın "Din Hürriyeti Aleyhinde Cürümler" başlıklı 175/3. maddesinde "*Allah'a veya dinlerden veya bu dinlerin peygamberlerinden veya kutsal kitaplarından veya mezheplerinden birine hakaret eden veya bir kimseyi dini inançlarından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden veya yasaklarından kaçınmasından dolayı kınayan veya tezyif veya tahkir eden veya alaya alan kimseye altı aydan bir yıla kadar hapis ve beş bin liradan yirmibeş bin liraya kadar ağır para cezası verilir.*" şeklinde yer alan hükmün karşılığı 5237 sayılı TCK'nın "Şerefe Karşı Suçlar" başlığı altında "*dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yayıma çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı hakaret suçunun işlenmesi*" halinde cezanın alt sınırının bir yıldan az olmayacağını belirten ve hakaret suçunun nitelikli hali olarak düzenlenen 125/3-b maddesidir. Görüleceği üzere Mülga 765 sayılı TCK yalnızca din ve ibadet özgürlüğünü korurken, 5237 sayılı TCK ise kişinin mensup olunan dinin emir ve yasaklarına uygun davranması,

⁴⁶⁰ A.g.m.

dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerin açıklanması, değiştirmesi, yaymaya çalışmasından ötürü kişinin onur, şeref ve saygınlığının rencide edilmesini ağırlaştırıcı hal olarak düzenleyerek korumanın kapsamını genişletmiştir.⁴⁶¹

5237 sayılı TCK'ya göre örneğin politik görüşünü değiştirdiği için bir kişiye “dönek” demek⁴⁶²; belli bir siyasi partiye oy verdiğini açıkladığı için kişiye tahkir edici sözler yöneltmek;⁴⁶³ ya da “tanrıya inanmadığını” söylediği için aşağılayıcı şekilde kişiye “dinsiz” demek⁴⁶⁴ hakaret suçunun nitelikli hali olacaktır.

5237 sayılı TCK, kişinin dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı hakarete uğramasını nitelikli hal olarak düzenlerken; kişinin dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerin açıklamaması, değiştirmemesi, yaymaya çalışmaması, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmamasından dolayı hakarete uğramasını nitelikli hal düzenlememesi 1982 Anayasası'nın “Kanun Önünde Eşitlik” başlıklı 10/1.; AİHS'nin “Düşünme, Vicdan ve Din Özgürlüğü” başlıklı 9. ve “İfade Özgürlüğü” başlıklı 10. maddelerine aykırıdır.⁴⁶⁵ Öyle ki örneğin oruç tutmayan, içki içen, dinini yaymaya çalışmayan bir kimsenin sırf bu kişisel ve özgür tercihinden bahisle yerilmesi, aşağılanması, kınanması halinde hakaret suçunun nitelikli halinin uygulanamayacak olması düşünce inanç ve kanaat özgürlüğü açısından insanlar arasında ayrımcılığa yol açmıştır.⁴⁶⁶

⁴⁶¹ Aydın, s.907.

⁴⁶² Tarhan, s.307.

⁴⁶³ Çetin, s.30.

⁴⁶⁴ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.265.

⁴⁶⁵ Hafizoğulları/Özen, s.237.

⁴⁶⁶ Hafizoğulları/Özen, s.236.

Kişinin dini kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından ya da mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı hakarete uğraması suçunun, aslında kanunda düzenlendiği yer olan “Kişilere Karşı Suçlar” bölümünde değil de; özünde koruduğu din ve vidan hürriyeti dolayısıyla “Topluma Karşı Suçlar” bölümünde düzenlenmesi daha uygun olurdu. Nitekim din, bir kişiye nitelik olarak atfedilemez.⁴⁶⁷

3. Suçun, Kişinin Mensup Bulunduğu Dine Göre Kutsal Sayılan Değerlerden Bahisle İşlenmesi

Mülga 765 sayılı TCK'nın “Din Hürriyeti Aleyhinde İşlenen Suçlar” bölümünde yer alan 175/3. maddesinde “*Allah'a veya dinlerden dolayı bu dinlerin peygamberlerinden veya kutsal kitaplarından veya mezheplerinden birine*” hakaret şeklinde düzenlenen suç, 5237 sayılı TCK'nın “Şeref Karşı Suçlar” bölümünde yer alan 125/3-c maddesinde “*mensup olunan dine göre kutsal sayılan değerler*” şeklinde hakaret suçunun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir. Yeni düzenleme, kapsamı ve sınırları gayri muayyen, genel bir ifade kullanarak suç, “*Din Hürriyeti Aleyhinde İşlenen Suçlar*” yerine hakaret suçunun ağırlaştırıcı bir hali olarak öngörmüştür.⁴⁶⁸ Mülga 765 sayılı TCK zamanında Yargıtay uygulamaları din ve benzeri kutsal değerlerin tahkir edilmesi şeklinde özel bir kastla hareket edilmesi halinde suçun oluşacağını kabul ederken; 5237 sayılı TCK'da ise kişinin bağlı olduğu dine göre kutsal kabul ettiği sübjektif değerlerden bahisle genel hakaret kastı halinde suç oluşacağı öngörülmüştür.⁴⁶⁹

⁴⁶⁷ **Hafizoğulları, Zeki**, “Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar”, Başkent Üniversitesi, Ankara 2008, s.113.
<http://www.zekihafizogullari.com/Makaleler/TurkCezaKanunuOzelHukumler.pdf>
E.T.3.10.2015.

⁴⁶⁸ **Yenidünya/Alşahin**, s.73; **Arısoy**, s.182; **Tarhan**, s.306-307.

⁴⁶⁹ **Tarhan**, s.308.

Suçla korunan hukuki değer salt din ya da kişinin soyut olarak kutsal saydığı değerleri değil⁴⁷⁰; bu değerlerden bahisle kutsal değerleri içeren sözlerle kişiye hakaret edilmesidir.⁴⁷¹ Nitekim hukuk düzeni de dinin kendisini ya da kutsal değerleri değil; onlarla ilgili inançları korur.⁴⁷² Örneğin ineği kutsal sayan bir dine mensup kişiye “*inek kutsal değildir, çiftlik hayvanıdır.*” demek hakaret olmazken kişinin bu inancı üzerinden kişiye “*inandığın inek kadar beynin çalışmıyor.*” demek hakarettir.⁴⁷³

5237 sayılı TCK’nın 125/3-c maddesinde öngörülen ağırlaştırıcı halin, aslında “kişilere karşı suçlar” başlığında değil “topluma karşı suçlar” arasında düzenlenmesi uygun olurdu nitekim din kişinin bir niteliği değildir.⁴⁷⁴

4. Suçun Aleni Olarak İşlenmesi

5237 sayılı TCK’nın 125/4. maddesi hakaretin alenen işlenmesi halinde cezanın altında biri oranında artırılacağını belirtmekle yetinmiş; ayrıca aleniyeti tanımlamamıştır.⁴⁷⁵

125/4. maddesi gerekçesinde aleniyetin gerçekleşmesi için fiilin, gerçekleştiği koşullar itibarıyla belirli olmayan ve birden fazla kişiler tarafından algılanabilir olması gerektiği belirtilmiştir. YCGK’nın bir kararına göre “*hakaretin herkesin girip*

⁴⁷⁰ Sınar, s.98.

⁴⁷¹ Üzülmöz, s.54.

⁴⁷² Aydın, s.907-908.

⁴⁷³ A.g.m.

⁴⁷⁴ Hafizoğulları, Zeki, *Türk Ceza Hukuku Özel*, s.113.

⁴⁷⁵ Aleniyet, mülga 765 sayılı yasanın askerleri itaatsizliğe tahrik suçunun düzenlendiği 153/4. maddesinde sayılmak suretiyle gösterilmişti. Buna göre; “*Fiil: 1. Matbuat vasıtası ile veya her hangi bir propaganda vasıtası ile 2. Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda; 3. Toplanılan mahal veya içtima işbirlik edenlerin adedi veya toplantının mevzuu ve gayesi itibarı ile hususi mahiyeti haiz olmayan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanunu’nun tatbikinde aleni olarak işlenmiş sayılır.*”

*çıkıldığı bu nedenle herhangi bir kimsenin duyup işitebileceği yerde yapılması halinde aleniyet vardır.*⁴⁷⁶

Aleniyet öğretide, kalabalık sayıda kimselerin hakaret ve sövmeyi öğrenmelerini mümkün kılabilen herhangi bir araç ile suçun işlenmesi;⁴⁷⁷ fiilin belirli olmayan kişilerce algılanabileceği bir ortamda gerçekleşmesi, bunun için de suçun umumi ortamda gerçekleşmesinin gerekmediği⁴⁷⁸; kalabalık sayıdaki kimselerin hakareti öğrenmelerinin imkân dâhilinde olması⁴⁷⁹ şeklinde açıklanmıştır. Aleniyette önemli olan çok sayıda kişilerin hakareti duymasının ve algılamasının olanaklı kılınmasıdır.⁴⁸⁰ Başka bir deyişle tahkir edici sözlerin duyulmuş olup olmaması nitelikli halin uygulanması için önem taşımaz.⁴⁸¹

Kalabalık bir ortamda bir kişiye hakaret etmek, sokakta duvara yazı yazarak hakaret etmek,⁴⁸² sokağa bakan bir pencereden bağırıp çağırmak, radyo yayını ile hakaret etmek, herkese açık bir alanda mağduru itmek⁴⁸³ hakaretin aleni hallerine örnektir.

Yol⁴⁸⁴, sokak⁴⁸⁵, cadde⁴⁸⁶, kahvehane⁴⁸⁷, kamu binaları⁴⁸⁸ gibi herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerler; bahçe⁴⁸⁹, tarla⁴⁹⁰ gibi umumi olmayan

⁴⁷⁶ YCGK. 5. 12. 1966 T, 276/456, **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.265.

⁴⁷⁷ A.g.e.

⁴⁷⁸ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.124-125.

⁴⁷⁹ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 492.

⁴⁸⁰ **Erman**, s.208; “Sövme eyleminin katılanın avlusu içinde gerçekleştiği ve sövmenin sokaktaki kişilerce duyulduğu keşif sırasında çizilen krokiden anlaşıldığı halde TCK’nın 482/2 yerine 482/3 maddesi ile uygulanması gerekeceğinin tartışılmaması yasaya aykırıdır.” 4. CD. 16.6.1999 T,E.3168, K. 4296, **Çetin**, s.121.

⁴⁸¹ **Çetin**, s.31.

⁴⁸² **Aydın**, 98.

⁴⁸³ **Erman**, s.207.

⁴⁸⁴ 2. CD. 6.7.2006 T, 486/ 13194, **Çetin**, s.119.

fakat herkesin girip dolaşabileceği yerler mahiyetleri gereği aleni kabul edildiği⁴⁹¹; evin içi⁴⁹², apartman boşluğu⁴⁹³, dernek genel kurulunun yapıldığı salon⁴⁹⁴; kat malikleri toplantısının yapıldığı yer⁴⁹⁵ gibi herkesin girmesine açık olmayan kapalı yerler de mahiyetleri gereği aleni kabul edilmediği için bu tür yerlerde keşif yapılmasına gerek yoktur.

Suçun işlendiği yerin aleni yerlerden olup olmadığı konusunda ikircikli bir durum varsa keşif yapılmalıdır.⁴⁹⁶ Öyle ki örneğin bir fırında, içeri her an girebilen müşteriler ya da kapının açık olması nedeniyle sokaktaki insanların duyabilme olasılığı varsa, burası herkese açık aleni bir yer haline geldiği için hakaret aleni işlenmiş sayılacaktır.⁴⁹⁷

⁴⁸⁵ 2. CD. 29.4.1993 T,E.4582,K.5406, **Çetin**, s. 123.

⁴⁸⁶ 4. CD.06.06.2012 T.2012/2973 E,2012/13754 K, **Çalışır/Çalışır**, s.67.

⁴⁸⁷ 2.C.D. 28.1.1958 T, 19915/1308, **Gülseren**, s.53.

⁴⁸⁸ **Arisoy**, s.184-185.

⁴⁸⁹ 2.C.D. 1.10.1958 T 12839/14230, **Gülseren**, a.g.m.

⁴⁹⁰ 2. CD. 5.11.1992 T, E.9854, K.10603, **Çetin**, s.124.

⁴⁹¹ **Tarhan**, s.209-310.

⁴⁹² 2.CD.29.4.1999 T, E.16380, K.5559, **Çetin**, s.122.

⁴⁹³ 2. CD. 14.6.1999 T, E. 5336, K.8502,**Çetin**, s.121.

⁴⁹⁴ 2.CD.6.3.2000 T,E.2220-K.2544, **Çetin**, s.121.

⁴⁹⁵ 4. CD. 23.12.2002 T, E.15711,K.18439, **Çetin**,121.

⁴⁹⁶ “*Sanığın müştekinin bulunduğu evin kapısı önüne geldiği ve kapı önünde hakaret ettiği ileri sürüldüğüne göre, olay yeri müşteki ile tanık H'den sorulup, gerektiğinde aleniyetin varlığı yönünden keşif yapıldıktan sonra belirlenecek bir duruma göre karar verilmesi gerekirken...*” 2. CD. 16.3.1993 T, E.2451-K.3449 (**Çetin**, s.124).

⁴⁹⁷ **Erman**, s.208.

Hakaret suçunun basın ve yayın yoluyla işlenmesi de aleniyetin başka bir şeklidir.⁴⁹⁸

Kitle iletişim yoluyla işlenen hakaret suçlarına ilişkin 5237 sayılı TCK'nın 125/4. maddesinin ilk halinde; *“ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, üçte biri oranında arttırılır”* denilerek, hakaret suçunun alenen ve basın yayın yoluyla işlenmesi ayrı ayrı cezayı arttıran haller olarak düzenlenmişti.⁴⁹⁹ Gazetecilik meslek örgütleri ile basın çevrelerinden gelen tepkiler üzerine⁵⁰⁰ 5377 sayılı kanun ile *“suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hali de aleniyetin gerçekleşiş şekillerinden birini oluşturmaktadır. Hakaret suçuyla ilgili olarak aleniyet, bir nitelikli unsur olarak belirlendiği için söz konusu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi, bu suç açısından ayrı bir nitelikli unsur olarak görülmemiştir”* gerekçesiyle TCK'nın 125/4. maddesi; *“Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda bir oranında arttırılır.”* şeklinde değiştirilerek suçun basın yayın yoluyla işlenmesi alenen işlenmesinden ayrı ağırlatıcı hal olmaktan çıkarılmıştır.

Hakaret suçunun bir suçun belirsiz sayıda kimse tarafından öğrenilebilme imkânını yaratmak için elverişli araç olan basın yayın araçlarıyla işlenmesi esasında, aleniyet kapsamında olduğu için⁵⁰¹ yapılan bu değişikliğin önemli olmadığı; suçun basın yayın yoluyla işlenmesi halinde de cezanın nitelikli hal uygulanması suretiyle yine ağırlaştırılacağını belirtmek gerekir.⁵⁰²

⁴⁹⁸ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 266; **Çetin**, s.30; **Sınar**, s. 99; **Yenidünya/Alşahin**, s.99; **Aydın**, s.908.

⁴⁹⁹ **Arısoy**, s.183.

⁵⁰⁰ **Sınar**, s.99.

⁵⁰¹ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.66.

⁵⁰² **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.492.

Mülga 765 sayılı TCK’da aleniyet nedeniyle cezanın arttırılacağı nitelikli halin uygulanabilmesi için suçun, mağdurun huzurunda işlenmesi gerekmekte iken, 5237 sayılı TCK’da bu nitelikli hal, hem huzurda hem de gıyapta hakaret bakımından uygulama alanı bulur.⁵⁰³

Mülga 765 sayılı TCK’da, yeni TCK’da sayılan kitle iletişim araçları dışında hakaret içerikli örneğin bir yazı ya da resmin genel bir yere asılması ya da dağıtılması eylemleri basın ve yayın suretiyle yapılmış sayılıyordu.⁵⁰⁴ 5237 Sayılı TCK “Tanımlar” başlıklı 6/1-g maddesi ise “*Basın ve Yayın yolu ile deyiminden, her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar anlaşılır*”. diyerek mülga 765 sayılı TCK’nın basın yayın yoluyla işlenmiş kabul edilen eylemleri dışarıda tutsa da bu yollarla işlenen hakaret suçlarında yine aleniyet ögesi gözetilerek, eylemler alenen hakaret sayılmalı ve ceza altıda biri oranında artırılmalıdır.⁵⁰⁵

B. Cezayı Hafifleten ve Ortadan Kaldıran Nedenler

1. Hakaret Suçunun Haksız Bir Fiile Tepki Olarak İşlenmesi

Mülga 765 sayılı TCK’nın “*Kendisine tecavüz olunan şahıs 480 ve 482 inci maddelerde yazılı cürümlere kendi haksız hareketiyle sebebiyet vermiş ise failin cezası üçte birden üçte ikiye kadar azaltılır.*” şeklindeki 485/1. maddesinin 5237 sayılı TCK’daki karşılığı “*Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir*” şeklindeki 129/1. maddesidir.

Görüleceği üzere eski kanunun 485/1. maddesinde hakaret suçunun haksız fiile tepki olarak işlenmesi halinde failin cezası indirilmekteyken; yeni ceza kanunumuz 129/1. maddesiyle failin cezasının indirilebileceğine ya da faile ceza

⁵⁰³ A.g.e.

⁵⁰⁴ Çetin, s.32.

⁵⁰⁵ Arısoy, s.185; Çetin, s.32.

vermekten vazgeçilebileceğine hükmetmiştir.⁵⁰⁶ Yeni ceza kanunumuz anılan maddesiyle sadece hakaret suçu bakımından haksız tahrikin uygulanabildiği bu şekilde aynı kanunun 29. maddesinde düzenlenen ve bütün suçlar için genel hafifletici sebep olan haksız tahrikin özel bir halini; bir yandan da ceza vermekten tamamen vazgeçilebilir ifadesiyle bir şahsi cezasızlık sebebini düzenleyerek suçu, karma bir hukuki niteliğe büründürmüştür.⁵⁰⁷

Hakaretin haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi için öncelikle haksız; herhangi bir hakka dayanmayan bir fiil söz konusu olmalıdır.⁵⁰⁸ Haksız fiilin suç olması; suça da kovuşturulması ya da cezalandırılabilir nitelikte olması gerekmez.⁵⁰⁹

Hakaret, haksız fiili gerçekleştirmiş olan kişiye yapılmalıdır nitekim üçüncü bir kişinin haksız fiilinden ötürü bir başka kişiye hakaret edilmesi 5237 sayılı TCK'nın 129/1. maddesine uyan özel bir haksız tahrik hali olmayacaktır.⁵¹⁰ Buna karşılık haksız fiilin doğrudan hakaret edene yöneltilmesi gerekmez. Örneğin çocuğuna cinsel tacizde bulunan kişiye hakaret eden fail için kanunun 129/1. maddesinde düzenlenen haksız tahrik söz konusu olabilecektir.⁵¹¹

5237 sayılı TCK'nın 129/1. maddesinin uygulanması için bir başka şart da fail üzerinde haksız fiilin etkilerinin devam ediyor olmasıdır⁵¹² ancak 5237 sayılı TCK'nın 29. maddesi suçun, "*haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli*

⁵⁰⁶ **Yenidünya/Alşahin**, s.77.

⁵⁰⁷ **Arisoy**, s.185, **Sınar**, s.99.

⁵⁰⁸ "*Yakınanın sanık hakkında olumsuz söylentiler yayması nedeniyle sanığın sövdüğü kabul edilmesine göre, özel hüküm olan TCY'nin 485/1. Maddesi uygulanmalıdır.*"4. CD. 9.10.2002, E.12245-K.14605 (**Çetin**, s.141).

⁵⁰⁹ **Arisoy**, s.186; **Üzülmez**, s.65.

⁵¹⁰ **Yenidünya/Alşahin**, s. 78.

⁵¹¹ **Arisoy**, s.186.

⁵¹² **Hafizoğulları/Özen**, s.233; **Aydın**, s.909.

elemi etkisi altında” işlenmiş olması şartını getirmişken; aynı kanunun 129/1. maddesindeki, haksız tahrikin bu özel türünde hakaret fiilinin hiddet veya şiddetli elemi etkisi altında işlenmiş olmasını aramamış; haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi ve haksız fiilin failde “*tepki vermeyi gerektirecek ölçüde bir etki yaratması*” yeterli görülmüştür.⁵¹³ Bununla birlikte haksız tahrikin bu özel türünde haksız fiil ile buna hakaret şeklinde verilen tepki arasında uzun bir zaman dilimi bulunmamalıdır; hakaret fiili haksız fiilden hemen sonra yapılmış olmalıdır zira haksız tahrike tepki olarak işlenen hakaret suçu çoğunlukla ani bir öfke duygusunun sonucudur.⁵¹⁴

2. Hakaret Suçunun Kasten Yaralama Suçuna Tepki Olarak İşlenmesi

5237 sayılı TCK 129/2. maddesiyle hakaret suçunun kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi halinde faile ceza verilemeyeceğini belirtmiştir. Bu düzenlemeyle kanun, yaralamaya maruz kalan mağdurun içinde bulunduğu psikolojik durumu göz önünde bulundurmıştır.⁵¹⁵ Failin ceza almaması için hakaret suçunu yaralama suçunu işleyen kişiye karşı yapmış olması gerekir zira failden başkasına yapılan hakaretlerde anılan madde fıkrası uygulanmayacaktır.⁵¹⁶

5237 sayılı TCK'nın 129/2. maddesi “yaralama” suçuna ayrıcalık tanıyarak mülga 765 sayılı TCK'nın bu maddeye karşılık gelen “*şahsı hakkında şiddet kullanılmasından dolayı hakaret eden kimsenin hakareti cezayı müstelzim değildir.*” şeklindeki 485/3. maddesinden kapsam olarak daha dar bir düzenlemeye gitmiştir.⁵¹⁷ Gerçekten de eski Kanun, şiddetin kişinin hayatına, vücut bütünlüğüne, cinsel dokunulmazlığına ve özgürlüğüne yönelik eylemleri de madde kapsamına almışken

⁵¹³ Sınar, s.100.

⁵¹⁴ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.256.

⁵¹⁵ Üzülmüş, s.65.

⁵¹⁶ Çetin, s.138.

⁵¹⁷ Hafizoğulları/Özen, s.233; Arısoy, s. 190.

yeni kanun cezasızlık sebebini yalnızca kasten yaralama suçuna hasretmiştir.⁵¹⁸ Bunun dışında, eski kanunumuz şiddetin doğrudan tahkir edici fiilin failine yöneltilmiş olmasını şart koşmuşken; yeni kanunumuz kasten yaralama suçunun bizzat hakaret suçunun failine yönelmiş olmasını aramamıştır. Durum böyleyken, üçüncü kişiye yönelik kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenen hakaret suçunda eski kanuna göre genel nitelikli tahkir; yeni kanunumuza göre de 129/2. maddesindeki özel tahkir hali uygulanacaktır.⁵¹⁹ Bu noktada belirtmek gerekir ki kasten yaralama suçunun doğrudan hakaret suçunun failine yöneltilmiş olması şart koşulmadığından, hakaret suçunun kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi başta üçüncü kişi lehine meşru savunma halini çağırırsa ve hatta öğretide bu suçun meşru savunma olduğu savunulmuş olsa da⁵²⁰ meşru savunmanın savunmaya ilişkin saldırının zorunlu olması, saldırı ile savunmanın orantılı olması şartlarını karşılamamaktadır.⁵²¹

5237 sayılı TCK'nın 129/2. maddesinin uygulanması için her şeyden önce ortada kasten yaralama eylemi bulunmalıdır. Bu eylem doğrudan ya da olası kast şeklinde işlenebilir; maddenin uygulanması açısından bir fark yaratmaz.⁵²² Kasten yaralamanın teşebbüs aşamasında kalması halinde de yaralamaya tepki olarak hakaret eden fail hakkında aynı madde fıkrası geçerli olmalıdır; öyle ki; TCK'nın 43/1. maddesinde belirttiği gibi *“Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır”*⁵²³ Bununla birlikte taksirle yaralama suçunda TCK'nın 129/2. maddesi ya da aynı kanunun 29. maddesinde

⁵¹⁸ Arısoy, s. 190.

⁵¹⁹ Çetin, s.138.

⁵²⁰ Erman, s.220-221; Özen, Muharrem, “Hakaret ve Sövme Suçlarında Özel Tahrik Halleri”, *AÜHFD*, 2002, s.44.

⁵²¹ Sınar, s.100; Arısoy, s.191; Aydın, s.910.

⁵²² Arısoy, s.180.

⁵²³ Aydın, s.910.

düzenlenen genel nitelikli tahkir değil; 129. maddenin birinci fıkrasında düzenlenen haksız fiile karşı işlenen hakaret suçu uygulanabilecektir.⁵²⁴ Nitekim TCK'nın 129/2. maddesinde "taksirle yaralama" ifadesi yoktur ve aynı kanunun genel tahrik halini düzenleyen 29. maddesi de haksız bir fiile karşı işlenen tepki suçundan ötürü yalnızca cezanın indirilebilmesini düzenlediği için fail hakkında verilecek cezanın indirilmesi ya da faile ceza verilmemesini öngören, bu sebeple de failin daha lehine olan 129/1. maddesi uygulanabilecektir.⁵²⁵

Kasten yaralamanın haksız olması; herhangi bir hukuka uygunluk nedenine de dayanmaması gerekir. Örneğin; kendisini usule uygun halde yakalayan polisin zor kullanması karşısında tepki veren şahsın polise hakaret etmesi, onun haksız tahrik altında olduğunu göstermez.⁵²⁶ Hakaret, faile yöneltilen yaralama eylemini hemen izlemelidir.⁵²⁷

3. Karşılıklı Hakaret

5237 sayılı TCK'nın 129/3. maddesine göre; "*hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi halinde verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.*"

Maddeye göre karşılıklı işlenen suçlarının her ikisinin de TCK'nın 125. maddesinde düzenlenen genel hakaret suçu olması gerekir zira özel tahkir suçları için madde uygulama alanı bulmaz.⁵²⁸ Hakaretlerin huzurda ya da gıyapta; somut bir fiil ya da olgu isnadı veya sövmek suretiyle gerçekleşmiş olması hükmün uygulanması açısından fark yaratmaz. Yoklukta hakarete kişinin yapılan hakarete anında karşılık vermesi olanaklı olmadığından, tahkir içeriğini öğrendiği anda karşılık vermiş sayılır.

⁵²⁴ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.255.

⁵²⁵ **Aydın**, s.911.

⁵²⁶ **Toroslu**, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, s.125.

⁵²⁷ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.255.

⁵²⁸ **Yenidünya/Alşahin**, s.70.

Yeter ki her iki hakaret arasındaki süre, illiyet bağı ortadan kalkmayacak kadar kısa olsun.⁵²⁹ Yüze karşı hakarete bile somut olayın koşullarına göre karşılığın aniden verilmesi gerekli değildir⁵³⁰ örneğin salonda hanımların içinde hakarete uğrayan biri terbiyesizlik yapmamak için anında karşılık vermeyip, dışarı çıkınca karşılık verse bile hakaretin karşılıklı yapıldığını kabul etmek gerekecektir.⁵³¹

Karşılıklı hakaret için ilk hakareti kim gerçekleştirmişse karşı hakaretin de ona yöneltmesi; hakaret fiilleri arasında da nedensellik bağının bulunması gerekir.⁵³² İlk hakareti gerçekleştirenin haksız; tahkirin hukuka aykırı olması gerekir.⁵³³ Öyle ki bir hakkın yerine getirilmesi ya da görevinin ifası sırasında gerçekleşen hakarete karşılık veren kimse için indirim ya da cezasızlık sebebi geçerli olamayacaktır. Örneğin terbiye hakkı çerçevesinde oğlunu azarlayan babaya karşılık veren oğlu hakkında TCK'nın 129/3. maddesi uygulanamaz.⁵³⁴ Hukuka aykırı olan ilk hakaret, örneğin milletvekili dokunulmazlığından yararlanma halinde olduğu gibi cezalandırılabilir ya da takip edilebilir nitelikte değilse dahi TCK'nın 129/3. maddesinin uygulanmasını engellemeyecektir.⁵³⁵

Yargıç, yukarıda anlatılan bütün şartları olayın mahiyetine göre değerlendirerek taraflardan birisi ya da her ikisi hakkında verilecek cezadan indirim yapabileceği gibi ceza da vermeyebilir.⁵³⁶

⁵²⁹ YCGK, 27.3.1972, 114/151, **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.258.

⁵³⁰ **Özen, Muharrem**, "Hakaret ve Sövme Suçlarında Özel Tahrik Halleri", s.40.

⁵³¹ **Erman**, s.218.

⁵³² **Erman**, s.211; **Aydın**, s.911.

⁵³³ **Erman**, s.214.

⁵³⁴ A.g.e.

⁵³⁵ **Üzülmez**, s.66; **Arısoy**, s.188.

⁵³⁶ **Üzülmez**, s.68.

II. Ceza Sorumluluğunu Ortadan Kaldıran Haller

A. İsnadın İspatı

1. Genel Açıklamalar

Romalı hukukçu Paulus, *“kötülük eden kimseyi tahkir eden şahsın, bundan dolayı mahkûm edilmesi iyi ve adil değildir; gerçekten zarar verenlerin kötülüklerinin bilinmesi hem lüzumludur hem de faydalıdır”*⁵³⁷ diyerek sadece gerçeği söylediği için bir insanın cezalandırılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte isnadın ispatı müessesesinde mağdurun da yararı olabilecektir.⁵³⁸ Zira bu müessese isnat olunan eylemin gerçek olup olmadığı konusunda toplumda oluşan şüphenin yenilmesini de sağlayabilecektir.⁵³⁹

Hakaret suçunda sanığa, mağdura isnat edilen fiilin doğru olup olmadığının ispatı olanağının tanınıp tanınmayacağına dair farklı sistemler ortaya atılmıştır.⁵⁴⁰ Bu sistemlerden ilki kişilerin özel yaşamlarının bütün saldırılardan korunması gerektiğinden bahisle isnadın ispatını kabul etmeyen “kesin ispat yasağı”; ikincisi insanların sırf gerçeği dillendirdi diye ceza almamaları gerektiğini savunan “mutlak ispat imkânı”; üçüncüsü 5237 sayılı TCK’nın da benimsediği, her gerçeğin söylenmesinde toplumsal fayda olmadığından yola çıkarak kural olarak ispat imkânı veren ancak kanunun kendi belirlediği hallerde ve koşullarda ispat olanağı sağlayan karma bir sistemdir.⁵⁴¹

⁵³⁷ Aktaran Erman, s.238.

⁵³⁸ Polatcan, s.199.

⁵³⁹ Tarhan, s.324.

⁵⁴⁰ Erman, s.237.

⁵⁴¹ Toroslu, s.126.

5237 sayılı TCK'nın "isnadın ispatı" başlıklı ispat hakkını düzenleyen 127/1. maddesine göre isnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilemeyecektir. Başka bir deyişle hakaret suçuna konu fiil gerçekse faile ceza verilmez.⁵⁴²

İsnadın ispatı müessesesinin hukuki dayanağı "*Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.*" şeklinde düzenlenen 1982 Anayasası'nın ispat hakkı başlıklı 39. maddesidir.

Anayasamız, ispat istemini yalnızca isnat olunan fiilin doğru olup olmadığını anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına ya da şikâyetçinin ispata razı olması şartlarına bağlamışken; 5237 sayılı TCK "isnadın ispatı" başlıklı 127. maddesiyle de isnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmeyeceği, bu suçtan ötürü hakaret edilen kişi hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmiş olması halinde isnadın ispatlanmış sayılacağı, bunun dışındaki durumlarda isnadın ispatının kabul edilmesi için isnat edilen fiilin doğruluğunun anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına ya da şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlı olduğunu belirterek 1982 Anayasası'nın 39. maddesine paralel bir düzenlemeye gitmiştir.

Anayasa isnadın ispatı müessesesini kamu hizmeti ve görevinde bulunan kişilere yönelik isnatlarla sınırlı tutarak⁵⁴³, kamu görevlilerine ilişkin isnatların

⁵⁴² **Yenidüya/Alşahin**, s.81.

⁵⁴³ Mülga 765 sayılı TCK 481. maddesinde 1982 Anayasası gibi mağdurun kamu görevlisi; eylemin de göreve ilişkin olup olmaması ölçütlerini getirmiştir: "...Ancak isnat edilen fiilin hakikat olduğunu ispat talebi: 1 - Tecavüz olunan şahıs bir memur veya kamu hizmeti gören bir kimse olup da 266, 267 ve 268 inci maddelerde beyan olunan haller müstesna olmak üzere isnat olunan fiil icra ettiği memuriyete veya gördüğü kamu hizmetine taalluk eylediği..."

kayıtsız koşulsuz bir şekilde ispatını anayasal hak olarak düzenlemişken⁵⁴⁴; ceza kanunumuz aynı müessesese ilgili ispat istemini Anayasa'ya aykırı olarak ispat hakkının kabulünü, ispatta kamu yararı bulunmasına ya da şikâyetçinin ispata razı olması şartlarına bağlayarak ispat hakkının kapsamını sanığın aleyhine olacak şekilde daraltıp, nispi bir hakka dönüştürmüştür.⁵⁴⁵ Bu ayırım Anayasa ile 5237 sayılı TCK arasında bir uyumsuzluk yaratmıştır.⁵⁴⁶

İsnadın ispatı yalnızca hakaret suçuna özgülenmiş bir müessesesidir.⁵⁴⁷ Öğretide isnadın ispatı müessesesinin hukuki niteliği hakkında görüş birliği olmasa da, baskın görüş, isnadın ispatının özel bir cezasızlık nedeni olduğu yönündedir.⁵⁴⁸ 5237 sayılı TCK'nın 127/2. madde gerekçesinde “*Yine Anayasamıza göre, isnadın doğruluğunun ispat edilmiş olması, hakaret suçunun hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, hakarete bulunan kişi hakkında beraat kararı verilmelidir.*” denilerek isnadın ispatının bir hukuka uygunluk nedeni olduğu vurgulanmışsa da; aynı yasanın 127/1. maddesinin “*İsnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmez.*” şeklindeki ilk tümcesi isnadın ispatının bir cezasızlık nedeni olduğunu belirtmiştir.⁵⁴⁹ Nitekim ispatın isnadı halinde bile failin eylemi suç olmaktan çıkmayacağı için bir hukuka uygunluk sebebinden değil; cezasızlık sebebinden bahsedilecektir.⁵⁵⁰ İsnadın ispatı halinde fail, hakaret suçundan sorumlu olmayacaktır ancak isnadın ispatı halinde mahkemenin nasıl bir karar vermesi gerektiği “isnadın ispatı” müessesesinin hukuki

⁵⁴⁴ **Tarhan**, s.326.

⁵⁴⁵ **Çalışır/Çalışır**, s.76,**Sınar**, s.94,**Hafizoğulları/Özen**, s.227.

⁵⁴⁶ **Hafizoğulları/Özen**, s.227.

⁵⁴⁷ **Sınar**, s.93.

⁵⁴⁸ **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.501; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.252.

⁵⁴⁹ **Çalışır/Çalışır**, s.77.

⁵⁵⁰ A.g.e.

niteliğine göre değişecektir. İsnadın ispat edilmiş olmasını bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul eden görüşe göre ispat durumunda mahkemece beraat kararı verilmesi; isnadın ispat edilmiş olmasını şahsi cezasızlık sebebi kabul eden görüşe göre de mahkemece “ceza verilmesine yer olmadığı” kararı verilmesi sonucu ortaya çıkacaktır.

2. İspat Hakkını Kullanmanın Şartları

5237 Sayılı TCK’nın 127. maddesinde ispat hakkının kullanım şartları, “isnat olunan fiilin içeriğinin suç olması ve failin bu suçtan mahkûm olması”, “konusu suç teşkil etmeyen bir fiil isnadının ispatında kamu yararı olması” ve son olarak da “isnada konu fiilin ispatına şikâyetçinin razı olması.” şeklinde olmak üzere üç tanedir.⁵⁵¹

a. İsnat Olunan Fiilin İçeriğinin Suç Olması Ve Failin Bu Suçtan Mahkûm Olması

TCK’nın 127/1. maddesinde “isnat edilen ve suç oluşturan fiil” ifadesinden bahsedilmektedir, aynı zamanda madde gerekçesinde de belirtildiği gibi kişiye somut isnatta bulunulması hâlinde, isnadın ispatı düzenlenmiştir. Her ne kadar TCK 125/1. maddesinde hakaret suçunu düzenlerken içinde sövme fiilini öngörmüş olmasına rağmen, sövme yoluyla kişiye yöneltilen soyut ve küçümseyici ifadelerin⁵⁵², kötü değer yargılarının⁵⁵³ ispatlanması olanaklı olamayacağı ve ispatı mümkün olabilen isnadın yalnızca somut olgu isnadı olduğu için⁵⁵⁴ sanığın ispat hakkı somut olgu ya da fiil isnadı yoluyla hakaret suçu için sınırlandırılmıştır.⁵⁵⁵ Örneğin, birine “hayvan”

⁵⁵¹ **Tarhan**, s.324.

⁵⁵² **Aydın**, s.912.

⁵⁵³ **Özbek ve Diğerleri**, s.502.

⁵⁵⁴ **Yenidünya/Alşahin**, s.82.

⁵⁵⁵ **Hafizoğulları/ Özen**, s.226; **Çetin**, s.132, **Üzülmez**, s.60; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s.258-259; **Özbek ve Diğerleri**, s.502; **Arısoy**, s.191.

diyerek sövüldüğünde bu benzetme ya da nitelemenin doğruluğunun ispatı söz konusu olmaz.⁵⁵⁶ İsnat edilen fiilin somut ve belirli olabilmesi için fiilin bütün detaylarıyla açıklanması gerekmeyp; fiili netleştirmeye yetecek nitelikte olması yeterlidir; örneğin bir kişiye “evimden bileziklerimi aldın.” denildiğinde hırsızlık fiilinin esasını oluşturan somut olay gösterilmiş; fiil de artık belirlenmiş olduğundan diğer koşulların da sağlanması şartıyla TCK’nın 127/1. madde hükmü uygulama alanı bulabilecektir.⁵⁵⁷

TCK’nın 127/1. maddesindeki “*isnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmez.*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere mağdura belirli bir fiilin isnat edilmiş olması yanında o fiilin suç oluşturması gerekir. Örneğin bir kişiye, “gizlice başkalarıyla cinsel ilişkide bulunduğu” şeklinde bir isnadın yapılması herhangi bir ceza normunu ihlal etmediği; suç olmadığı için bu şekilde bir isnadın ispatının yapılması mümkün değilken⁵⁵⁸; “küçük yaşta biriyle cinsel ilişkiye girdi” isnadı suç olduğundan, bu isnadın ispatlanması ve 127/1. maddedeki diğer koşulların da sağlanması koşuluyla faile ceza verilmeyecektir.⁵⁵⁹

Hakaretin yapıldığı anda isnadın konusu olan suçtan dolayı hakaret suçunun mağduru hakkındaki kovuşturmanın kesin hükümlerle sonuçlanmamış olması gerekir ki fail suç teşkil eden isnadını ispatlama hakkına sahip olsun.⁵⁶⁰ Bu şart madde metninde açık olarak belirtilmemişse de 127. maddenin ilk fıkrasının devamındaki “*Bu suç nedeniyle hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, isnat ispatlanmış sayılır.*” tümcesinden ispattan önce bir

⁵⁵⁶ **Tarhan**, s.235.

⁵⁵⁷ **Kaya, Esra**, “Hakaret Suçunda İspat Hakkı”, *Hukuk Gündemi Dergisi*,2006/6, s.42.

⁵⁵⁸ **Kaya**, s.42.

⁵⁵⁹ **Çetin**, s.132.

⁵⁶⁰ **Kaya**, s.42; **Çalışır/Çalışır**, s.79.

hükümlülük kararı verilmemesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.⁵⁶¹ TCK'nın 127/1. maddesinin uygulanabilmesi için mahkûmiyet kararı, hakaret fiilinden önce kesinleşmiş olmamalıdır zira aksi halde 127/2. maddesi uyarınca kişiye ispat edilmiş bir eyleminden bahisle hakarete bulunan fail cezalandırılacaktır.⁵⁶²

TCK'nın 127/1. maddesinin ikinci tümcesine göre “*hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, isnat ispatlanmış sayılır.*” Bu hükme göre isnadın ispatlanmış sayılabilmesi için kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün varlığı şarttır.⁵⁶³ Dolayısıyla mağdur hakkında beraat, isnat konusu suçta zamanaşımı ya da şikâyetten vazgeçme nedeniyle düşme gibi kovuşturma olanağının kalmadığı hallerde; herhangi bir hukuki sonuç doğurmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması durumunda isnat ispatlanmamış sayılacağından fiil isnadında bulunan kişi hakaret suçundan cezalandırılabilir; bununla birlikte ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmolunması hallerinde de isnadın ispatlanmış olmasından söz edileceği için faile ceza verilmeyecektir.⁵⁶⁴

TCK m. 127/2. maddesine göre, “*İspat edilmiş fiilinden söz edilerek kişiye hakaret edilmesi halinde, cezaya hükmedilir.*” Bu hüküm; insanların geçmişlerinde işledikleri suçlarla etiketlenmesini, sürekli olarak hakarete uğramasını⁵⁶⁵ önlemek amaçlıdır dolayısıyla önceden hırsızlık yapmış birine “hırsız” demek hakaret suçunu oluşturacaktır.⁵⁶⁶ Hakkında yapılan soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığı

⁵⁶¹ **Tarhan**, s.327.

⁵⁶² **Arisoy**, s.193.

⁵⁶³ “*Katılan hakkında hakarete konu hırsızlık eyleminden dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının bulunmaması karşısında,5237 sayılı TCY'nın 127. Maddesinin uygulanamayacağıнын gözetilememesi yasaya aykırı görüldüğünden... hükmün bozulmasına,*” 2. CD. T:01.04.2008, E:2008/1261, K:2008/ 5306, (**Sınar**, s.94.)

⁵⁶⁴ **Sınar**, s.94, **Aydın**, s.912.

⁵⁶⁵ **Yenidünya/Alşahin**, s.84.

⁵⁶⁶ **Aydın**, s.913; **Hafızoğulları/Özen**, s.226.

kararı verilen, yargılanıp beraat eden ya da davanın düşmesi kararı verilen kişilerin bu fiillerinden ötürü tahkir edilmeleri de hakaret suçunu oluşturacağından fail cezalandırılabilir.

Fail isnadını en geç, isnada konu fiille ilgili hükmün kesinleştiği tarihe dek yapmalıdır ki isnadın ispatı imkânından yararlanabilsin.⁵⁶⁷ Örneğin fail, mağdura, hakkında hırsızlık suçuyla ilgili hâlihazırda yürütülmekte olan kovuşturma konusuyla ilgili bir isnatta bulunmuşsa isnadın ispatı hakkında faydalanacak ancak aynı suç için kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı varsa isnadın ispatı hakkı söz konusu olamayacaktır.⁵⁶⁸

TCK'nın 127. maddesi ispat hakkının nasıl kullanılacağına ve yöntemine dair herhangi bir usul öngörmese de madde gerekçesinde, isnadın doğruluğunun ispatının hakaret suçundan dolayı açılan davanın görüldüğü mahkemede yapılamayacağı; hakaret suçunun işlendiğinden bahisle açılan davanın görüldüğü mahkemenin, yapılan somut vakıa isnadının bir suç oluşturması durumunda, bu suçun gerçekten işlenmiş olup olmadığının ortaya çıkarılmasını bekletici mesele kabul ederek, bu nedenle açılmış veya açılacak olan davanın sonucunu beklemesi gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁶⁹

İspat iddiasının hakaret suçunun soruşturma aşamasında değil; kovuşturma aşamasında ileri sürülebileceğini kabul etmek gerekir.⁵⁷⁰ Nitekim TCK'nın 127/1. maddesinde isnadın ispatı durumunda ceza verilmeyeceği belirtilmiştir; ceza verme ya da vermeme hak ve yetkisi savcının değil mahkemelerindir.⁵⁷¹

⁵⁶⁷ Arısoy, s.193.

⁵⁶⁸ Çalışır/Çalışır, s.79.

⁵⁶⁹ Kaya, s.43.

⁵⁷⁰ Tarhan, s.327.

⁵⁷¹ A.g.e.

b. İsnada Konu Fiilin Doğruluğunun Anlaşılmasında Kamu Yararı Olması

5237 sayılı TCK'nın 127/1. maddesinin üçüncü tümcesine göre “*Bunun dışındaki hallerde isnadın ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına... bağlıdır.*” “*Bunun dışındaki haller*” ifadesinden de hakaret suçuna konu olan isnadın bir suç oluşturmadığı durumlar anlaşılmaktadır.⁵⁷² Dolayısıyla ispat hakkı, isnat edilen ve konusu suç teşkil etmeyen bir fiilin ispatlanmasında kamu yararı bulunması koşuluna bağlanmıştır. Bu hükme göre isnadın konusu suç oluşturmasa dahi ispat hakkının kullanılması mümkün olacaktır zira isnat edilen fiilin suç oluşturması halinde kamu yararı bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilmeyecek ve daha önce de bahsedildiği üzere 127/1. maddesinin birinci ve ikinci tümceleri uygulama alanı bulacaktır. İsnadın suça ilişkin olması, isnadın ispatı hakkı için kuralken; isnadın ispatında kamu yararı bulunduğu iddiası isnadın ispatı hakkı için istisnadır.⁵⁷³ Başka bir deyişle, tahkir edici fiil, bir suça ilişkinse isnadın ispatında kamu yararı bulunup bulunmadığı değerlendirilmeksizin faile isnadın ispatı hakkı tanınacak; tahkir edici fiil bir suça ilişkin değilse de isnadın ispatı hakkı için kamu yararı bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir.⁵⁷⁴

İsnadın doğruluğunun araştırılmasında kamu yararı bulunup bulunmadığına savcılık ya da mahkeme karar verir.

Somut olayda kamu yararının bulunup bulunmadığı konusunda takdir yetkisi hakaret suçuna bakan mahkemenindir.⁵⁷⁵ Hakaret suçu, soruşturma aşamasında ise bu yetki o soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısındadır. Şikâyetçi isnadın ispatını talep etmese ya da buna rıza göstermese bile, eğer mahkeme/savcı isnadın gerçek

⁵⁷² **Tarhan**, s.328.

⁵⁷³ **Kaya**, s.44.

⁵⁷⁴ **Sınar**, s.95; **Arısoy**, s.195.

⁵⁷⁵ **Sınar**, s.95.

olup olmadığının araştırılmasında kamu yararı bulunduğu kararı verirse ispat hakkını tanır.⁵⁷⁶ Başka bir deyişle isnadın ispatı yalnızca hakaret suçunun failine düşen bir yükümlülük değil; soruşturma aşamasında savcılık, kovuşturma aşamasında da mahkeme tarafından araştırılması gereken bir konudur.⁵⁷⁷ Nitekim isnadın gerçek olup olmadığının ortaya çıkarılmasında kamu yararı olduğu için bu husus; salt faili değil; tüm toplumu ilgilendirir.⁵⁷⁸ İsnadın doğru olmadığı ortaya çıkarılırsa hakaret suçunun kovuşturmasına devam edilecek; doğru olduğu ortaya çıkarılırsa da hakaret suçunun faili cezalandırılmayacaktır.

Belirtmek gerekir ki “kamu yararı” kavramının belirsiz oluşu,⁵⁷⁹ ona, her yöne çekilebilecek esnek bir hal aldırılmaktadır.⁵⁸⁰ Ceza normundaki bu belirsizlik hali, suçların sınırlarının açık bir şekilde belirlenmesini gerektiren kanunilik ilkesine aykırıdır.⁵⁸¹

Suç teşkil etmeyen bir fiilin isnadının ispatında kamu yararının bulunup bulunmadığı değerlendirilirken isnadın, toplumun tümü ya da en azından bir kısmını ilgilendirip ilgilendirmediği, toplumun genelini ilgilendiriyorsa da mağdurun kişiliği, kim olduğu⁵⁸², kamuya açıldığı oran,⁵⁸³ sosyal statüsü, toplumda üstlendiği görev⁵⁸⁴ gibi konular dikkate alınmalıdır. Örneğin hakkında isnatta bulunulan kişi bir siyasetçiye, bu kişiyle ilgili isnatların doğru olup olmadığının ortaya çıkarılmasında

⁵⁷⁶ A.g.m.

⁵⁷⁷ **Gündoğan**, s.280-281.

⁵⁷⁸ A.g.e.

⁵⁷⁹ **Yenidünya/Alşahin**, s.83; **Kaya**, s.44.

⁵⁸⁰ **Soyaslan**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.261.

⁵⁸¹ A.g.e.

⁵⁸² **Arisoy**, s.195.

⁵⁸³ **Kaya**, s.44.

⁵⁸⁴ **Üzülmez**, s.63; **Yenidünya/Alşahin**, s.83.

şeffaf yönetim ilkesinin gereği olarak kamu yararı bulunur.⁵⁸⁵ Bir kasabın imal ettiği sucuklara yenilemeyecek hayvan eti kattığı;⁵⁸⁶ ilkokul öğrencilerini taşıyan bir servis sürücüsüne yönelik, çocuklara karşı cinsel zaafi olduğu⁵⁸⁷ gibi mağduru tahkir edici nitelikli isnatların gerçek olup olmadığının araştırılmasında da kamu yararı bulunur. Bu isnatların içeriği toplum tarafından kınanan ve ahlaksız bulunan davranışlar olsa da kanuni tanımda yer alan bir fiili oluşturmadığı sürece suça mahal vermemesine karşın; toplum açısından tehlike yaratır.⁵⁸⁸ Dolayısıyla isnadın ispatında araştırılması gereken bir kamu yararı vardır. İsnadın ispatı halinde, isnatta bulunan kişi, bilinmesinde kamu yararı olan bir gerçeği ortaya çıkardığı için cezalandırılmayacaktır.

Bireyin şeref ve haysiyetinin korunması esastır bu nedenle kamu hayatına katılmamış mağdurun, kamu hayatını hiçbir şekilde ilgilendirmeyecek özel hayatına ilişkin iddiaların ispatında kamu yararı olmaz.⁵⁸⁹ Hatta mağdur kamu hayatında rol alsa dahi, yalnızca kendisine ve ailesine ait bir özel yaşam hakkı alanına dair isnatlarda çoğu defa kamu yararı bulunmayabilir.⁵⁹⁰ Aksi hali 1982 Anayasası'nın 20. maddesinde düzenlenmiş olan özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine aykırılık teşkil edecektir.⁵⁹¹

c. İsnada Konu Filin İspatına Şikâyetçinin Rız Olması

5237 sayılı TCK'nın 127/1. maddesinin üçüncü cümlesine göre “*Bunun dışındaki hallerde isnadın ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru*

⁵⁸⁵ Sınar, s.95.

⁵⁸⁶ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel*, s.262.

⁵⁸⁷ Gürdoğan, s.279.

⁵⁸⁸ Gürdoğan, s.280.

⁵⁸⁹ Arısoy, s.195; Kaya, s.44, Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel*, s.262.

⁵⁹⁰ Sınar, s.95.

⁵⁹¹ Kaya, s.44.

olup olmadığının anlaşılmasında...şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.” Bu durumda da konusu suç teşkil etmeyen bir fiilin isnadı söz konusu olup ayrıca kamu yararının bulunup bulunmadığına bakılmaksızın doğrudan şikâyetçinin rızasının varlığı halinde faile ispat hakkı tanınmıştır.⁵⁹² Hakaret suçunun mağduru olarak anlaşılan şikâyetçi⁵⁹³, failin ona isnat ettiği somut olgu ya da fiili ispat etmesi için faile ispat hakkı tanır.⁵⁹⁴ Mağdur, failin isnadını ispat etmesine izin verirse, isnadın ispatında kamu yararı bulunup bulunmadığına ve isnat içeriğinin suç olup olmadığına bakılmasına gerek olmadan faile ispat hakkı tanınacaktır.⁵⁹⁵

Kendisine isnat edilmiş hakareten şikâyetçi olan mağdur, dava sırasında failin isnadını ispat etmesine rıza gösterdiğini açık ve koşulsuz bir şekilde belirtmelidir.⁵⁹⁶ Mağdur, isnadın ispatı talebi üzerine ispata rıza göstermişse artık bu rızasından dönmeyecektir fakat 5237 sayılı TCK'nın 73/4. maddesine göre hüküm kesinleşinceye dek mağdurun şikâyetinden vazgeçme hakkı bulunduğu için davanın düşürülmesi yoluyla⁵⁹⁷ isnadın gerçek olup olmadığının engellenmesi söz konusu olabilecektir.⁵⁹⁸

İsnadın ispatı talebi, kovuşturma aşamasında hakaret suçuna bakan mahkeme huzurunda istenirken; soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcılığında da istenebilir.⁵⁹⁹ Hakaret suçunun mağdurları birden fazla ise ispat talebinin kabul

⁵⁹² **Arisoy**, s.196.

⁵⁹³ A.g.m.

⁵⁹⁴ **Yenidünya/Alşahin**, s.83.

⁵⁹⁵ **Arisoy**, s.196.

⁵⁹⁶ **Kaya**, s.44.

⁵⁹⁷ Mülga 765 sayılı TCK'nın 481/7. maddesinde isnadın ispatı halinde, düşme kararı verileceği açıkça belirtilmesine rağmen; 5237 sayılı TCK'da bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁵⁹⁸ **Tarhan**, s.329; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.264.

⁵⁹⁹ **Gündoğan**, s.282.

edilebilmesi için bütün mağdurların rızasının alınması gerekir zira kanun kişiyi, kendi davranışlarının hesabını vermeye mecbur bırakmamışken; bunun, salt başkalarının zorlamasıyla olabileceği kabul edilemez.⁶⁰⁰ Bunun yanında şikâyetçilerin hepsi ispata razı değilse ve isnat edilen fiilin ispatında kamu yararı bulunuyorsa, artık şikâyetçinin isnada razı olması şartı aranmayacaktır.⁶⁰¹

Kanunda herhangi bir süre öngörülmediği için hüküm kesinleşinceye kadar yargılamanın her safhasında mağdur ya da mağdurlar tarafından isnadın doğru olup olmadığına dair talepte bulunulması mümkündür.⁶⁰² Fail; yaptığı isnadın gerçek oluşunu ispatlarsa; ceza almayacaktır; ispatlamazsa da hakaret suçundan ötür cezalandırılabilir.

Şikâyetçinin, şikâyet etmeden ölmesi durumunda belli dereceye kadar olan yakınlarının isnadın ispatına rıza göstermeleri mümkündür.⁶⁰³ Nitekim 5237 sayılı TCK'nın 131/2 maddesine göre “*Mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoy, eş veya kardeşleri tarafından şikâyetle bulunulabilir.*”

Şikâyetçinin rızasıyla hakaret suçunda faile isnadın ispatı hakkı tanınması hali; gerçeğin ortaya çıkarılmasından kaçınmak gibi şikâyetçi üzerinde manevi bir baskı yarattığından ve onu isnadın ispatına rıza göstermeye zorlayacak olmasından ötürü doktrinde eleştirilmiştir.⁶⁰⁴ Zira isnadın ispatlanmasına rıza gösteren ve ispat süresi içerisinde onur, şeref ve saygınlığı daha da zedelenecek olan mağdur, eğer

⁶⁰⁰ **Kaya**, s.44.

⁶⁰¹ **Tarhan**, s.329;**Kaya**, s.45.

⁶⁰² **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel*, s. 263; **Yenidünya/Alşahin**,s. 83.

⁶⁰³ **Arısoy**, s.196.

⁶⁰⁴ **Sınar**, s.96; **Erman**, s. 263; **Yenidünya/Alşahin**, s.83; **Özbek ve Diğerleri**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.503.

isnadın ispatına rıza göstermezse; toplumda, isnadın gerçek olduğunu kabullenmiş algısı yaratabilir.⁶⁰⁵

B. Yasama sorumsuzluğu

Yasama sorumsuzluğu, 1982 Anayasa'nın "yasama dokunulmazlığı" başlıklı 83/1. maddesinde dokunulmazlık kurumu ile birlikte düzenlenmiştir. Buna göre; *"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar."* Yasama sorumsuzluğu; fiil, yani "oy, söz ve düşünce"; yer, yani "oy, söz ve düşüncelerin, mecliste ya da meclis çalışmalarında açıklanmış olması" ve nihayet kişi, yani "meclis üyeleri" olarak sınırlandırılmıştır.

Yasama sorumsuzluğu milletvekillerinin, yasama görevlerini yerine getirirken düşüncelerini, her türlü baskıdan uzak, rahat bir şekilde ifade edebilmelerinin güvencesi olarak kabul edilmiş, parlamenter sistemin fonksiyonuna uygun, kişiye özgülenmemiş bir müessesedir.⁶⁰⁶ Anayasamızda konuya ilişkin açık bir düzenleme bulunmasa da, öğretilerde meclis üyelerinin meclis çalışmaları sırasında başkalarını tahkir edici nitelikteki ifadelerinin ve hareketlerinin yasama sorumsuzluğu kapsamına girdiği kabul edilir.⁶⁰⁷ Bir an için aksi düşünüldüğünde gerçekten de meclis üyelerinin baskıdan uzak özgür bir şekilde parlamenter sistemin işlevine ve amacına uygun davranmaları sürekli bir hakaret iddiası nedeniyle neredeyse imkânsız hale gelebilecektir.⁶⁰⁸

⁶⁰⁵ Gürdoğan, s.281-282.

⁶⁰⁶ Dursun, İsmail, "Yasama Sorumsuzluğunun Hakaret Suçu Bakımından Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 19, S. 1, s.94.

⁶⁰⁷ Gürdoğan, s.294.

⁶⁰⁸ Gözler, Kemal, "Yasama Dokunulmazlığı Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi", *AÜSBFD*, s.73. http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/56/3/4_kemal_gozler.pdf E.T. 13.10.2015.

Anayasamız, meclis üyelerinin meclis çalışmaları icrası sırasında oy, söz veya düşünce açıklamalarının, 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinde düzenlenen hakaret suçunun konusunu oluşturduğu hallerde, hakaret içerikli ifadelerin yasama sorumsuzluğu kapsamına alınıp alınmadığı hususunda herhangi bir düzenleme yapmadığı için, hakaret suçunu işlediği iddia edilen meclis üyesi, yasama sorumsuzluğundan yararlanabilecektir. Durum böyleyken milletvekilinin hukuki ve cezai sorumluluğundan söz edilemeyecektir. Yasama sorumsuzluğu, bu haliyle bir şahsi cezasızlık sebebidir. Hakaret suçunu işleyen bir meclis üyesinin, şikâyet edilmesi durumunda savcı, CMK'nın, "*cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir*" şeklindeki 171/1. maddesi uyarınca kovuşturmayaya yer olmadığına karar verebilir; iddianame düzenlenmesi durumunda mahkeme, şüphelinin lehine olan şahsi cezasızlık sebebinin iddianamede görmezden gelinmesinden ötürü iddianamenin CMK'nın 170. maddesine aykırı olduğundan bahisle iadesine karar verebilir; meclis üyesi hakkında ceza davasının açılmış olması durumunda da CMK'nın 223/3. maddesine göre somut olayda bir şahsi cezasızlık sebebi bulunmasından ötürü ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi lazım gelir.⁶⁰⁹

Belirtmek gerekir ki bir milletvekilinin yalnızca kişisel nefreti, öfkesi, kızgınlığı için bir kimseye, onun onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek şekilde saldırması yasama dokunulmazlığı kurumunun amacı ile örtüşmeyecektir.⁶¹⁰

⁶⁰⁹ Dursun, s.94.

⁶¹⁰ "*Her ne kadar Anayasanın 83. maddesine göre TBMM üyeleri meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerinden ve bunları meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamaz iseler de, bu sorumluluk mutlak bir şekilde sınırsız değildir. Anayasanın bu ilkesinin kötüye kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilirken özellikle (kamu yaran - kişisel yarar dengesinin) iyi konulması gerekmektedir... Bir milletvekili sırf kişisel kinini tatmin için bir kimseye başkasının kişilik değerlerine saldırı teşkil edecek, bu bağlamda hakaret etmişse bu kişinin milletvekili dokunulmazlığından yararlandırılması dokunulmazlık kurumunun varoluş amacı ve nedeni ile bağdaşmaz.*", Yargıtay4.HD,E.2001/4476,K.2001/8768.

http://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_4_Hukuk_Dairesi_2001-4476.php ET 10.10.2015.

Parlamentoda meclis çalışmaları sırasında ileri sürülen tahkir edici düşüncelerin yasama sorumsuzluğu kapsamına alınması ceza hukuku açısından mutlakken; bu düşünceler hukuk davalarında tazminat sorumluluğunu doğurabilir.⁶¹¹

III. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

A. Suça Teşebbüs

Tahkir edici fiilin mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte olmasını yeterli gören, ayrıca rencide edilmiş olmasını dolayısıyla da belli bir neticenin meydana gelmesini aramayan hakaret suçu⁶¹² öğretideki baskın görüşe göre soyut, şekli ve neticesiz; neticesi harekete bitişik, hareketle netice arasında zaman aralığı olmayan ani bir suçtur.⁶¹³ Hakaret suçu bu özellikleri dolayısıyla TCK'nın 35/1. maddesinde kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması” olarak tanımlanan teşebbüse kural olarak elverişli değildir.⁶¹⁴ Gerçekten de mağdurun yüzüne karşı işlenen hakaret suçunun, hakaret teşkil eden sözün ya da fiilin mağdurca öğrenildiği zaman tamamlanması ve neticesiz olmasından dolayı teşebbüs derecesinde kalması olanaksızdır.⁶¹⁵ Ancak failin ağzından çıkan “*senin sülaleni...*” gibi bir ifade tümce olarak tamamlanamamış fakat hakaretin yine de anlaşılabilirliği⁶¹⁶; hakaret etmeye çalışan failin ağzının zorla kapatıldığı; el işaretiyle

⁶¹¹ **Keskinsoy, Ömer**, “Yargıtay Kararları Doğrultusunda Yasama Sorumsuzluğunun Tazminat Sorumluluğu Bakımından Sınırları”, *TBB*, Sayı 66, 2006, s.176.

⁶¹² **Yenidünya/Alşahin**, s.68.

⁶¹³ **Hafizoğulları/Özen**, s.234; **Tarhan**, 349-350; **Özbek ve Diğerleri**, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* s.507; **Üzülmez**, s.68; **Sınar**, s.102; **Arısoy**, s.199; **Bayındır/Apiş**, s.85; **Aydın**, s.903; **Soyaslan**, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.233.

⁶¹⁴ **Tarhan**, 349-350, **Hafizoğulları/Özen**, s.234.

⁶¹⁵ **Yenidünya/Alşahin**, s.68.

⁶¹⁶ **Tarhan**, s.350.

hakaret etmeye çalışan failin ellerinin tutulduğu hallerde ise teşebbüsün gerçekleştiğini kabul etmek gerekir.⁶¹⁷

Üç kişiyle ihtilat unsuru gerçekleşmediğinde oluşmayan mağdurun gıyabında yapılan hakaret suçuna da teşebbüs mümkün değildir.⁶¹⁸ Örneğin, fail henüz üçüncü kişiyle ihtilat etmeden hakarete bulunmaktan vazgeçerse veya sadece bir ya da iki kişiyle ihtilat ederek mağdurun yokluğunda hakaret ederse ortada bir teşebbüsten; hatta gıyapta hakaret suçundan bahsedilemeyecektir. Zira TCK'da en az üç kişiyle ihtilat edilen hakaret suçu cezalandırılmıştır.

Hakaret fiilinin mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle huzurda işlenmiş sayıldığı, hareketlerin parçalara bölünebildiği hallerde suça teşebbüs olanaklıdır. Örneğin failin yazdığı ve mağdura posta ile gönderdiği hakaret içeren bir mektubun failin elinde olmayan sebeplerle (mektubun kaybolması, failin arkadaşı tarafından okunup, saklanması gibi), mağdura ulaşamadığı⁶¹⁹, yine hakaret içeren bir mail ya da cep telefonu mesajlarının mağdur görmeden önce başkası tarafından silinmesi⁶²⁰ gibi hallerde failin hareketi parçalara bölünebildiği için teşebbüsten söz edilebilecektir. Fail burada suç için elverişli hareketlerin icrasına başlamış olup; elinde olmayan nedenlerle hakaret etme suçunu tamamlayamamıştır.

5187 sayılı Basın Kanununun 11/1. maddesine göre basılmış eserler yoluyla işlenen suç, yayım anında oluşur. Eserin basılmış olması suçun kurucu unsuru olduğu için ayrıca dağıtılması, satışa sunulması gerekli değildir. Dolayısıyla henüz yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzereyken engellenmiş hakaret içerikli bir eser

⁶¹⁷ Aydın, s.903.

⁶¹⁸ Sınar, s. 102; Tarhan, s.350; Hafizoğulları/Özen, s.234.

⁶¹⁹ Hafizoğulları/Zeki, s.234; Üzülmmez, s.68; Aydın, 903.

⁶²⁰ Aydın, s.904.

hakaret suçu oluşturmayaacağından, olmayan bir suça da teşebbüsten bahsedilemeyecektir.⁶²¹.

Hakaret suçlarında gönüllü vazgeçme mümkündür. 5237 sayılı TCK'nın 36. maddesine göre, failin suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçmesi veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlemesi halinde, fail teşebbüsten dolayı cezalandırılmayacak fakat tamam olan kısım esasen bir suç teşkil ediyorsa yalnızca o suça ait ceza ile cezalandırılacaktır. Bu hükme göre fail hareketine son vermek veya suçun tamamlanmasını önlemek suretiyle hakaret suçundan gönüllü vazgeçebilir. Örneğin, mağdura elden hakaret içerikli bir mektup gönderen fail, mağdurun eline geçmeden mektubu geri alsa ya da mağdura ulaşmasını engellese bu durumda gönüllü vazgeçme hükümleri söz konusu olacaktır.⁶²²

Failin, sözlü hakarete özür dilemesi, sözünü geri alması, yazı yoluyla hakarete de tekzip ya da özür mektubu yayımlatması karşısında gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanamayacağı söylenebilir.⁶²³ Nitekim mağdurun isnadı duymasıyla, öğrenmesiyle, hakaret içerikli eser yayımlandığında suç da tamamlanmış olacaktır. Bahsi geçen nedamet halleri hakaret suçunun oluşumunu etkilememekle beraber, yargıcın cezanın kişiselliği ilkesi ve takdiri indirim sebeplerini uygulamasında önem kazanabilir.⁶²⁴

Son olarak etkin pişmanlık halinin TCK'da sadece belli suçlar için öngörüldüğünü ve hakaret suçunun da bu suçlar arasında yer almadığını belirtmek gerekir.

⁶²¹ Bayındır/Apiş, s.86; Hafizoğulları, Zeki, s.234.

⁶²² Özbek ve Diğerleri, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.507.

⁶²³ A.g.e.

⁶²⁴ Tarhan, s. 350.

B. Suça Katılma (İştirak)

İştirak hakaret suçunda uygulama alanı bulabilir yeter ki iştirakçiler arasında iştirak iradesi ve iştirakçilerin davranışı en azından teşebbüs düzeyine ulaşmış olsun.⁶²⁵

5237 Sayılı TCK'nın suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her birinin, fail olarak sorumlu olacağını düzenleyen 37/1. maddesine göre iki veya daha çok kişinin birlikte bir anlaşma istenciyle mağdura somut bir olgu ya da fiil isnad eden ya da sövğu yoluyla tahkir edici hareketlerde bulunan kişilerin her biri müşterek fail olarak cezalandırılacaktır. Örneğin, iki kişinin hakaret içeren bir mektubu birlikte yazması⁶²⁶ ya da bir mitingde hakaret içeren pankartı birlikte hazırlayıp taşınması gibi.⁶²⁷

Sözün ya da yazının içeriğine hakim olmadan, buna katılmadan sadece aktaran, taşıyan bir kişinin suça iştirak ettiği kabul edilemez. Örneğin mektup taşıyan postacı ya da hakaret içerikli metne katılmaksızın onu sunmakla görevli radyo televizyon sunucularının sırf bu nedenlerle fail olamayacağı gibi.⁶²⁸

TCK'nın 37/2. maddesi, suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişinin de fail olarak sorumlu tutulacağını; kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezasının, üçte birden yarısına kadar arttırılacağını belirtmiştir. Bu hüküm karşısında hakaret suçu “dolayısıyla faillik” yoluyla da işlenebilir.

Örneğin birini tehditle başkasına hakaret etmeye zorlayan kişi ya da bir akıl hastasını kandırarak bir başkasına hakaret ettiren kişi dolayısıyla faildir. Hakaret

⁶²⁵ Aydın, s.904.

⁶²⁶ Hafizoğulları/Özen, s.234.

⁶²⁷ Üzülmez, s.68.

⁶²⁸ Hafizoğulları/Özen, s.234-235; Üzülmez, s.68.

suçu, suça azmettirmek ve yardım etmek şeklinde de işlenebilir olup, TCK'nın 38. ve 39. maddelerinde düzenlenen genel kurallara tabiidir.⁶²⁹

C. İçtima

Bir kimsenin bir veya birden çok fiille ceza kanununun aynı hükmünü veya farklı hükümlerini bir ya da birden çok defa ihlâl etmesi⁶³⁰; birden çok fiilin tek failde toplanması durumunda⁶³¹ failin tek bir suçtan cezalandırılmasına “suçların içtimaı” denir.

Ceza Hukukunda esas olan “kaç fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza” dır. Buna göre ceza kanununun ihlâli sayısınca suçun varlığı kabul edilir ve fail her bir ihlâlden sorumlu tutulur. Bu kural gerçek “gerçek içtima”dır (cezaların içtimaı) ancak bu kuralın “suçların içtimaı” denilen istisnaları vardır⁶³². Kanun bazı durumlarda “bileşik suç”, “zincirleme suç” ve “fikri içtima” adı altında birden fazla ihlâli tek suç sayıp faile tek ceza verileceğini öngörmüştür. Hakaret suçunda, suçların içtimaı mümkündür.

5237 sayılı TCK'nın 42. maddesine göre biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan bileşik suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz. Bileşik suçta, farklı nitelikteki suçlar, birleşerek bunlardan bağımsız ayrı bir suç meydana getirdikleri için ortada bir tane fiil ve bu fiilin de bir cezası vardır. 5237 sayılı TCK'da hakaret suçu; bir başka suçun ağırlaştırıcı sebebi olarak düzenlenmemişse de örneğin 5237 sayılı TCK'nın “işkence” başlıklı 94. maddesindeki “*bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi*” ifadesinden de, madde gerekçesindeki “*İşkence teşkil eden fiiller, aslında kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyan*

⁶²⁹ Üzülmöz, s.68; Hafizoğulları/Özen, s.234; Tarhan, s.351.

⁶³⁰ Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, s.339.

⁶³¹ Hakeri, s.554.

⁶³² Hakeri, s.555.

fiillerdir.” tümcesinden de hakaret suçunun işkence suçunun bir unsuru olarak düzenlendiğini görüyoruz.⁶³³ Aynı şekilde 5237 sayılı TCK’nın “eziyet” başlıklı 96. maddesi gerekçesinde de “*bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan davranışlarda bulunulması*”, “*fiillerin kasten yaralama, hakaret, tehdit, cinsel taciz niteliği taşıyabilmesi*” ifadeleri dolayısıyla hakaretin bu suçun da unsuru olduğu görülüyor. Fail her iki durumda da işkence ve eziyet suçunun içinde eriyen ve bağımsızlığını kaybeden “hakaret” suçundan değil; yalnızca işkence ve eziyet suçundan cezalandırılacaktır.

Hakaret suçunun zincirleme suç şeklinde işlenmesi mümkündür. Hakaret suçu, aynı kişiye karşı bir suç işleme kararı ile değişik zamanlarda veya birden fazla kişiye ya da bir topluluğa yönelik hakaretlerle işlendiğinde zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Öyle ki TCK’nın “Zincirleme Suç” başlıklı 43. maddesinin ilk fıkrası karşısında failin bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda aynı kişiye karşı birden fazla hakaret suçu işlediğinde⁶³⁴ tek bir cezaya hükmedilir;⁶³⁵ bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır; bu suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri aynı suç sayılır, mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanırken; 43.

⁶³³ **Tarhan**, s.351; **Bayındır/Apiş**, s.88; **Çalışır/Çalışır**, s.107.

⁶³⁴ “Somut bir olgu ya da fiil isnadı” ve “sövme” hakaret suçunun seçimlik hareketleri olduğu için burada aynı kişiye yönelik hakaretin bunlardan hangisiyle gerçekleştiğinin önemi de yoktur. (**Üzülmez**, s.69)

⁶³⁵ “...Alkollü araç kullanarak trafik kazasına yol açan sanığın nezarethaneye alınmadan önce ve nezarethanede bulunduğu sürece değişik zamanlarda katılan görevli polis memuruna aynı suç işleme kararının icrası kapsamında birden çok kez hakaret içerir sözler söylediği sabit olduğu halde; 5237 sayılı TCK’nın 43./I. maddesinin uygulanması gerektiğinin gözetilmemesi...” 4. CD., 9.5.2012 T.,2010/14085 E.,2012/11061 K., (**Çalışır/Çalışır**,s.208); “Hakkındaki zorla getirme emrinin infazı amacıyla sanığın ekip otosuna bindirilmek istendiğinde sokakta, birden fazla görevli polislere yönelik hakaret eylemlerini ve götürüldüğü karakolda görevli tüm polisler için hakaret eylemlerini aynı suç işleme kararı içinde ve kısa zaman aralıklarıyla işlemesi karşısında TCY’nın 125/3a-4 madde ve fıkralarının bir kez uygulanarak, zincirleme suç hükmü olan TCY’nın 43. Maddesi uyarınca cezanın artırılması gerektiği gözetilmeden...” 4. CD. E. 2008/10579 K., 2010/6050, T. 5.4.2010 <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=46&t=12823> E.T. 1.10.2015.

maddesinin ikinci fıkrası karşısında da hakaret suçunun tek bir fiille birden fazla kişiye karşı⁶³⁶ işlenmesi durumunda zincirleme suç hükümleri uygulanır.

TCK'nın 125/5. maddesine göre de kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş kabul edilecek; ancak bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanacaktır.

Fikri içtima; failin tek bir fiille birden fazla farklı suçu ya da aynı suçu birden fazla işlemesi anlamına gelir; suçların farklı olması durumunda “farklı neviden fikri içtima”; aynı olması durumunda da “aynı neviden fikri içtima” söz konusu olur.⁶³⁷

5237 sayılı TCK'nın “zincirleme suç” başlığını taşıyan 43/2. maddesi aynı neviden fikri içtima; aynı kanunun 44. maddesi de farklı neviden fikri içtima kurumunu düzenlemiştir.⁶³⁸ Daha önce de belirtildiği gibi ilk durumda fail tek bir hakaret suçundan dolayı cezalandırılacak ancak verilecek ceza 43. maddede düzenlenen zincirleme suç hükümlerine göre artırılacak; ikinci durumda ise faile yalnızca en ağır suçtan dolayı ceza verilir; ayrıca cezanın artırımına gidilmeyecektir. Öyle ki 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesine göre; tek bir fiil ile kanunun birden çok hükmünün ihlâl edilmesi olarak tanımlanan farklı neviden fikri içtima; failin bu hükümler içinde en ağır cezayı gerektiren suçtan ötürü cezalandırılmasını gerektirir. Fail burada tek bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet vermiştir. Örneğin

⁶³⁶ Bu hüküm karşısında örneğin tek bir söz, yazı veya söyleyişle birden fazla kişiye hakaret edilmesi halinde tek ceza verilecek ve bu ceza da dörtte birinden dörtte üçüne kadar arttırılacaktır. “...*Tek eylemle katılanlara yönelik hakaret ve tehdit suçlarını işleyen sanık hakkında, TCK'nın 43/2. Maddesi uygulanmak suretiyle hakaret ve tehdit suçlarından birer kez hüküm kurulması gerekirken, yasal ve yerinde olmayan gerekçeyle her suçtan ikişer kez cezalandırılmasına karar verilmesi...*” 4. CD. 25.4.2012 T,2010/13427 E, 2012/11317 K. (Çalışır/Çalışır), s.207.

⁶³⁷ **Koca, Mahmut**, “Fikrî İçtima”, *CHD*, Y:2, S:4, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2007, s.199.

⁶³⁸ **Göktürk, Neslihan**, “Türk Hukuku'nda Suçların İçtimaı”, *CHKD*, Adalet Yayınevi, C: 2, S: 1-2, 2014, s. 55; **Koca**, s.198; **Üzülmez**, s.69;**Sınar**, s.104, **Çalışır/Çalışır**, s.107; **Bayındır, Apiş**, s.88.

fail tek bir fiile aynı anda hem hakaret hem de müstehcenlik⁶³⁹, iftira⁶⁴⁰, tehdit, şantaj, suç uydurma, cinsel taciz⁶⁴¹ gibi suçlardan birini işleyebilir. Bu durumda ortada tek bir fiille işlenmiş birden fazla suç olduğu için fail, fikri içtima hükümleri uyarınca bu suçlardan en ağır olanı ile cezalandırılacaktır. Ancak bu noktada işlenen suçların her birinin manevi unsuru önem taşır. Örneğin karşısındaki kişiyi aşağılamak ve küçük düşürmek için, karısıyla cinsel ilişki kuracağını söylemek hakaret suçunu⁶⁴², yolda yürüyen bir kimseye şehvet duygularıyla laf atmak da başlı başına özel kastla işlenebilen cinsel taciz suçunu oluşturur⁶⁴³. Yargıç, filin hangi duygularla ve amaçlarla gerçekleştirildiğini somut olayın özelliklerine göre belirleyecektir.⁶⁴⁴

IV. MUHAKEME VE YAPTIRIM

1. Muhakeme

a. Şikâyet

5237 Sayılı TCK'nın 131/1. maddesine göre “*kamu görevlisine görevinden dolayı işlenenler hariç hakaret suçunun soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun*

⁶³⁹ Çalışır/Çalışır, s.107.

⁶⁴⁰ Tarhan, s.351.

⁶⁴¹ Bayındır/Apiş, s.88.

⁶⁴² Tarhan, s.361.

⁶⁴³ Artuk, Mehmet Emin, Cinsel Taciz Suçu (TCK. m.105), *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing), Cinsel Taciz, Eşitlik İlkesi ve Ayrım Yasağı, Seminer Tebliği Özel Sayı, 2006/4, s.30. <http://www.calismatoplum.org/sayil1/artuk.pdf> E.T. 2.10.2015.

⁶⁴⁴ “Müştekinin tarlasında ekili bulunan patates fidelerinin babası tarafından ezilmesi sonucu sanık ile müşteki arasında çıkan tartışma sırasında sanığın müştekiye küfredip pantolonunun üzerindeki cinsel organını göstermesinin kasıt itibariyle hakaret suçunu oluşturacağı gözetilmeden sarkıntılık olarak kabul edilip yazılı şekilde(TCK'nın 421/2 maddesiyle) mahkûmiyet hükmü tesisi yasaya aykırıdır.” 2. CD. 12.9.1991, E. 8788- K. 9249 (Çetin), s. 57; “Sanığın, katılana söylediği kabul edilen “sana uyuz oluyorum, senin ağzını burnunu dağıtırım, kadın olduğun için ses çıkarmıyorum” sözleri hakaret değil; tehdittir.” 4. CD. 1.3.2004,3287/2182,(Çetin,s.59-60.)

şikâyetine bağlıdır.” Görüleceği gibi hakaret suçunun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmiş olması dışındaki basit hakaret suçu ve diğer nitelikli haller de dahil olmak üzere şikâyet takip şartı olarak aranacaktır. Mağdurun küçük ya da kısıtlı olması durumunda şikâyet hakkı vasisi ya da velisi tarafından kullanılacaktır. Hakaret suçunun mağduru tüzel kişilik ise tüzel kişinin yetkili temsilcisi şikâyet hakkını kullanabilecektir.

5237 Sayılı TCK'nın 73. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyet süresi altı ay olup, zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre fiilin ve failin bilinmesi ya da öğrenilmesinden itibaren başlar. Bu süre içerisinde şikâyette bulunulmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. Bahsi geçen hükümlere göre, mağdurun fiili ve faili öğrendiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyette bulunmadığı hallerde suç soruşturulup kovuşturulmayacak fakat kamu görevlilerine görevinden dolayı işlenen hakaret suçları için cumhuriyet savcılığınca şikâyet beklenmeden kamu adına re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılacaktır. CMK'nın 158/6. maddesine göre “*Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam olunur.*” Bu maddeye göre örneğin mağdurun kamu görevlisi olduğu sanıyla iddianame düzenlenip de kamu davası açılmışsa mağdur şikâyetçi olmadığını duruşmada açık bir şekilde belirtmedikçe yargılamaya devam edilecektir.⁶⁴⁵

Fail tek fiille birden fazla kimseye hakaret etmişse, mağdurlardan her biri ayrı ayrı şikâyet hakkına sahiptir. TCK'nın 73/3. maddesine göre şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirmiş olsa bile diğerlerinin şikâyet hakkı düşmez. Aynı yasanın 73/4. maddesi uyarınca şikâyet hakkını kullanan suçtan zarar görenin hüküm kesinleşinceye kadar şikâyetini geri alabilmesi mümkündür. Soruşturma evresinde şikâyetin geri alınması halinde takipsizlik kararı, kovuşturma

⁶⁴⁵ Aydın, s.914.

evresinde de davanın düşmesi kararı verilmelidir. Hükümün kesinleşmesinden sonra vazgeçme cezanın infazına engel olmaz.

TCK'nın 73/5. maddesine göre iştirak halinde işlenen hakaret suçunda şüpheli ya da sanıklardan biri hakkında yapılan şikâyetten vazgeçme diğer şerikleri de kapsar. TCK'nın 73/7. maddesi şikâyetçinin açıkça şahsi haklarından vazgeçtiğini belirtmesi karşısında artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açamayacağını belirtmiştir. Buna göre şikâyetçi geri alma dilekçesinde şahsi haklarından da vazgeçtiğini belirtmemişse tazminat hukukunun genel esaslarına göre hukuk mahkemesinde tazminat davası açabilecek, açılmış olan dava da devam edecektir.⁶⁴⁶

TCK'nın 131/1. maddesine göre şikâyet hakkı suçun mağduruna ait olmakla birlikte aynı yasanın 131/2. maddesine göre mağdur şikâyet hakkını kullanmadan önce ölürse ikinci dereceye kadar üstsoy (ana, baba, büyükanne, büyükbaba) ve alt soyu (evlat, torun), eş ve kardeşlerin de şikâyet hakkı vardır. Hükümün bu hakkı mağdurun belirli derecedeki yakınlarına tanımış olması karşısında, bu kişilerin mağdurun sağlığında yapmış olduğu şikâyeti geri alabileceğini söylemek mümkündür.⁶⁴⁷

CMK'nın, "*Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir.*" şeklindeki 171/1. maddesi karşısında hakaret suçunda şahsi cezasızlık hallerinde Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir.

Cumhuriyet Savcısı, CMK'nın "*...soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir...*" şeklindeki 171. maddesine uyarınca hakaret

⁶⁴⁶ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.236.

⁶⁴⁷ Arısoy, s.200; Çetin, s.155.

suçunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar veremeyecektir. Nitekim hakaret suçu şikâyete bağılı bir suç olsa da cezasının üst sınırı bir yıldan fazla hapis cezasıdır.

İster şikâyete tabi olsun ister olmasın (kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret) hakaret suçlarında yargılama sonunda CMK'nın 231/5. maddesi uyarınca hükmolunan ceza iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması söz konusu olabilir.

2. Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçunda Dava Süreleri

Hakaret suçunun basın yoluyla işlenmesi halinde; 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Dava süreleri" başlıklı 26. maddesinin ilk üç fıkrasına göre; basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayımlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması zorunludur. Bu süreler basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edildiği tarihten başlar.

Basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemesi halinde yukarıdaki sürelerin başlama tarihi, suçu oluşturan fiilin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği tarihtir. Ancak bu süreler, Türk Ceza Kanununun dava zamanaşımına ilişkin maddesinde öngörülen süreleri aşamaz.

TCK'nın 26. maddesi devamında sorumlu müdürün yayımlanan eserin sahibini bildirmesi durumunda, eser sahibi aleyhine açılacak davada süre, bildirim tarihinden itibaren, kovuşturulması şikâyete bağılı suçlarda dava açma süreleri, suç için kanunun öngördüğü dava zamanaşımı süresini aşmamak şartıyla, suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihten başlayacağı; kamu davasının açılması izin veya karar alınmasına bağılı olan suçlarda, izin veya karar için gerekli başvurunun yapılmasıyla dava açma süresinin duracağı; durma süresinin de iki ayı geçemeyeceği belirtilmiştir.

3. Uzlaşma ve Ön ödeme

Hakaret suçu, uzlaşmaya tabi bir suçtur. CMK'nın 253-255 maddeleri arasında uzlaşmanın hangi suçlar için ve nasıl yapılacağı hususları düzenlenmiştir.

CMK'nın 253/1 maddesi soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılmasını düzenlemiştir. Uzlaşma halinde Cumhuriyet savcısı kamu davası açmayacak veya açmış ise yargıç davanın düşürülmesine ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verecektir. Hakaret suçunun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanmaz. Nitekim bu suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı değildir.

5237 Sayılı TCK'nın 75/1. maddesine göre *“Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçlar”* bakımından ön ödeme mümkündür. Şikâyete bağlı olan hakaret suçunda adli para cezasının seçimlik ceza olması ve suçun uzlaşmaya tabi bulunması dolayısıyla hakaret suçu ön ödemeye tabi bir suç değildir.

4. Görevli Mahkeme

Mülga 765 sayılı TCK'nın 482. maddesinde düzenlenmiş olan sövme suçunda Sulh Ceza, 480. maddesinde yer alan hakaret suçunda ise Asliye Ceza Mahkemesi görevli iken, 5237 sayılı TCK'nın 125/1. maddesi hakaret suçunun cezasının üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası olarak düzenlemiş olduğundan bu suç bakımından görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemeleri'dir.

Hakaret suçlarının basın yoluyla işlenmesi halinde Basın Kanunu'nun “Görevli Mahkemeler ve Yargılama Usulü” başlıklı 27. Maddesine göre basılmış eserler yoluyla işlenen veya Basın Kanununda öngörülen diğer suçlardan dolayı açılan davalardan, ağır ceza işlerinden olanlar ağır ceza mahkemelerinde, diğerleri

asliye ceza mahkemelerinde; bir yerde ağır ceza veya asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde bu davalar iki numaralı mahkemede görülecektir.

5. Hakaret Suçunda Yetki

Hakaret suçunda yetkili mahkeme TCK'nın 12. maddesine göre tayin edilir. Buna göre, hakaret suçunda yetkili mahkeme kural olarak suçun işlendiği yer mahkemesidir. Ancak suçun işlendiği yer belli değilse, bu durumda 13. maddeye göre şüphelinin yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi; şüphelinin Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır.

Huzurda hakarete mağdurun isnadı öğrendiği; internet yoluyla hakaret suçunun işlenmesi halinde failin ya da mağdurun yerleşim yeri ya da oturduğu⁶⁴⁸; telefonda hakaret suçunda mağdurun hakaret sözlerini duyup idrak ettiği; yoklukta hakaret suçunda ihtilat edilen üçüncü kişinin isnadı öğrenmesiyle suç meydana geleceğinden yetkili mahkeme de üçüncü kişinin isnadı öğrendiği yer mahkemesi olacaktır.⁶⁴⁹

CMK'nın 12/2. maddesine göre teşebbüs aşamasında kalmış hakaret suçunda yetkili mahkeme son icra hareketinin yapıldığı, hakaret suçunun zincirleme suç şeklinde işlenmesi durumunda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.

CMK'nın 12/3. maddesi karşısında soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmayan kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçu, ülkede yayımlanan basılı bir eserle işlenmişse ve bu basılı eser tek bir yerde basılmışsa yetkili mahkeme eserin yayım merkezi olan mahkemedir. Ancak aynı eser birden çok yerde basılmış ve suç eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkili olacaktır.

⁶⁴⁸ Aydın, s.916.

⁶⁴⁹ Gürdoğan, s.317-318.

CMK'nın 12/4 maddesine göre soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan hakaret suçunda eser mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa o yer mahkemesi de yetkilidir. Mağdurun hakaret suçunun işlendiği yer dışında tutuklu ve hükümlü bulunması durumunda o yer mahkemesi de yetkili olacaktır. Görsel ve işitsel yayınlarda da yayın merkezin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır. Ancak görsel ve işitsel yayın mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş ve görülmüşse o yer mahkemesi de yetkili olacaktır.

CMK'nın 12/5 maddesine göre görsel veya işitsel yayınlarda bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanırken, görsel ve işitsel yayının, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesinin de yetkili olacaktır.

6. Yaptırım

5237 Sayılı TCK'nın 125/1. maddesi hakaret suçunu işleyen faile, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası verileceğini düzenleyerek yargıcın bu iki cezadan birini tercih edebileceği seçimlik bir yaptırım öngörmüştür. Ancak aynı yasanın 50/2. maddesi uyarınca, temel ceza hapis cezası olarak öngörülmüşse bu ceza artık adli para cezasına çevrilemez.

5237 Sayılı TCK'nın 125/3. maddesi, hakaret suçunda nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda cezanın alt sınırının bir yıldan az olamayacağını belirttiği için böyle durumlarda adli para cezasının verilmesi mümkün görünmemektedir⁶⁵⁰

⁶⁵⁰ Yenidünya/Alşahin, s. 86; Özbek ve Diğerleri, s.512.

SONUÇ

Kişinin şeref bütünlüğü, manevi kişiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Hukuk düzeni bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı yapılan saldırıları anayasa, ceza kanunu, özel kanunlar ve uluslararası sözleşmelerle koruma altına almıştır. Öyle ki birey, maddi ve manevi kişiliğiyle vardır, hukuk düzeninin bunlardan yalnızca birini koruması düşünülemez.

Ceza hukuku, hakaret suçu ile bireyin onur, şeref ve saygınlığının hukuksal değerini korumayı hedeflemiştir. Özellikle özgürlükçü demokratik toplumlarda şeref varlığı, insanın insan oluşundan ötürü sahip olduğu temel insan hak ve özgürlüklerinden ve insanlık onurundan ayrı düşünülemez bir değerdir. Dolayısıyla insanın temel hak ve özgürlüklerini koruyan bütün kuralların kökeninde insan onuruna, değerine ve şerefine saygı gösterilmesinin talep edilmesi yer alır. Bu talepler kişinin salt maddi bir varlık olmadığını; gerek kendi nezdinde gerekse de toplum nazarında bir manevi kişiliğinin bulunduğunu gösterir. Bireylerin şeref bütünlükleri, toplum içinde başka insanlar nezdindeki yansıması olabileceği gibi kişilerin kendi kişiliklerine atfettikleri değer de olabilir. Dolayısıyla da hakaret suçunda, fiilin hakaret teşkil edip etmediği ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve zamandan zamana farklılık gösteren nispi bir olgudur.

Temel hak ve özgürlükler bireyin onuru, şerefi ve saygınlığı ile anlam bulur, korunur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10/f.1. maddesi “*Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar.*” diyerek ifade özgürlüğünün çeşitli vasıtalarla gerçekleştirilebileceğini öngörmüştür. Bu özgürlük sınırsız değildir; aynı Sözleşme’nin 10/2. maddesi ifade özgürlüğünün başkalarının şöhret ve haklarına saldırıda bulunulması anlamına gelmediğini belirtmiştir. İfade özgürlüğünün sınırını hakaret suçu oluşturur. Elbette siyasetçilerin ve kamuya mal olmuş kişilerin sıradan

vatandaşlardan daha ağır ve sert bir şekilde eleştirilmesi ifade özgürlüğü ve hakaret suçunda bir hukuka uygunluk sebebi olan eleştiri hakkı çerçevesinde değerlendirilecektir. Durum böyleyken, iç hukukta şeref ve saygınlığın korunması ile ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında denge sağlanırken, başka bir ifade ile hakaret suçu açısından, kullanılan ifadenin eleştiri mi hakaret mi olduğu değerlendirilirken, AİHM içtihatlarına paralel olarak hakaret suçunun yöneldiği süjenin toplumdaki statüsü, yeri gibi hususlar özellikle olarak dikkate alınmalıdır.

Demokratik toplumlarda, hakaret suçları bakımından ifade özgürlüğünün ve eleştiri hakkının kullanılmasının sınırları daha geniştir. Bu sınır daraldıkça hoşgörünün ve açık fikirliliğin sınırları da daralacaktır. İfade ve eleştiri farklı görüşlerle ve bakış açılarıyla anlam kazanan özgürlükler olduğu için şerefe karşı yönelmiş her hareketin hakaret kabul edilip cezalandırılması doğru bir yaklaşım kabul edilemez.

KAYNAKÇA

AKILLIOĞLU, Tekin, “İnsan Hakları-1 Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri”, *AÜSBFD*, İnsan Hakları Merkezi Yayınları no:17, Ankara,1995.

ARISOY, Mine, “Hakaret”, *TBBD*, S: 72, Y:2007, s. 152-205.

ARTUÇ, Mustafa, *Kişilere Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.

ARTUK, Mehmet Emin/ GÖKCEN, Ahmet/ YENİDÜNYA Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yeniden Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara 2007.

ARTUK, Mehmet Emin, “Cinsel Taciz Suçu (TCK. m.105)”, *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing), Cinsel Taciz, Eşitlik İlkesi Ve Ayrım Yasası, Seminer Tebliğleri/Özel Sayı, 2006/4, <http://www.calismatoplum.org/sayil1/artuk.pdf> , s.29-43.(2.10.2015).

AYDIN, Devrim, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, Prof. Dr. Nur Center’e Armağan, T.C. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2013, Cilt 19 sayı 2, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Pasifik Ofset – İstanbul 2013, s. 879- 918.

BAYINDIR, Sinan / APİŞ, Özge, “Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkının Yazılı Basın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçları Açısından Değerlendirilmesi”, *TBBD*, 2010 (91), s. 67-109.

BULUT, Nihat, “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, *EÜHFD*, C. XII, S. 3–4 (2008), s.1-12.

CASSANİ, Carlotta, “Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Hukukta Rıza”, İtalyanca aslından çevirenler: Muharrem Özen, Mustafa Özen, *TBBD*, S: 77, Y:2008,s.236-248.

CENTEL Nur, ZAFER Hamide, ÇAKMUT Özlem, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Cilt I, 1. Bası, İstanbul 2007.

ÇALIŞIR, Ayfer Akdemir, ÇALIŞIR, Kurtuluş Tayanç, *Teoride ve Pratikte Hakaret Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ÇETİN, Erol, *Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları*, Seçkin Yayınevi, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2008.

DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 9. Bası, C. II, Beta Yayınları, İstanbul 1986.

DURSUN, İsmail, “Yasama Sorumsuzluğunun Hakaret Suçu Bakımından Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19, S. 1 s.73-97.

EREM, Faruk, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *AÜHFD*, Cilt: 37 Sayı: 1, Ankara, 1968, s.11-33.

ERİŞ, Uğur, “Avukatın Savunma Dokunulmazlığı”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 6/10 Ocak 2004, Ankara, s.36-45.

ERİŞ, Uğur, “Savunma Dokunulmazlığı Koşulları Değerlendirilmesi”, *ABD*, S: 3, Ankara, s. 388-405. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1984-3/2.pdf> (17.10.2015).

ERİŞ, Uğur, “Savunma Dokunulmazlığı Zorunluluğu, Hukuksal Niteliği”, *ABD*,S. 6,Y:1978,s.939-844. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1978-6/3.pdf> (10.9.2015).

ERMAN, Sahir, *Hakaret ve Sövme Suçları*, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, İstanbul 1989.

FEYZİOĞLU, Metin, “Terbiye ve İnzibat Vasıtalarını Kötüye Kullanma ve Aile Bireylerine Karşı Fena Muamelede Bulunma Suçları”, *AÜHFD*, Y: 2001 C:50 S:1,s.41-53.

GÖKTÜRK, Neslihan, “Türk Hukuku’nda Suçların İçtima”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Adalet Yayınevi, Cilt: 2, Sayı: 1-2, 2014, s. 31-59.

GÖREN, Zafer, “Türk-Alman Hukukunda Kişiliğin Korunması”, *Anayasa Dergisi*, S.9,Y:1992,s.164-1854.

http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg9/zgoren.pdf (4.4.2015)

GÖZLER, Kemal, “Yasama Dokunulmazlığı Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi”,*AÜSBFD*,C:56,S:3,s.71-101,

http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/56/3/4_kemal_gozler.pdf (13.10.2015)

GÜLSEREN, Fehmi Şener, “İnternet Ortamında İşlenen Hakaret Suçları”, *EUL Journal of Social Sciences (IV:I) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013 Haziran,s.15-33, <http://en.lau.edu.tr/euljss/si42.pdf> (17.10.2015.)

GÜRDOĞAN, Özkan, *Hakaret Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Ceza Ve Ceza Usul Hukuku) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Tez Danışmanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu, Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/24776/OzkanGURDOGANtez.pdf (9.9.2015)

HAFIZOĞULLARI, Zeki, “Türk Ceza Hukukunda Şerefe Karşı Suçlar”, <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/hakaret.html> (1.5.2015).

HAFIZOĞULLARI, Zeki/ ÖZEN, Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, us-a yayıncılık, Ankara 2010.

HAFIZOĞULLARI, Zeki, Türk Ceza Hukuku II Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, Başkent Üniversitesi, 2008-209 ders yılı ders notları Ankara 2008, s.113 [.http://www.zekihafizogullari.com/Makaleler/TurkCezaKanunuOzelHukumler.pdf](http://www.zekihafizogullari.com/Makaleler/TurkCezaKanunuOzelHukumler.pdf) (3.10.2015)

HAKERİ, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2013.

HEPER, Altan, “Kültürlerarası İlişki Bağlamında İnsan Onuru”, *HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyoloji Arşivi*, Prof. Dr. Adnan Güriz Anısına, Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar Sempozyum İstanbul Barosu, HFSA Bildiriler 2, İstanbul Barosu Yayınları, 13-17 Eylül 2010, s.15-27.

KARAYALÇIN, Yaşar, “Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması”, *AÜHFD*, Y: 1962 C: 19 Sayı 1-4, s. 277 – 326.

KATOĞLU, Tuğrul, “Basın Yoluyla Hakaret Kavramı ve Madde Yönünden Yetki Sorunu”, *MÜHFAD*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan. Y: 2013, C. 19. S. 2, s.739.

KATOĞLU, Tuğrul, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.

KATOĞLU, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *AÜHFD*, 61 (2) 2012, s.657-693.

KAYA, Esra, “Hakaret Suçunda İspat Hakkı”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, 2006/6, s.41-48.

KAYANÇIÇEK, Murat, *Şerefe Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.

KEÇELİOĞLU, Elvan, “Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK’nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları”, *TBBĐ*, S: 87, 2010, s. 299-321.

KESKİNSOY, Ömer, “Yargıtay Kararları Doğrultusunda Yasama Sorumsuzluğunun Tazminat Sorumluluğu Bakımından Sınırları”, *TBBĐ*, S:66, 2006, s.173-182.

KOCAOĞLU, Serhat Sinan, “Türk Ceza Kanunu (m. 128) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Savunma Dokunulmazlığı”, *ABĐ*, 2012/4, s.19-38.
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2012-4/1.pdf>
(10.9.2015)

KOCA, Mahmut, “Fikri İçtima”, *CHĐ*, Y:2 S:4, Ağustos 2007,s.197-221.

KOCA, Mahmut, “YTCK’da Hukuka Uygunluk Sebepleri”, *CHĐ*, Y:1, S:1, Ekim 2006, s. 111-143.

KÖKNEL, Özcan, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, Altın Kitaplar, İstanbul 1996.

MERAN, Necati, “İfade Özgürlüğünün Diğer Haklarla Çelişmesi ve Basın Özgürlüğü” *Terazi Aylık Hukuk Dergisi* Sayı:84 Ağustos 2013,s.65- 69.

ONGUN, Coşkun, *Yargı Kararları Işığında Medya Hukuku*, Legal Kitapevi, İstanbul 2010.

ÖKTEM, Ülker, “Kant Ahlakı”, *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, C:18, Ankara 2007, s.1-10.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/922/11498.pdf> (15.03.2015).

ÖZBEK, Veli Özer/ KANBUR, Mehmet Nihat/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar-TEPE/ İlker, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2014.

ÖZBEK, Veli Özer/ KANBUR, Mehmet Nihat/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar-TEPE/ İlker, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara 2014.

ÖZBEK, Veli Özer, “Şerefe Karşı Suçlar”, *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, Avukat M. Haldun Karacabey’e Armağan, Yıl: 2, Sayı:5, İstanbul 2005, s.254-279.

ÖZBUDUN, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

ÖZEK, Çetin, *Türk Basın Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978.

ÖZEN, Muharrem, “Hakaret ve Sövme Suçlarında Özel Tahrik Halleri”, *AÜHFD*, 2002, s.27-49.

ÖZEN, Muharrem, “Savunma Dokunulmazlığı”, *TBBD*, S:3, Y:1993, s.416-454. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1992-19923-987> E.T. 10.9.2015.

ÖZEN, Muharrem, “Savunma Hakkı Bağlamında Savunma Dokunulmazlığı”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 6/10Ocak 2004, Ankara, s.46-70.

ÖZEN, Mustafa, “Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi”, *TBBD*, Sayı 75, Ankara 2008, s.94-108.

ÖZGENÇ, İzzet/ ŞAHİN, Cumhuriyet, “İddia ve Savunma Hakkı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Haziran-Aralık 2001, Cilt: V, Sayı: 1-2, Ankara 2003, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/5_5.pdf (17.10.2015.)

PARLAR, Ali/ BANKO, Meltem, *Cezai ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Hakaret ve Özel Hayata Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

POLATCAN, İsmet, *Memur ve Resmi Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri*, Üçdal Neşriyat Yayınevi, İstanbul 1983.

ROUSSEAU, Jean Jacques, *Julie ou La nouvelle Héloïse*, Lettre IV de Julie http://www.ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1301/130128_ROU.pdf s.9. (8.3.2015).

SHAKESPEARE ,William, *Troilus And Cressida Act V Scene III. Troy. Before Priam's Palace*, http://shakespeare.mit.edu/troilus_cressida/full.html (8.3.2015).

SINAR, Hasan, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu ve Bu Suçun Karşılaştırmalı Hukukta Gelişen Hakaretin Suç Olmaktan Çıkarılması Eğilimi Yönünden Değerlendirilmesi”, *CHD*, S: 24, Nisan 2014, s. 75-115.

SOYASLAN, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Güncelleştirilmiş 5. Baskı Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

SOYASLAN, Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.

SOYSAL, Tamer, “Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Müdahaleden Doğan Hukuki Sorumluluk”, *ABD*, Y: 65, S: 1, Ankara, 2007. <http://www.ankarabarasu.org.tr/siteler/ankarabarasu/tekmakale/2007-1/11.pdf> (5.4.2015).

ŞEN, Ersan, *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C.1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.

TARHAN, Emine Ülker, *Yeni Türk Ceza Yasasında Tehdit ve Hakaret Suçları*, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.

TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ ÖNOK, Murat, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.

TOKBAŞ, Hakan, *Türkiye Mevzuatında Şerefi İhlal*, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.

TRAGER, Robert/ DICKERSON, Donna L., “21.Yüzyılda İfade Hürriyeti”, çeviren: A. Nuri Yurdusev, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınevi, Ankara, 2003.

TOROSLU, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara Şubat 2012.

TOROSLU, Nevzat, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara Eylül 2015.

TURABİ, Selami, “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, *CHD*, Y:7 S:20, Aralık 2012, s.87-109.

TÜRKÇE SÖZLÜK, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Baskı, Ankara 2005.

ÜNVER, Yener, Ceza Hukuku Felsefesi Açısından İnsan Onuru ve Mevzuatımız, *CHD*, Y:3 S: 7 Ağustos 2008, s.41-82.

ÜZÜLMEZ, İlhan, “Hakaret Suçu”, *CHD*, Y: 5, S: 12, Ankara 2010, s. 41-71.

YALÇIN, Cevdet, *Özdeyişler Sözlüğü*, Tutibay Yayınları, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara,2002.

YENİDÜNYA, Ahmet Caner, ALŞAHİN, Mehmet Emin, “Bireyin Şerefine Karşı Suçlar”, *TBBD*, S:68, 2007 s.43-93.

YURTCAN, Erdener, *Yargıtay Kararları Işığında Hakaret Suçları*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 286, Mart 2015 İtibariyle Güncellenmiş 2.Bası, Nisan 2015 Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI:

<http://www.turkhukusitesi.com>

<http://tdk.gov.tr/>

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/>

<http://www.kararara.com/index.html>

<http://www.yargitay.gov.tr>

<http://www.istanbulbarosu.org.tr>

<http://www.anayasa.gov.tr/>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/>

www.adalet.gov.tr

<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr>

<http://kazanci.com.tr/>

<http://ihami.anadolu.edu.tr>

<http://www.hukuki.net/>

EK

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Duygu SEZEN

Ünvanı: Avukat

Doğum Tarihi: 04.10.1984

Gsm: 0506 813 9033

e-mail: av.duysez@gmail.com

EĞİTİM

BÖLÜM	OKUL ADI	YIL
Lise	Çankaya Milli Piyango Anadolu Lisesi	2003
Üniversite	Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2004-2009
Yüksek Lisans(Tezli)	Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı	2013-2016

İŞ DENEYİMİ

KURUM	UNVAN	YIL
Zeki Erdoğan Hukuk Bürosu	Stajyer Avukat- Avukat	2009-2012
Akyol Sınai Mülkiyet Ve Danışmanlık Hizm. Ltd. Şti.	Avukat	2014-2015

DİLLER

DİL	DERECESİ
İngilizce	İleri Düzey
İspanyolca	Başlangıç
Fransızca	Başlangıç